

Skiriama: EUROPOS KOMITETUI PRIE LRV

**DIREKTYVOS 95/46/EC IR
KONVENCIJOS ETS NR. 108
ĮGYVENDINIMO PASEKMIŲ
ĮVERTINIMO TYRIMAS**

Galutinė versija

Turinys

TURINYS	2
1. SANTRAUKA	3
2. NAGRINĖJAMŲ TEISĖS AKTŲ APIBŪDINIMAS	9
3. DUOMENŲ APSAUGA EUROPOJE IR LIETUVOJE	11
3.1. Duomenų apsauga Europos Sąjungoje	11
3.2. Duomenų apsauga Lietuvoje	14
4. LIETUVOS TEISĖS AKTŲ ATITIKIMO IR PASIKEITIMŲ VERTINIMAS	16
5. ANALIZUOJAMŲ TEISĖS AKTŲ POVEIKIO VERTINIMAS	22
5.1. Duomenų valdytojų ir kitų institucijų apklausos rezultatai	22
5.1.1. Duomenų valdytojai Lietuvoje	22
5.1.2. Svarbiausi duomenų valdytojų apklausos rezultatai	24
5.1.3. Kitų suinteresuotų institucijų apklausos rezultatai	30
5.2. Poveikio duomenų valdytojams vertinimas	31
5.2.1. Įmonėms bei organizacijoms dėl nagrinėjamų teisės aktų tenkančių kaštų įvertinimas ..	32
5.2.2. Kaštų vertinimas remiantis esamų ir potencialių duomenų valdytojų apklausos rezultatais	33
5.2.3. Kaštų vertinimas remiantis duomenų saugumo paslaugas teikiančios bendrovės vertinimo	34
5.2.4. Bendrų vienkartinį ir pasikartojančių kaštų vertinimas	37
5.2.5. Išvados	39
5.3. Poveikio duomenų subjektams vertinimas	40
5.3.1. Žinomumas, kad asmeniniai duomenys gali būti tvarkomi tik su asmens sutikimu	41
5.3.2. Gyventojų informuotumas apie duomenų rinkimo tikslus	41
5.3.3. Įsitikinimas, kad duomenys tvarkomi be sutikimo	43
5.3.4. Pasitikėjimas duomenų valdytojais	44
5.3.5. Rūpinimasis duomenų tvarkymo būdais	44
5.3.6. Išvados	45
5.4. Poveikio Valstybinei duomenų apsaugos inspekcijai vertinimas	45
5.4.1. Poveikio VDAĮ vertinimas	45
5.4.2. Lietuvos ir Švedijos duomenų apsaugos inspekcijų palyginimas	47
5.4.3. Poveikio vertinimo išvados	49
6. IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	51
6.1. Išvados dėl nagrinėjamų teisės aktų	51
6.2. Išvados dėl poveikio duomenų valdytojams	51
6.3. Išvados dėl poveikio duomenų subjektams	52
6.4. Išvados dėl poveikio Valstybinei duomenų apsaugos inspekcijai	52
6.5. Pasiūlymai dėl tolimesnių analogiškų tyrimų	52
6.6. Pasiūlymai ir rekomendacijos Valstybinei duomenų apsaugos inspekcijai	53
7. PRIEDAI	54
7.1. Duomenų valdytojų apklausos anketa	54
7.2. Apklaustų duomenų valdytojų pasiskirstymas pagal firmografinius rodiklius	59
7.3. Gyventojų apklausos anketa	61
7.4. Gyventojų apklausos rezultatai	63

1. Santrauka

Duomenų apsauga Lietuvoje

Lietuvos Respublikoje asmens duomenų apsaugą įtvirtina 1992 metais priimta Lietuvos Respublikos Konstitucija, o reglamentuoja Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas (2002 m. sausio 22d., Nr. IX-719) bei Lietuvos Respublikos valstybės registrų įstatymas (1996 m. rugpjūčio 13 d., Nr. I-1490). Šie įstatymai kol kas nėra visiškai harmonizuoti su Europos Sąjungos direktyva 95/46/EC, tačiau priimamos pataisos artina Lietuvos teisinės normas prie egzistuojančių ES.

Konvencija ETS Nr. 108 jau nuo 2001 m. vasario 20 d. yra ratifikuota Lietuvos Respublikos Seimo ir įsigaliojusi 2001 m. spalio 1 d. Direktyvos įgyvendinimas turi būti pabaigtas iki 2004 m. sausio 1 d., kuriai Lietuva ruošiasi kaip galimai priėmimo į ES datai.

Šiuo metu Lietuvoje asmens duomenų apsauga rūpinasi Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija, įsteigta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. spalio 10 d. nutarimu Nr. 1185 „Dėl Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos įsteigimo“ ir veikianti nuo 1997 m. vasario 3 d. Tuo metu tai buvo inspekcija prie Ryšių ir informatikos, vėliau – prie Valdymo reformų ir savivaldybių reikalų ministerijos, o nuo 2001 m. spalio 1 d. pertvarkyta į nepriklausomą Vyriausybės įstaigą, kaip to reikalauja naujasis asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas bei Konvencija ETS Nr. 108 ir Direktyva 95/46/EC.

Svarbiausieji Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos veiklos tikslai yra:

- plėtoti duomenų apsaugą,
- prižiūrėti asmens duomenų valdytojų veiklą, tvarkant asmens duomenis,
- kontroliuoti asmens duomenų tvarkymo teisėtumą,
- kovoti su duomenų tvarkymo pažeidimais,
- užtikrinti duomenų subjekto teisių apsaugą.

Svarbiausieji inspekcijos uždaviniai yra prižiūrėti ir kontroliuoti Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo vykdymą, išskyrus asmens duomenų tvarkymą visuomenės informavimo tikslais ir įgyvendinti Konvencijos ETS Nr.108 dėl asmenų apsaugos ryšium su asmens duomenų automatizuotu tvarkymu nuostatas.

Inspekcija, vadovaudamasi 2000 metų kovo 27 dienos Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 349 Dėl asmens duomenų valdytojų valstybės registro įsteigimo ir šio registro nuostatų patvirtinimo, tvarko Asmens duomenų valdytojų valstybės registrą ir viešai skelbia jo duomenis. 2002 m. sausio 1 d. duomenimis jau buvo užsiregistravę 1269 duomenų valdytojai, iš

kurių beveik pusė (574) užsiregistravo 2001 m. Pagal registro duomenis, 89% visų per 2001 metus užsiregistravusių įmonių ir įstaigų yra švietimo įstaigos.

Lietuvos teisės aktų atitikimo ir pasikeitimų vertinimas

Lietuvos teisės aktai, reglamentuojantys asmens duomenų teisinę apsaugą, atitinka Konvencijos dėl asmenų apsaugos ryšium su asmens duomenų automatizuotu tvarkymu (ETS Nr. 108) nuostatas. Nors pagrindinis Lietuvos teisės aktas, reglamentuojantis asmens duomenų apsaugą, - asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas, yra nuolat tobulinamas, siekiant suderinti įstatymą su ES teisės normomis, ir dauguma įstatymo straipsnių iš esmės atitinka Direktyvos nuostatomis, tačiau vis dar egzistuoja įstatymo neatitikimų Direktyvai dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir laisvo tokių duomenų judėjimo 95/46/EC.

- Pagrindiniai Lietuvos teisės aktų neatitikimai Direktyvai 95/46/EC:
 - Ne visos Direktyvos 95/46/EC nuostatos perkeltos į asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymą; kai kurios asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo nuostatos ne visiškai tiksliai atitinka Direktyvos 95/46/EC nuostatomis.
 - Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatyme numatytos išimtys, kurios nenumatomos Direktyvoje 95/46/EC.
 - Kai kurios asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo nuostatos yra griežtesnės nei Direktyvoje 95/46/EC; kai kurios išimtys kurias leidžia Direktyva 95/46/EC nėra numatomos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatyme bei kituose asmens duomenų apsaugos teisės aktuose.

Duomenų valdytojai Lietuvoje

Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas Lietuvoje taikomas juridiniams ir fiziniams asmenims, tvarkantiems asmens duomenis Lietuvos Respublikos teritorijoje. Tokius duomenis automatiniu būdu šie asmenys gali tvarkyti tik užsiregistravę Valstybinėje duomenų apsaugos inspekcijoje, išskyrus LR asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 22 straipsnyje numatytus atvejus.

Remiantis antriniais informacijos šaltiniais bei informacija apie įmones, įstaigas ir organizacijas Lietuvoje, buvo išskirtos potencialių bei esamų duomenų valdytojų grupės. Remiantis išskirtomis grupėmis, buvo sudaryta esamų bei potencialių duomenų valdytojų apklausos imtis. Siekiant įvertinti analizuojamų ES teisės aktų poveikį duomenų valdytojams, įvertinti teigiamas ir neigiamas pasekmes bei kaštus, buvo atlikta įstaigų ir organizacijų apklausa. Atlikus tyrimą buvo patikslintos pagrindinės esamų ir potencialių duomenų valdytojų grupės.

Svarbiausi duomenų valdytojų apklausos rezultatai

Siekiant įvertinti nagrinėjamų ES asmens duomenų apsaugos teisės aktų poveikį atskiroms duomenų valdytojų grupėms, buvo atlikta institucijų, atstovaujančių skirtingoms duomenų

valdytojų grupėms, apklausa (remiantis technine tyrimo užduotimi buvo apklausta po 1-6 institucijas iš kiekvienos išskirtos grupės).

Iš šios apklausos daromos tokios pagrindinės išvados:

- Dauguma respondentų yra susipažinę su asmens duomenų apsaugą Lietuvoje reglamentuojančiais įstatymais.
- Didžioji dalis įmonių ir įstaigų, turinčių užsienio ryšių su ES šalimis, yra susipažinusios su ten galiojančiomis Konvencija ETS Nr. 108 ir Direktyva 95/46/EC. Vertinant minėtų ES teisės aktų žinomumą tarp visų respondentų, su Direktyva 95/46/EC susipažinę mažiau nei 40 %, su Konvencija Nr. 108 – daugiau nei 50 % apklaustų įmonių ir organizacijų.
- Nedidelė dalis respondentų skundžiasi asmens duomenų gavimo problemomis ir duomenų apsaugos inspekcijos darbu.
- Dauguma atsakiusiųjų įmonių ir organizacijų atstovų mano, kad nagrinėjami teisės aktai jokios tiesioginės naudos jiems nesuteiks.
- Gana daug respondentų teigia nepatiriantys jokių kaštų, susijusių su nagrinėjamų teisės aktų įgyvendinimu. To priežastis gali būti nepakankamas rūpinimasis asmens duomenų apsauga organizacijos viduje.
- Daugiau nei pusė įmonių bei įstaigų mano, kad minėtų teisės aktų įgyvendinimo nauda ar kaštai neturės jokio netiesioginio poveikio jų organizacijai.
- Pagal “SIC rinkos tyrimai” 2001 m. rugsėjo-spalio mėn. atliktą Informacinių technologijų ir interneto rinkos tyrimą, beveik pusė apklaustų organizacijų dar nėra pasirūpinę duomenų saugumu. Tai rodo panašumus su įmonių apklausos dėl asmens duomenų apsaugos rezultatais.

Poveikio duomenų valdytojams vertinimas

Kadangi, įgyvendinant apklausą bei analizuojant apklausos rezultatus, buvo susidurta su keletu problemų, apsunkinančių tikslų kaštų, tenkančių įmonėms bei organizacijoms, vertinimą (nedidelis analizuojamų teisės aktų žinomumas įmonių bei organizacijų tarpe; ribotos įmonių bei organizacijų galimybės išskirti asmens duomenų apsaugai tenkančius kaštus iš bendrų įmonės duomenų apsaugos kaštų bei vienkartinį ir pasikartojančių kaštų įvertinimo panašumas), ataskaitoje pateikiamas vienai įmonei tenkančių asmens duomenų apsaugos kaštų vertinimas dviem būdais:

- kaštų vertinimas remiantis esamų ir potencialių duomenų valdytojų apklausos rezultatais;
- kaštų vertinimas remiantis ITB¹ pateikiama vertinimo metodika.

- Vidutiniai vienkartiniai kaštai, susiję su asmens duomenų apsaugą reglamentuojančių teisės aktų įgyvendinimu, sudaro šiek tiek daugiau kaip 2000 Lt, pasikartojantys – beveik 350 litų.
- Beveik 6500 Lietuvos įmonių ir organizacijų patirs nagrinėjamų teisės aktų įgyvendinimo kaštus 2002-2006 metais.

¹ Informacinių technologijų bendrovė.

- Bendri analizuojamų teisės aktų nuostatų įgyvendinimo kaštai, tenkantys įmonėms bei organizacijoms iki 2006 metų pabaigos turėtų siekti beveik 19 mln. litų. Bendri vienkartiniai kaštai siekia kiek daugiau nei 13 mln. litų, pasikartojantys – daugiau kaip 5,5 mln. litų.
- Vienkartinį bei pasikartojančių kaštų suma didėja kiekvienais metais nuo 2,5 mln. litų 2002 metais iki beveik 4 mln. litų 2006 metais.
- Apie 40% visų kaštų, t.y. apie 7,5 mln. litų turėtų tekti valstybiniam sektoriui, likusi dalis – privačiam.
- Remiantis duomenų valdytojų apklausos rezultatais, mažiau nei pusė duomenų valdytojų teigia, kad dėl kaštų padidėjimo atitinkamai kils produkcijos/paslaugų kainos. Todėl tikėtina, jog mažesniąją dalį kasmet patiriamų bendrų kaštų padengs vartotojai, o likusiąją - duomenų valdytojai.

Poveikio duomenų subjektams vertinimas

2002 metų vasario 7-10 d. tyrimo vykdytojų iniciatyva UAB “Vilmorus” atliko reprezentatyvią Lietuvos gyventojų apklausą. Apklausta 1113 vyresnių nei 15 metų gyventojų. Interviu vyko respondento namuose.

Pagrindinės apklausos išvados yra šios:

- Asmens duomenų tvarkymo sąlygų ir su tuo susijusių teisių žinomumas tarp Lietuvos gyventojų yra didesnis nei vidutinis – tai žino 61,5% apklausoje dalyvavusių respondentų.
- Lietuvos įmonės nepakankamai informuoja gyventojus apie renkamų asmens duomenų panaudojimo tikslus - buvo informuoti 71% respondentų. Tarp mažiausiai informuojančių įmonių yra komunalinių paslaugų teikimo, viešbučių ir maitinimo bei transporto ir kelionių įmonės.
- Lietuvos gyventojų pasitikėjimas duomenų valdytojais yra mažesnis nei vidutinis. Tik 40% respondentų yra įsitikinę, kad jų asmens duomenys nėra tvarkomi be jų sutikimo.
- Nors 80% respondentų yra svarbu, kaip tvarkomi jų asmens duomenys, tačiau tik 60% išsiaiškina, kaip ir kokiais tikslais tie duomenys bus naudojami.
- Atsižvelgiant į socialinius-demografinius rodiklius, pastebima, kad žemiausią išsilavinimą turintys respondentai mažiausiai žino apie asmens duomenų saugumo problemą ir mažiausiai ja domisi.
- Vilniaus ir kitų didžiųjų miestų gyventojai skeptiškiausiai vertina duomenų valdytojus – jie yra įsitikinę, kad asmens duomenys yra tvarkomi be jų sutikimo ir yra mažiausiai informuojami apie duomenų naudojimo tikslus. Tuo tarpu, nors mažesnių miestų ir kaimų gyventojai yra dažniau informuojami apie duomenų naudojimo tikslus, dauguma jų taip pat mano, kad duomenys apie juos yra tvarkomi be jų sutikimo.
- Aktyviausi gyventojai yra 26-35 ir 46-55 metų. Jiems labiausiai svarbu, kaip tvarkomi jų asmens duomenys ir jie dažniausiai išsiaiškina duomenų naudojimo tikslus.

Poveikio Valstybinei duomenų apsaugos inspekcijai vertinimas

Pagrindinės poveikio Valstybinei duomenų apsaugos inspekcijai vertinimo išvados yra tokios:

- Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos nepriklausomumas, kurio reikalaujama nagrinėjamuose ES teisės aktuose, yra užtikrintas ir pakankamas.
- Inspekcijoje maksimalus numatytų etatų skaičius (22) yra pakankamas. Per ateinančius 3 metus turėtų padidėti užimtų etatų skaičius, nes šiuo metu dėl lėšų stygiaus užimtų etatų skaičius – 17,5.
- Inspekcijos materialinis aprūpinimas, reikalingas atlikti nagrinėjamų Direktyvos bei Konvencijos reikalaujamas funkcijas, yra pakankamas ir, artimiausiu metu persikėlus į naujas patalpas, neturėtų būti plečiamas ar atnaujinamas.
- Remiantis didėjančiomis darbų apimtimis per ateinančius 3 metus, numatomas didesnis lėšų iš biudžeto poreikis. Iš viso per 2002-2004 metus bus reikalingi apie 3 milijonai litų.
- Taip pat, numatant daugiau dėmesio skirti visuomenės informavimui bei darbuotojų kvalifikacijos kėlimui, šioms veikloms reikalingos lėšos planuojamos gauti iš PHARE struktūrinių fondų.

Išvados ir pasiūlymai

Lietuvos Respublikoje asmens duomenų apsaugą įtvirtina 1992 metais priimta Lietuvos Respublikos Konstitucija, o reglamentuoja Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas (2002 m. sausio 22d., Nr. IX-719). Šis įstatymas kol kas nėra visiškai harmonizuotas su Europos Sąjungos direktyva 95/46/EC. Tuo tarpu konvencija ETS Nr. 108 jau nuo 2001 m. vasario 20 d. yra ratifikuota Lietuvos Respublikos Seimo ir įsigaliojusi 2001 m. spalio 1 d.

Nors dauguma įstatyme reglamentuojamų nuostatų parengtos atsižvelgiant į Direktyvos 95/46/EC nuostatas, pažymėtina, kad kai kurios nuostatos reglamentuojamos griežčiau nei Direktyvoje (asmens duomenų teisėto tvarkymo kriterijai, duomenų valdytojų registravimas, asmens duomenų teikimas duomenų gavėjams, esantiems užsienio valstybėse). Duomenų apsaugos įstatyme taip pat nenumatytos kai kurios išimtys, susijusios su duomenų valdytojų registravimu bei asmens duomenų teikimu duomenų gavėjams, esantiems užsienio valstybėse. Todėl galima daryti išvadą, kad nors pastaruoju metu įstatymas buvo nemažai tobulinamas, siekiant suderinti jį su ES teisės normomis, vis dar išlieka kai kurie nuostatų netikslumai.

2002 m. sausio 1 d. duomenimis Lietuvoje buvo 1269 užsiregistravę duomenų valdytojai. Prognozuojama, kad iki 2006 m. pabaigos užsiregistravusių duomenų valdytojų skaičius bus didesnis nei 6000.

Dauguma užsiregistravusių ir duomenų apsaugos inspekcijos perspėtų duomenų valdytojų yra gerai susipažinę su duomenų apsaugą reglamentuojančiais Lietuvos ir ES įstatymais. Pasak tokių organizacijų atstovų, šie teisės aktai nesuteiks jiems jokios tiesioginės naudos. Iš netiesioginės naudos organizacijų atstovai daugiausia išskiria produkcijos ir paslaugų kokybės pagerėjimą. Dėl minėtų teisės aktų įgyvendinimo yra patiriami kaštai, iš kurių svarbiausi yra susiję su

informacinių technologijų pritaikymu, tačiau reikia pabrėžti, kad didelė dalis įmonių teigia kaštų visai nepatirsia, o tai rodo nepakankamą rūpinimąsi asmens duomenų apsauga.

Bendri analizuojamų teisės aktų nuostatų įgyvendinimo kaštai, tenkantys įmonėms bei organizacijoms iki 2006 metų pabaigos turėtų siekti beveik 19 mln. litų. Bendri vienkartiniai kaštai siekia kiek daugiau nei 13 mln. litų, pasikartojantys – daugiau kaip 5,5 mln. litų. Vienkartinį bei pasikartojančių kaštų suma didėja kiekvienais metais nuo 2,5 mln. litų 2002 metais iki beveik 4 mln. litų 2006 metais. Apie 40% visų kaštų, t.y. apie 7,5 mln. litų turėtų tekti valstybiniam sektoriui, likusi dalis – privačiam.

Lietuvos visuomenė yra neblogai informuota apie asmens duomenų tvarkymo sąlygas ir su tuo susijusias teises, tačiau pasitikėjimas duomenų valdytojais nėra didelis, ypač dėl informuotumo apie duomenų rinkimo tikslus stokos. Todėl svarbiausia minėtų teisės aktų įgyvendinimo pasekmė gyventojams bus pasitikėjimo tokiomis organizacijomis, tvarkančiomis asmens duomenis, didėjimas.

Kadangi duomenų valdytojų skaičius bei gyventojų užklausų skaičius yra veikiami informacinių technologijų plėtros, taip pat atsižvelgiant į gyventojų ir organizacijų apklausų rezultatus bei atitinkamų priežiūros institucijų Europos Sąjungoje patirtį, galima teigti, kad Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija ateityje turės apdoroti daugiau gyventojų užklausų (telefoninių, elektroninių ir t.t.), registruoti daugiau duomenų valdytojų. Taip pat daugiau dėmesio turės būti skiriama visuomenės ir duomenų valdytojų informavimui, todėl dėl asmens duomenų apsaugos teisės aktų įgyvendinimo inspekcija turės padidinti darbo apimtį savo funkcijų vykdymui. Tuo tikslu darbuotojų skaičius bus didinamas iki 22. Padidėjęs biudžeto lėšų poreikis per 2002-2004 metus sudarys apie 3 milijonus litų.

Valstybinei duomenų apsaugos inspekcijai taip pat siūloma: nuolat atlikti informacinių technologijų, susijusių su duomenų apsauga, plėtros monitoringą ir teikti rekomendacijas duomenų valdytojams; daugiau dėmesio skirti visuomenės bei duomenų valdytojų informavimui; lanksčiau organizuoti Inspekcijos darbą, atsižvelgti į besiregistruojančių ir užsiregistravusių duomenų valdytojų poreikius, problemas bei siūlymus; atlikti išankstinės patikros funkciją.

2. Nagrinėjamų teisės aktų apibūdinimas

Informacija šiuolaikinėje visuomenėje tampa vis didesne vertybe, jos svarba vis auga. Didelį susirūpinimą kelia tai, kaip panaudojama informacija apie asmenį, ypač tuomet, kai informacija yra labai asmeniška (pvz.: politiniai ar religiniai įsitikinimai, rasė, sveikata, seksualinė pakraipa). Tokio pobūdžio informacija gali suteikti informacijos valdytojui galią prieš duomenų subjektą. Taigi asmeninės informacijos laikymas ir apsauga turi būti kontroliuojama.

Kita vertus, komercinės bei nekomercinės organizacijos turi galimybę disponuoti asmenine informacija apie savo organizacijos narius. Pvz.: darbdaviai turi turėti asmenišką informaciją apie darbuotojus, norėdami vykdyti savo kaip darbdavių pareigas darbuotojui, ligoninės turi turėti asmeninę informaciją apie savo pacientus, norėdamos suteikti medicininę pagalbą ligoniams.

Šiuo metu Lietuvoje asmens duomenų apsaugą reglamentuoja „Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas“ (2002 m. sausio 22d. Nr. IX-719 redakcija) ir „Lietuvos Respublikos Valstybės registrų įstatymas“ (1996 m. rugpjūčio 13 d. Nr. I-1490). Pirmasis įstatymas išleistas, siekiant įtvirtinti Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo (95/46/EC) bei Konvencijos dėl asmenų apsaugos ryšium su asmens duomenų automatizuotu tvarkymu (ETS Nr. 108) normas.

Europos Parlamentas ir Europos Sąjungos Ministrų Taryba, atsižvelgdami į Europos Bendrijos steigimo sutartį, komisijos pasiūlymą bei Ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonę, 1995 m. spalio 24 d. Liuksemburge priėmė Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvą dėl asmenų duomenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo (95/46/EC), kuria nustatė asmens duomenų apsaugos tvarką. Visos Europos Sąjungos valstybės narės privalėjo įdiegti šią direktyvą į savo teisės sistemą iki 1998 m. spalio 24 d. Ši direktyva yra svarbus veiksnys, sukuriant vieningą Europos rinką, kur laisvo judėjimo principai reikalauja, kad asmeniniai duomenys galėtų laisvai judėti tarp Valstybių narių ir kad būtų apsaugotos individų teisės.

Ši direktyva buvo priimta dėl to, jog skirtingose Europos Sąjungos valstybėse duomenų apsauga buvo reglamentuojama skirtingai. Kai kuriose valstybėse duomenys apie asmenį nebuvo teisiškai saugomi. Kita vertus, direktyva paliko valstybėms narėms pasirinkimą įgyvendinant kai kuriuos direktyvos aspektus (valstybėms narėms suteikta galimybė pasirinkti įgyvendinimo formą ir metodus), leisdama joms priderinti direktyvos įgyvendinimą prie esamos situacijos valstybėje. Taigi gali atsirasti skirtumų, įgyvendinant direktyvą kai kuriose Valstybėse narėse, kas gali įtakoti duomenų judėjimą Europos Sąjungoje.

Asmens duomenų apsaugos direktyva siekia užtikrinti pusiausvyrą tarp duomenų subjektų ir duomenų valdytojų poreikių, padrašinant laisvą asmens duomenų judėjimą, tuo pačiu griežtai apsaugant individo privatumą. Šioje direktyvoje ginamos „klasikinės“ žmogaus teisės: „privataus gyvenimo“ ir išraiškos laisvės (freedom of expression), suderinamos vertybės: privatumas ir laisvas informacijos judėjimas.

Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo skirta fizinių asmenų teisių ir pagrindinių laisvių apsaugai, ryšium su automatizuotu asmens duomenų tvarkymu ir neautomatizuotu būdu tvarkant asmens duomenų rinkmenas bei laisvo asmens duomenų judėjimo tarp valstybių narių užtikrinimui. Šiuo teisės aktu taip pat reglamentuojama duomenų valdytojų veikla, tvarkant asmens duomenis: teisės, pareigos, atsakomybė, nustatomos fizinių asmenų, kaip duomenų subjektų teisės, šių teisių apsaugos garantijos bei priežiūra.

Duomenų apsaugos direktyva taikoma įvairioms operacijoms su asmenine informacija: informacijos rinkimui, saugojimui, platinimui ir t.t. Direktyva taikoma duomenims, tvarkomiems automatizuotai (pvz.: kompiuterinėje klientų duomenų bazėje) bei duomenims, tvarkomiems ne automatiniu būdu (pvz.: tradicinėse popierinėse bylose). Duomenų apsaugos direktyva netaikoma duomenims, tvarkomiems tik asmeniniais tikslais (pavyzdžiui, elektroninėms užrašų knygutėms, duomenims apie šeimos narius ar draugus). Ši direktyva taip pat netaikoma tokioms sritims kaip valstybės saugumas, valstybės gynyba, kriminalinė teisė, kurios nėra Europos Sąjungos kompetencijos ribose ir kurios lieka Valstybių narių prerogatyva. Kiekvienos valstybės įstatymai reguliuoja šių sričių veikimo tvarką. Privatumo apsaugą telekomunikacijų srityje reglamentuoja atskira Europos parlamento ir tarybos direktyva dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos telekomunikacijų sektoriuje 97/66/EB.

Konvencija dėl asmenų apsaugos ryšium su asmens duomenų automatizuotu tvarkymu (ETS Nr. 108) priimta 1981 m. Strasbūre. Ši konvencija Lietuvoje ratifikuota 2001 m. vasario 20 d. Šia konvencija reglamentuojama tvarka, siekiant užtikrinti, kad, tvarkant asmens duomenis automatizuotai, būtų gerbiamos kiekvieno asmens, nepaisant jo tautybės ir gyvenamosios vietos, teisės ir pagrindinės laisvės, teisė į privatų gyvenimą. Konvencija taikoma tik automatizuotai tvarkomiems duomenims. Ji numato pagrindinius automatizuotai kaupiamų duomenų apsaugos principus, asmens duomenų perdavimo tvarką per valstybės sienas, duomenų subjektų teises, institucijų, atsakingų už konvencijos įgyvendinimą, paskyrimo tvarką ir funkcijas, konsultacinio komiteto sudėtį ir funkcijas.

3. Duomenų apsauga Europoje ir Lietuvoje

3.1. Duomenų apsauga Europos Sąjungoje

Kelios Europos Sąjungos valstybės jau nuo 1970-ųjų yra priėmusios teisės aktus, ginančius asmenų pagrindines teises, tarp jų ir teisę į apsaugą nuo piktnaudžiavimo, kylančio dėl asmens duomenų tvarkymo (t.y. rinkimo, naudojimo, saugojimo ir pan.). Tarptautinės organizacijos, tokios kaip Jungtinės Tautos, OECD ir Europos Taryba, taip pat kūrė teisės aktus, susijusius su šiomis problemomis. Europos Tarybos konvencija (Nr. 108), priimta 1981 m., nustatė pagrindinius principus dėl asmens apsaugos ryšium su asmens duomenų tvarkymu, kurie sutinkami visuose duomenų apsaugos įstatymuose Europoje.

Kadangi laisva rinka bei taip vadinama “informacinė visuomenė” vis labiau ir labiau plėtojama ir jau nebeišsitenka valstybės viduje, asmens duomenų tvarkymas peržengia vienos valstybės ribas. Norint panaikinti bet kokias laisvo duomenų judėjimo kliūtis, garantuojant teisės į privatumo gynimą, 1995 m. ES buvo priimta direktyva 95/46/EC, harmonizuojanti nacionalinius teisės aktus šioje srityje.

Šiuo metu asmens duomenų apsauga Europos Sąjungoje ir yra reglamentuojama tokiais aukščiau paminėtais pagrindiniais teisės aktais: Europos parlamento ir Tarybos Direktyva dėl asmens apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo (95/46/EC) bei Konvencija dėl asmens apsaugos ryšium su asmens duomenų automatizuotu tvarkymu (ETS Nr. 108). Yra priimti ir kiti gretutiniai bei papildantys teisės aktai: Konvencijos ETS Nr. 108 pataisos (1999 06 15); Konvencijos ETS Nr. 108 papildomas protokolai dėl priežiūros institucijų ir duomenų srautų, kertančių valstybės sienas; Europos parlamento ir Tarybos Direktyva dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos telekomunikacijų sektoriuje (97/66/EB).

2002 metų sausio mėnesio 30 dieną daugelis Europos valstybių buvo ratifikavusios Konvenciją ETS Nr. 108. Jų sąrašas pateikiamas 1 lentelėje.

1 lentelė. Konvencijos ETS Nr. 108 ratifikavimas Europos valstybėse

Valstybė	Pasirašymo data	Ratifikavimo data	Įsigaliojimo data	Konvencijos pataisos, priimtose 1999 06 15
Austrija	1981 01 28	1988 03 30	1988 07 01	+
Belgija	1982 05 07	1993 05 28	1993 09 01	+
Bulgarija	1998 06 02			
Kipras	1986 07 25			
Čekija	2000 09 08	2001 07 09	2001 11 01	
Danija	1981 01 28	1989 10 23	1990 02 01	+

Estija	2000 01 24	2001 11 14	2002 03 01	+
Suomija	1991 04 10	1991 12 02	1992 04 01	+
Prancūzija	1981 01 28	1983 03 24	1985 10 01	+
Gruzija	2001 11 21			
Vokietija	1981 01 28	1985 06 19	1985 10 01	
Graikija	1983 02 17	1995 08 11	1995 12 01	+
Vengrija	1993 05 13	1997 10 08	1998 02 01	+
Islandija	1982 09 27	1991 03 25	1991 07 01	+
Airija	1986 12 18	1990 04 25	1990 08 01	+
Italija	1983 02 02	1997 03 29	1997 07 01	
Latvija	2000 10 31	2001 05 30	2001 09 01	+
Lietuva	2000 02 11	2001 06 01	2001 10 01	+
Liuksemburgas	1981 01 28	1988 02 10	1988 06 01	
Moldova	1998 05 04			
Olandija	1988 01 21	1993 08 24	1993 12 01	+
Norvegija	1981 03 13	1984 02 20	1985 10 01	
Lenkija	1999 04 21			
Portugalija	1981 05 14	1993 09 02	1994 01 01	+
Rumunija	1997 03 18			
Rusija	2001 11 07			
Slovakija	2000 04 14	2000 09 13	2001 01 01	+
Slovėnija	1993 11 23	1994 05 27	1994 09 01	
Ispanija	1982 01 28	1984 01 31	1985 10 01	
Švedija	1981 01 28	1982 09 29	1985 10 01	+
Šveicarija	1997 10 02	1997 10 02	1998 02 01	+
Turkija	1981 01 28			
D.Britanija	1981 05 14	1987 08 26	1987 12 01	+

Įgyvendinus 95/46/EC direktyvą ir iki 1998 spalio 24 dienos suderinus ją su nacionaliniais teisės aktais, visiems Europos Sąjungos piliečiams užtikrinama lygiavertė savo asmeninių duomenų apsauga ES ribose. Šią apsaugą dar papildė 97/66/EB konvencija, ES šalyse pilnai įgyvendinta 2000 m. spalio 24 dieną, nacionalinėmis teisinėmis priemonėmis užtikrinanti telekomunikacijų konfidencialumą.

Penkiolikoje Europos Sąjungos valstybių asmens duomenų apsaugos įstatymų (DAĮ) harmonizavimas su ES teisės aktais 2002 m. vasario 1 d. buvo tokioje būsenoje:

2 lentelė. DAĮ ES valstybėse

Valstybė	DAĮ būseną	Valstybė	DAĮ būseną
Airija	projektas svarstomas vyriausybėje	Italija	įsigaliojo 1997 05 08
Austrija	įsigaliojo 2000 01 01	Liuksemburgas	pateiktas svarstyti parlamentui
Belgija	įsigaliojo 2001 09 01	Olandija	įsigaliojo 2001 09 01
Danija	įsigaliojo 2000 07 01	Portugalija	įsigaliojo 1998 10 27
D. Britanija	įsigaliojo 2000 03 01	Prancūzija	svarstomas parlamento
Graikija	įsigaliojo 1997 04 10	Suomija	įsigaliojo 1999 06 01
Ispanija	įsigaliojo 2000 01 14	Švedija	įsigaliojo 1998 10 24
		Vokietija	įsigaliojo 2001 05 23

Šiuo metu visose ES valstybėse veikia valdžios institucijos, prižiūrinčios nacionalinių įstatymų, harmonizuotų su Konvencija ETS Nr. 108 ir Direktyva 95/46/EC, vykdymą bei registruojančios asmens duomenų valdytojus. Tokios institucijos veikia ir kitose Europos valstybėse, besiruošiančiose stojimui į ES – Čekijoje, Estijoje, Vengrijoje, Lenkijoje, Slovakijoje. Visos šios įstaigos yra nepriklausomos ir dauguma jų veikia prie šalies Parlamento. Kai kuriose ES valstybėse tokios priežiūros institucijos yra skiriamos Vyriausybės, tuo tarpu kitose – Parlamento. Daugumos šių institucijų finansavimas yra atskirai numatomas valstybės biudžete. Šios asmens duomenų apsaugos teisinių aktų vykdymą prižiūrinčios institucijos išvardintos 3 lentelėje.

3 lentelė. Duomenų apsaugos įstaigos Europos valstybėse

Valstybė	Duomenų apsaugos (DA) įstaiga
Albanija	Tautos advokatas
Austrija	DA taryba, DA komisija
Belgija	Privatumo apsaugos komisija
Čekija	Asmens duomenų apsaugos biuras
Danija	Duomenų priežiūros įstaiga
Estija	DA inspekcija
Suomija	DA taryba, DA ombudsmenas
Prancūzija	Kompiuterių ir laisvių nacionalinė komisija
Vokietija	Federalinis DA komisarai, DA pareigūnas, Žemių komisarai
Graikija	Asmens DA komisija
Vengrija	Parlamento komisarai duomenų apsaugai ir informacijos laisvei
Islandija	DA komisija

Airija	DA komisaras
Italija	DA komisija
Latvija	Valstybinė duomenų inspekcija
Lichtenšteinas	DA komisija
Lietuva	Valstybinė DA inspekcija
Liuksemburgas	DA konsultacinė komisija, Privatumo apsaugos komisija
Olandija	Registracijos rūmai, DA komisija
Norvegija	Duomenų inspekcija
Lenkija	Generalinis asmens DA inspektorius
Portugalija	Nacionalinė DA komisija
Rumunija	Informacinės visuomenės departamentas
San Marinas	Konfidencialių ir asmens DA laiduotojas
Slovakija	Asmens DA komisaras
Slovėnija	Teisingumo ministerija
Ispanija	DA agentūra, Konsultacinė taryba
Švedija	Duomenų inspekcijos taryba
Šveicarija	Federalinis DA komisaras
D.Britanija	DA ir informacijos laisvės komisaras

3.2. Duomenų apsauga Lietuvoje

Lietuvos Respublikoje asmens duomenų apsaugą įtvirtina 1992 metais priimta Lietuvos Respublikos Konstitucija, o reglamentuoja Lietuvos Respublikos valstybės registrų įstatymas (1996 m. rugpjūčio 13 d., Nr. I-1490) bei Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas (2002 m. sausio 22d., Nr. IX-719). Šie įstatymai kol kas nėra pilnai harmonizuoti su Europos Sąjungos direktyva 95/46/EC, tačiau priimamos pataisos artina Lietuvos teisinės normas prie egzistuojančių ES.

Konvencija ETS Nr. 108 jau nuo 2001 m. vasario 20 d. yra ratifikuota Lietuvos Respublikos Seimo ir įsigaliojusi 2001 m. spalio 1 d. Direktyvos įgyvendinimas turi būti pabaigtas iki 2004 m. sausio 1 d., kuriai Lietuva ruošiasi kaip galimai priėmimo į ES datai.

Šiuo metu Lietuvoje asmens duomenų apsauga rūpinasi Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija, įsteigta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. spalio 10 d. nutarimu Nr. 1185 „Dėl Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos įsteigimo“ ir veikianti nuo 1997 m. vasario 3 d. Tuo metu tai buvo inspekcija prie Ryšių ir informatikos, vėliau – prie Valdymo reformų ir savivaldybių reikalų ministerijos, o nuo 2001 m. spalio 1 d. pertvarkyta į nepriklausomą

Vyriausybės įstaigą, kaip to reikalauja naujasis asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas bei Konvencija ETS Nr. 108 ir Direktyva 95/46/EC.

Svarbiausieji Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos veiklos tikslai yra:

- plėtoti duomenų apsaugą,
- prižiūrėti asmens duomenų valdytojų veiklą, tvarkant asmens duomenis,
- kontroliuoti asmens duomenų tvarkymo teisėtumą,
- kovoti su duomenų tvarkymo pažeidimais,
- užtikrinti duomenų subjekto teisių apsaugą.

Svarbiausieji inspekcijos uždaviniai yra prižiūrėti ir kontroliuoti Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo vykdymą, išskyrus asmens duomenų tvarkymą visuomenės informavimo tikslais, ir įgyvendinti Konvencijos ETS Nr.108 dėl asmenų apsaugos ryšium su asmens duomenų automatizuotu tvarkymu nuostatas.

Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija atstovauja Lietuvai Europos Tarybos Konvencijos ETS Nr.108 Patariamajame komitete T-PD ir Duomenų apsaugos projekto darbo grupėje CJ-PD.

Remiantis Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos 2001 metų veiklos ataskaita, inspekcija per 2001 metus atliko 8 planinius ir, reaguodama į 8 asmenų prašymus, skundus ar pranešimus, vykdė 9 neplaninius patikrinimus asmens duomenų tvarkymo vietose. Atlikusi tokius patikrinimus, surašė 2 administracinių teisės pažeidimų protokolus ir pateikė 10 nurodymų duomenų valdytojams.

Siekdama supažindinti žmones su jų teise į asmens duomenų apsaugą, Valstybinė asmens duomenų inspekcija sukūrė ir nuolat atnaujina interneto svetainę www.ada.lt, pastoviai teikia informaciją žiniasklaidai ir agentūroms, parengė ir vykdo visuomenės informavimo kampaniją "Domėkis", užsakė dokumentinį filmą apie duomenų apsaugą.

Inspekcija, vadovaudamasi 2000 metų kovo 27 dienos Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 349 Dėl asmens duomenų valdytojų valstybės registro įsteigimo ir šio registro nuostatų patvirtinimo, tvarko Asmens duomenų valdytojų valstybės registrą ir viešai skelbia jo duomenis. 2002 m. sausio 1 d. duomenimis jau buvo užsiregistravę 1269 duomenų valdytojai, iš kurių beveik pusė (574) užsiregistravo tik 2001 m. Pagal registro duomenis, 89% visų per 2001 metus užsiregistravusių įmonių ir įstaigų yra švietimo įstaigos.

4. Lietuvos teisės aktų atitikimo ir pasikeitimų vertinimas

Lietuvos teisės aktai, reglamentuojantys asmens duomenų teisinę apsaugą, atitinka Konvencijos dėl asmenų apsaugos ryšium su asmens duomenų automatizuotu tvarkymu (ETS Nr. 108) nuostatas nuo 2001 m. sausio 21 d. kai buvo priimtas Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 1, 2, 3, 5, 7, 14, 15, 16, 18, 20, 22, 24, 26 straipsnių pakeitimo ir papildymo ĮSTATYMAS. Šio įstatymo priėmimas pašalino ankstesnės Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo redakcijos, galiojusios nuo 2000.07.17 iki 2002.01.21, neatitikimus ES Konvencijai Nr.108.

Žemiau lentelėje pateikiama Lietuvos teisės aktų atitikimo Direktyvai 95/46/EC ir pasikeitimų vertinimas, kurį parengė tyrimo vykdytojai². Ataskaitoje pateikiamas įsigaliojusių iki 2002 gegužės mėnesio nagrinėjamų teisės aktų vertinimas.

4 lentelė. LR Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo atitikimas Direktyvai 95/46/EC

Direktyvos 95/46/EC straipsniai	Asmens duomenų apsaugos teisinės apsaugos Įstatymo (DAĮ) atitikimas /komentarai
1. Paskirtis	DAĮ tikslas, apibrėžtas 1 straipsnyje, atitinka Direktyvos 1 straipsnį.
2. Apibrėžimai	<p>Direktyvos I skyriaus 2 straipsnio c) punkte rinkmenų sistemos apibrėžimas yra labiau detalizuotas nei DAĮ 2 straipsnio 10 dalyje, tačiau DAĮ nuostatos atitinka Direktyvą.</p> <p>DAĮ 2 straipsnio 6 dalyje nurodyta, jog dėl ypatingų asmens duomenų sutikimas turi būti išreikštas rašytine forma – ši nuostata yra griežtesnė nei Direktyvoje (II skyriaus 2 straipsnio h) punktas), kur pažymima, jog duomenų subjektas sutikimas reiškia bet kokią savanoriškai ir žinomai duotą konkretų duomenų subjekto pareiškimą, kuriuo duomenų subjektas nurodo savo sutikimą, tačiau nepažymėta, kad būtinas raštiškas sutikimas.</p> <p>DAĮ 2 straipsnio 5 dalyje pateiktame duomenų gavėjo apibrėžime įvardintos 2 konkrečios institucijos, kurios nelaikomos duomenų gavėjais. Ši išimtis taikoma kai minėtos institucijos gauna asmens duomenis jų tvarkymo kontrolės tikslais. Ši nuostata neprieštarauja Direktyvai, tačiau padidėjus / sumažėjus šių institucijų skaičiui, reikės keisti ir DAĮ 2 straipsnio 5 dalį.</p> <p>DAĮ vykdymo priežiūros institucija jau ne pačiame DAĮ turėtų detaliau išaiškinti kai kurias iš sąvokų – asmens duomenys, duomenų valdytojas, duomenų tvarkytojas, duomenų gavėjas, sutikimas. Pavyzdžiui – ar įmonės vadovo vardas ir pavardė pateikiami įmonių kataloge ar kompaktiniame diske laikomi asmens duomenimis, koku būdu turi būti gautas ne rašytinės formos</p>

² Atliekant teisės aktų atitikimo ir pasikeitimo vertinimą buvo bendradarbiaujama su Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos ekspertais, kurie pateikė teisės aktų atitikimo ir pasikeitimų vertinimo pastabas paremtas susitikimo su Europos Tarybos ir Europos Komiteto ekspertais metu (2002 metų spalio mėn.) išsakytomis mintimis bei pastabomis dėl Lietuvos teisės aktų atitikimo Direktyvai 95/46/EC.

	asmens sutikimas dėl asmens duomenų tvarkymo ir pan.
3. Taikymo sritis	Direktyvos 3 straipsnio 2 dalyje nurodytos sąlygos, kada direktyva netaikoma tvarkant asmens duomenis. Tačiau DAĮ 1 straipsnio 5 dalyje numatyta, kad atliekant tokias operacijas įstatymai taikomas tiek, kiek kiti įstatymai nenustato kitaip. Tokia išimtis nenumatyta Direktyvoje. Taip pat toje pačioje DAĮ dalyje nenumatytos išimtys, atliekant tvarkymo operacijas, susijusias su visuomenės saugumu ir gynyba, valstybės veiksmais baudžiamosios teisės srityje.
4. Taikytini nacionalinės teisės aktai	Iš Direktyvos 4 straipsnyje nurodytų nuostatų, tik 1 dalies c) punktas yra įgyvendintas DAĮ. 1 dalies a), b) punktai ir 2 dalis nėra perkelti į DAĮ.
5. Bendrosios asmens duomenų tvarkymo teisėtumo taisyklės	DAĮ nuostatos atitinka Direktyvos 5 straipsnyje apibrėžtas nuostatas.
6. Duomenų kokybės principai	DAĮ 3 arba 4 straipsnyje nenumatyta Direktyvos 6 straipsnio 1 dalies e) punkto nuostata, jog valstybė turi nustatyti asmens duomenų, ilgesnį laiką saugomų dėl istorinės, statistinės ar mokslinės paskirties, atitinkamas apsaugos priemonės.
7. Duomenų tvarkymo teisėtumo kriterijai	DAĮ 5 straipsnio 2 dalies 1 punkto nuostata dėl ypatingų asmens duomenų tvarkymo tik su raštišku asmens sutikimu yra griežtesnė nei Direktyvoje (Direktyvos 8 straipsnio 2 dalies a) punktas). Į DAĮ neperkelta Direktyvos nuostata dėl duomenų tvarkymo vykdant užduotį atliekamą visuomenės labui (Direktyvos 7 str. e punktas).
8. Ypatingų duomenų kategorijų tvarkymas	DAĮ 5 straipsnio 2 dalies 1 punkto nuostata dėl ypatingų asmens duomenų tvarkymo tik su raštišku asmens sutikimu yra griežtesnė nei Direktyvoje (Direktyvos 8 straipsnio 2 dalies a) punktas). DAĮ 5 straipsnio 2 dalies nuostatos ne visiškai atitinka Direktyvos nuostatą dėl duomenų, susijusių su nusikaltimais, nuteisimais ar valstybės saugumo priemonėmis tvarkymo (Direktyvos 8 str. 5 dalis). Asmens identifikavimo kodo tvarkymo sąlygos apibrėžtos 8 Direktyvos straipsnio 7 dalyje. DAĮ 7 straipsnio 2 dalyje numatytos sąlygos, kada galima naudoti asmens kodą be duomenų subjekto sutikimo. DAĮ 7 str. 2 dalies 3 punkte išvardinamos institucijos, įstaigos ir įmonės, kurios gali naudoti asmens kodą, tačiau šiuo atveju nėra aišku, kodėl vienos verslo rūšys (paskolų suteikimas ir skolų išieškojimas, draudimas, nuoma) yra išskiriamos iš kitų ir įmonėms, užsiimančioms tam tikromis verslo rūšimis, suteikiama galimybė naudoti asmens kodą. Be to, remiantis įstatymo nuostatomis, sunku pasakyti ar DAĮ 7 str. 2 dalies 3 punkto formuluotė apima tam tikras verslo rūšis (lizingas, informacinės paslaugos, susijusios su skolų išieškojimu), susijusias su išvardintomis DAĮ 7 str. 2 dalies 3 punkte. Nors DAĮ 7 straipsnio nuostatos ir neprieštarauja Direktyvos nuostatomis (Direktyvos 8 straipsnyje numatyta, jog Valstybės narės apibrėžia nacionalinio asmens identifikavimo kodo naudojimo sąlygas), DAĮ 7 straipsnio nuostatos gali sukelti kliūčių tam tikroms verslo grupėms. Asmens kodo naudojimui, pagal DAĮ 7 straipsnį, taikomos tik minėto straipsnio nuostatos. DAĮ 7 str. 2 dalies 3 punkte išvardintos institucijos, įstaigos ir įmonės, kurios gali naudoti asmens kodą be duomenų subjekto sutikimo, tačiau neįtraukta nuostata, kad išvardintos įstaigos, institucijos ir įmonės privalo užtikrinti tinkamas apsaugos priemonės naudojant asmens kodą.

9. Asmens duomenų tvarkymas ir raiškos laisvė	9 Direktyvos straipsnyje numatyta, jog atskiros valstybės gali numatyti išimtis dėl IV ir VI Direktyvos skyrių, kai asmens duomenys tvarkomi tik žurnalistiniais sumetimais arba meninės ar literatūrinės raiškos tikslais. DAĮ numatytoje išimtyje numatoma, kad asmens duomenų tvarkymą žurnalistikos, meninės ir literatūrinės raiškos bei kitais visuomenės informavimo tikslais prižiūri institucijos, numatytos Visuomenės informavimo įstatyme ir šiais atvejais asmens duomenų tvarkymui taikomos tik DAĮ 1, 2, 3, 4, 7, 21, 28 ir 29 straipsnių nuostatos. Šios išimties taikymas turi būti suderintas su visuomenės informavimo įstatymo nuostatomis, siekiant užtikrinti tinkamą asmens duomenų apsaugą.
10. Informavimas renkant duomenis iš duomenų subjekto	16 DAĮ straipsnyje nenumatytos Direktyvos 10 straipsnio c) punkto nuostatos dėl duomenų subjekto informavimo apie tai ar “į klausimus atsakoma privaloma tvarka, ar savanoriškai, taip pat galimos neatsakymo pasekmės” bei apie “teisės gauti informaciją ir teisės pataisyti duomenis apie save, buvimą”. Direktyvoje numatyta, jog “bet kokia platesnė informacija, kaip antai tvarkomų duomenų kategorijos, duomenų gavėjai ar gavėjų kategorijos pateikiamos atsižvelgus į specifines duomenų tvarkymo aplinkybes, kad būtų garantuotas teisingas subjekto duomenų tvarkymas”. Šiuo atveju, DAĮ nuostatos yra griežtesnės, nes pagal DAĮ duomenų valdytojas privalo pateikti minėtą platesnę informaciją (Direktyvos nuostata apie platesnės informacijos poreikį, atsižvelgiant į specifines duomenų rinkimo aplinkybes DAĮ nenumatyta).
11. Informavimas, kai duomenys gaunami ne iš duomenų subjekto	<p>16 DAĮ straipsnyje nenumatyta Direktyvos 11 straipsnio 1 dalies c) punkto nuostata dėl duomenų subjekto informavimo apie “teisės gauti informaciją ir teisės pataisyti duomenis apie save, buvimą”. Direktyvoje numatyta, jog “bet kokia platesnė informacija, kaip antai tvarkomų duomenų kategorijos, duomenų gavėjai ar gavėjų kategorijos pateikiamos atsižvelgus į specifines duomenų tvarkymo aplinkybes, kad būtų garantuotas teisingas subjekto duomenų tvarkymas”. Šiuo atveju, DAĮ nuostatos yra griežtesnės, nes pagal DAĮ duomenų valdytojas privalo pateikti minėtą platesnę informaciją (Direktyvos nuostata apie platesnės informacijos poreikį, atsižvelgiant į specifines duomenų rinkimo aplinkybes DAĮ nenumatyta).</p> <p>DAĮ taip pat griežčiau reglamentuojamas ir informacijos pateikimo duomenų subjektui sąlygos – Direktyvos 11 straipsnio 1 punkte numatyta, kad duomenų valdytojas privalo duomenų subjektui suteikti informaciją ne vėliau kaip iki to laiko, kai duomenys atskleidžiami trečiajam šaliai pirmą kartą, tuo tarpu DAĮ numato, jod duomenų subjektas turi būti informuotas iki iki asmens duomenų tvarkymo pradžios.</p> <p>Direktyvoje numatyta 11 straipsnio 1 dalies taikymo išimtis numatyta 11 straipsnio 2 punkte, (dėl šio straipsnio 1 dalies netaikymo, tvarkant duomenis statistiniais sumetimais arba istorinių ar mokslinių tyrimų tikslais, kai tokią informaciją pateikti būtų neįmanoma arba pernelyg sunku) nenumatyta DAĮ. Šiuo atveju DAĮ nuostatos yra griežtesnės nei Direktyvos.</p>
12. Teisė gauti informaciją	DAĮ 18 straipsnio 3 ir 5 dalyse numatomos nuostatos dėl neteisingų, netikslių ar neišsamių duomenų ištaisymo ir sunaikinimo, tačiau nenumatoma duomenų blokavimo galimybė, numatyta Direktyvos 12 str. b) punkte.
13. Išimties ir apribojimai	<p>DAĮ 15 straipsnio 2 dalies 4 punkte numatyta duomenų subjekto teisių išimtis dėl tarnybinės ar profesinės etikos pažeidimų nustatymo užtikrinimo bei 15 straipsnio 4 dalis nėra numatyta Direktyvos 13 straipsnyje.</p> <p>DAĮ nuostatos yra griežtesnės ir nenumato Direktyvos 13 straipsnio 2 dalyje numatytos išimties dėl 12 straipsnyje numatytų teisių apribojimo, jeigu</p>

	duomenys yra tvarkomi tik mokslinių tyrimų tikslais arba jeigu jie yra laikomi asmens duomenų pavidalu ne ilgiau, nei yra reikalinga tik statistikos sumetimas.
14. Duomenų subjekto teisė prieštarauti	DAĮ nuostatos atitinka Direktyvos 14 straipsnyje reglamentuojamas nuostatas.
15. Automatiniai individualūs sprendimai	DAĮ neprieštarauja Direktyvos 15 straipsnio nuostatomis, tačiau DAĮ 19 straipsnio 3 dalies nuostatos, atsižvelgiant į Direktyvos 15 straipsnio nuostatas, turėtų būti patikslintos, aiškiau įvardinant sprendimus ir jų rūšis, kurioms būtų taikomos šios nuostatos, apibūdinant duomenų subjektų įvertinimo principus bei numatant vertintinus asmeniškumus, su duomenų subjektu susijusius aspektus ir tinkamas priemones teisėtiems duomenų subjekto interesams apsaugoti.
16. Tvarkymo konfidencialumas	DAĮ nuostatos atitinka Direktyvos 16 straipsnyje apibrėžtas nuostatas.
17. Tvarkymo saugumas	DAĮ nuostatos atitinka Direktyvos nuostatomis. DAĮ 21 straipsnio 5 dalies nuostata dėl raštinio darbuotojų, tvarkančių duomenis išipareigojimo saugoti asmens duomenų paslaptį, reglamentuojama griežčiau nei Direktyvoje (17 straipsnio 4 dalis).
18. Prievolė pranešti priežiūros institucijai	DAĮ 22 straipsnio 1, 3 ir 4 punkte reglamentuojamos išimties dėl pranešimo Valstybės įgaliotai institucijai apie automatinio būdu tvarkomus duomenis nėra numatytos Direktyvos 18 str. 2 dalyje. Nors Direktyvos 18 str. numatyta galimybė Valstybėms narėms supaprastinti reikalavimą pranešti arba atleisti nuo pranešimo prieš bet kurią visiškai ar iš dalies automatinę asmens duomenų tvarkymo operaciją arba operacijų grupę, numatytą vienam tikslui ar keletui susijusių tikslų, DAĮ bei 2002 m. vasario 20 d. LRV nutarime Nr. 262 Dėl asmens duomenų valdytojų valstybės registro reorganizavimo, šio registro nuostatų ir asmens duomenų valdytojų pranešimo apie duomenų tvarkymą automatinio būdu tvarkos patvirtinimo numatytas tik pranešimo tvarkos supaprastinimas. Siekiant sumažinti duomenų valdytojų pranešimo ir duomenų valdytojų registravimo bei registro administravimo kaštus, tenkančius duomenų valdytojams ir Vyriausybės įgaliotai institucijai, siūloma suteikti daugiau įgaliojimų duomenų valdytojo duomenų apsaugos įgaliotiniui ir numatyti: <ul style="list-style-type: none"> a) atleisti duomenų valdytojus nuo reikalavimo pranešti apie automatines asmens duomenų tvarkymo operacijas arba b) atleisti nuo privalomos duomenų valdytojų registracijos, su sąlyga, kad bus numatytas sąrašas veiksmų arba jų nustatymo principų atskiroms duomenų tvarkymo kategorijoms, kai registravimas nėra būtinas nesant pavojui pažeisti duomenų subjekto teises ir laisves.
19. Pranešimo turinys	DAĮ bei 2002 m. vasario 20 d. LRV nutarimo Nr. 262 nuostatos atitinka Direktyvos 19 straipsnyje reglamentuojamas nuostatas.
20. Išankstinė patikra	DAĮ 27 str. 5 ir 6 dalys ne visiškai atitinka Direktyvos 20 str. nuostatas dėl išankstinės patikros ir šias nuostatas reikėtų patikslinti pagal Direktyvos 20 straipsnį, reglamentuojantį, kad valstybės narės nusprendžia, kokios tvarkymo operacijos gali kelti konkretų pavojų duomenų subjekto teisėms ir laisvėms, ir tikrina ar šios tvarkymo operacijos yra ištiriamos prieš jas pradėdant.
21. Tvarkymo operacijų skelbimas viešai	Direktyvos 21 straipsnio nuostatos dėl tvarkymo operacijų skelbimo viešai nėra perkeltos į Lietuvos teisės aktus.
22. Teisės gynimo būdai	DAĮ nuostatos atitinka Direktyvos 22 straipsnyje apibrėžtas nuostatas.
23. Turtinė	DAĮ nuostatos atitinka Direktyvos 23 straipsnyje apibrėžtas nuostatas.

atsakomybė	
24. Sankcijos	DAĮ nuostatos atitinka Direktyvos 24 straipsnyje apibrėžtas nuostatas.
25. Principai	<p>24 str. 2 dalyje reglamentuojamos nuostatos ne visiškai atitinka Direktyvos nuostatą dėl adekvataus apsaugos lygio užtikrinimo perduodant duomenis į trečiąsias šalis (Direktyvos 25 str. 1 dalis). DAĮ 2 straipsnio nuostata dėl tinkamo asmens duomenų saugumo lygio turėtų būti patikslinta įvardinant, kad valstybėse turėtų būti užtikrinamas asmens duomenų apsaugos lygis.</p> <p>Pagal Direktyvos 25 str., duomenys į trečiąsias valstybes gali būti perduodami, jei trečioji valstybė užtikrina adekvatų apsaugos lygį. Šiuo atveju (nebūtinai DAĮ) būtų tikslinga numatyti sąrašą valstybių, kuriose duomenų apsaugos lygis yra “adekvatus”, bei tvarką, kuria remiantis būtų galima perduoti duomenis į trečiąsias šalis be Vyriausybės įgaliotos institucijos leidimo, numatyto DAĮ 24 straipsnyje. Adekvatumas galėtų būti nustatytas tam tikriems duomenų perdavimo tikslams (su teise perduoti tik tam tikrus duomenis) arba bet kokiems tikslams. Tokios tvarkos numatymas leistų išvengti administravimo kaštų, susijusių su leidimų perduoti duomenis į trečiąsias šalis išdavimu duomenų valdytojams ir Valstybės įgaliotai institucijai.</p>
26. Išimtys	DAĮ 24 str. 4 dalies 4 punkte reglamentuojamos nuostatos ne visiškai atitinka Direktyvos išimtį dėl asmens duomenų perdavimo trečiajai šaliai, kai duomenis perduoti būtina dėl svarbių visuomeninių interesų (Direktyvos 26 str. 1 dalies d) punktas). DAĮ 24 str. 4 dalies 5 punkte reglamentuojama išimtis dėl asmens duomenų teikimo į užsienio valstybes jei jie yra reikalingi bylai nagrinėti, formuluojama siauriau nei Direktyvos 26 str. 1 dalies d) punkte (įvykdyti ir apginti teisinius ieškinius). Be to į DAĮ neįtraukta Direktyvos 26 str. 1 dalies f) punkte numatyta išimtis dėl duomenų, perduodamų iš registro.
27. Etikos kodeksai	DAĮ nuostatos atitinka Direktyvos 27 straipsnio nuostatas.
28. Priežiūros institucija	DAĮ nuostatos atitinka Direktyvos 28 straipsnio nuostatas.

Lietuvos teisės aktų atitikimo ir pasikeitimų vertinimo išvados:

- Lietuvos teisės aktai, reglamentuojantys asmens duomenų teisinę apsaugą, atitinka Konvencijos dėl asmenų apsaugos ryšium su asmens duomenų automatizuotu tvarkymu (ETS Nr. 108) nuostatas.
- Nors pagrindinis Lietuvos teisės aktas, reglamentuojantis asmens duomenų apsaugą, - asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas, yra nuolat tobulinamas, siekiant suderinti įstatymą su ES teisės normomis, ir dauguma įstatymo straipsnių iš esmės atitinka Direktyvos nuostatas, tačiau vis dar egzistuoja įstatymo neatitikimų Direktyvai dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir laisvo tokių duomenų judėjimo 95/46/EC.
- Pagrindiniai Lietuvos teisės aktų neatitikimai Direktyvai 95/46/EC:
 - Ne visos Direktyvos 95/46/EC nuostatos perkeltos į asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymą; kai kurios asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo nuostatos ne visiškai tiksliai atitinka Direktyvos 95/46/EC nuostatoms (Direktyvos 95/46/EC straipsniai: 2, 4, 6, 8, 12, 15, 20, 21, 25, 26).
 - Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatyme numatytos išimtys, kurios nenumatomos Direktyvoje 95/46/EC (Direktyvos 95/46/EC straipsniai: 3, 13, 18).
 - Kai kurios asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo nuostatos yra griežtesnės nei Direktyvoje 95/46/EC; kai kurios išimtys kurias leidžia

Direktyva 95/46/EC nėra numatomos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatyme bei kituose asmens duomenų apsaugos teisės aktuose (Direktyvos 95/46/EC straipsniai: 7, 8, 10, 11, 13, 17, 18).

Visi neatitikimai detaliam apibūdinami analizuojant LR teisės aktų, reglamentuojančių asmens duomenų apsaugą, atitikimą Direktyvai 95/46/EC 4 lentelėje.

- Pagrindinis taisytinis teisės aktas, reglamentuojantis asmens duomenų apsaugą Lietuvoje - LR asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas. Siūlomi pakeitimai pateikiami 4 lentelėje.

5. Analizuojamų teisės aktų poveikio vertinimas

5.1. Duomenų valdytojų ir kitų institucijų apklausos rezultatai

5.1.1. Duomenų valdytojai Lietuvoje

Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas Lietuvoje taikomas juridiniams ir fiziniams asmenims, tvarkantiems asmens duomenis Lietuvos Respublikos teritorijoje. Tokius duomenis automatinio būdu šie asmenys gali tvarkyti tik užsiregistravę Valstybinėje duomenų apsaugos inspekcijoje, išskyrus LR asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 22 straipsnyje numatytus atvejus (kai duomenys tvarkomi vidaus administravimo, žurnalistikos, meninės ir literatūrinės raiškos bei kitais visuomenės informavimo tikslais; fondo, asociacijos, profesinės sąjungos, politinės partijos ar kitos ne pelno organizacijos savo veiklos tikslais; sveikatos apsaugos sistemos darbuotojo; taip pat valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo nustatyta tvarka). Siekiant įvertinti įmonių, kurios gali tvarkyti asmens duomenis ir būti potencialiais duomenų valdytojais, skaičių, prieš įgyvendinant esamų ir potencialių duomenų valdytojų apklausą, remiantis antriniais informacijos šaltiniais, buvo analizuotas Lietuvos organizacijų pasiskirstymas pagal veiklos ir įmonių rūšis.

Statistikos departamento įmonių registro duomenimis 2002 metų sausio 1 d. Lietuvoje buvo 68426 veikiančios įmonės, įstaigos ir organizacijos. Šių įstaigų pasiskirstymas pagal veiklos sritis bei tipą pateikiamas žemiau lentelėse.

5 lentelė. Lietuvos įmonių pasiskirstymas pagal veiklos rūšis, N, %

Ekonominės veiklos rūšys	Įmonių skaičius	
	N	%
Žemės ūkis, medžioklė, miškininkystė ir žuvininkystė	2541	3,7
Apdirbamoji pramonė	8680	12,7
Statyba	2470	3,6
Didmeninė ir mažmeninė prekyba, remontas	22058	32,2
Viešbučiai ir restoranai	2398	3,5
Transportavimas, sandėliavimas ir telekomunikacijos	5969	8,7
Nekilnojamas turtas, nuoma ir kita verslo veikla	6460	9,4
Švietimas	3813	5,6
Sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	3313	4,8

Kita veikla	10724	15,8
Iš viso	68426	100

Pagal įmonių rūšis 2002 metų sausio 1 d. buvo išskirtos tokios įmonės:

6 lentelė. Lietuvos įmonių pasiskirstymas pagal įmonių tipą, N, %

Tipas	Įmonių skaičius	
	N	%
Tikrosios, komanditinės ūkinės ir kitos bendrijos	2600	3,8
Akcinės ir uždarnosios akcinės bendrovės	21726	31,8
Biudžetinės įstaigos	4627	6,8
Visuomeninės organizacijos	3959	5,8
Individualios įmonės	33859	49,5
Kitos	1655	2,3
Iš viso	68426	100

Remiantis antriniais informacijos šaltiniais bei informacija apie įmones, įstaigas ir organizacijas Lietuvoje, buvo išskirtos potencialių bei esamų duomenų valdytojų grupės. Remiantis išskirtomis grupėmis buvo sudaryta esamų bei potencialių duomenų valdytojų apklausos imtis. Pagrindinės esamų ir potencialių duomenų valdytojų grupės:

1. Įvairių ekonominių veiklų įmonės ir įstaigos, kurių veikloje gali būti naudojamos automatizuotai bei neautomatizuotai tvarkomos asmens duomenų rinkmenos:
 - 1.1 Komunalinių paslaugų tiekimo įmonės.
2002 metų sausio 1 d. tokių potencialių duomenų valdytojų buvo 210.
 - 1.2 Didmeninės bei mažmeninės prekybos įmonės.
2002 metų sausio 1 d. tokių potencialių duomenų valdytojų buvo 22058.
 - 1.3 Viešbučiai, restoranai.
2002 metų sausio 1 d. tokių potencialių duomenų valdytojų buvo 2398.
 - 1.4 Transporto įmonės bei kelionių agentūros.
2002 metų sausio 1 d. tokių potencialių duomenų valdytojų buvo 5809.
 - 1.5 Pašto ir telekomunikacijų įmonės.
2002 metų sausio 1 d. tokių potencialių duomenų valdytojų buvo 160.
 - 1.6 Finansinio tarpininkavimo, draudimo įmonės.
2002 metų sausio 1 d. tokių potencialių duomenų valdytojų buvo 514.
 - 1.7 Viešojo valdymo įstaigos.

2002 metų sausio 1 d. tokių potencialių duomenų valdytojų buvo 557.

1.8 Švietimo įstaigos.

2002 metų sausio 1 d. tokių potencialių duomenų valdytojų buvo 3813.

1.9 Sveikatos priežiūros ir socialinio darbo įstaigos.

2002 metų sausio 1 d. tokių potencialių duomenų valdytojų buvo 3313.

1.10 Mokslinių tyrimų bei statistikos įmonės ir organizacijos.

2002 metų sausio 1 d. tokių potencialių duomenų valdytojų buvo 160.

1.11 Asociacijos, fondai, kitos ne pelno siekiančios organizacijos.

2. Įvairių sričių profesionalai – fiziniai asmenys (advokatai, buhalteriai, gydytojai ir pan.), kaupiantys ir tvarkantys duomenis apie asmenis, užsiimdami ne asmenine veikla.

Norint tiksliau įvertinti nagrinėjamų teisės aktų poveikį Lietuvos duomenų subjektams, duomenų valdytojams, Duomenų apsaugos inspekcijai, Lietuvos teisės aktų atitikimą atitinkamiems ES teisės aktams, kitas egzistuojančias problemas, buvo atlikta ekspertų apklausa. Kontaktuoti su šiais ekspertais: Ona Jakštaitė (Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos viršininkė), Dainoras Žiukas (Užsienio reikalų ministerijos Europos integracijos departamento Ekonominio bendradarbiavimo skyriaus I-asis sekretorius), Arminas Lydeka (Lietuvos Respublikos Seimo narys), Kęstutis Lipnickas (UAB “Cygate Lietuva” generalinis direktorius), Elvyra Baltutyte (Lietuvos žmogaus teisių centro teisininkė). Šių ekspertų pateikta nuomonė bei pastebėjimai pateikti atitinkamose ataskaitos dalyse, tai pat remiantis jų nuomone buvo detalizuojama duomenų valdytojų apklausa.

5.1.2. Svarbiausi duomenų valdytojų apklausos rezultatai

Siekiant įvertinti nagrinėjamų ES asmens duomenų apsaugos teisės aktų poveikį atskiroms duomenų valdytojų grupėms, buvo atlikta institucijų, atstovaujančių skirtingoms duomenų valdytojų grupėms, apklausa (remiantis technine tyrimo užduotimi buvo apklausta po 1-6 institucijas iš kiekvienos išskirtos grupės).

5.1.2.1. Metodika

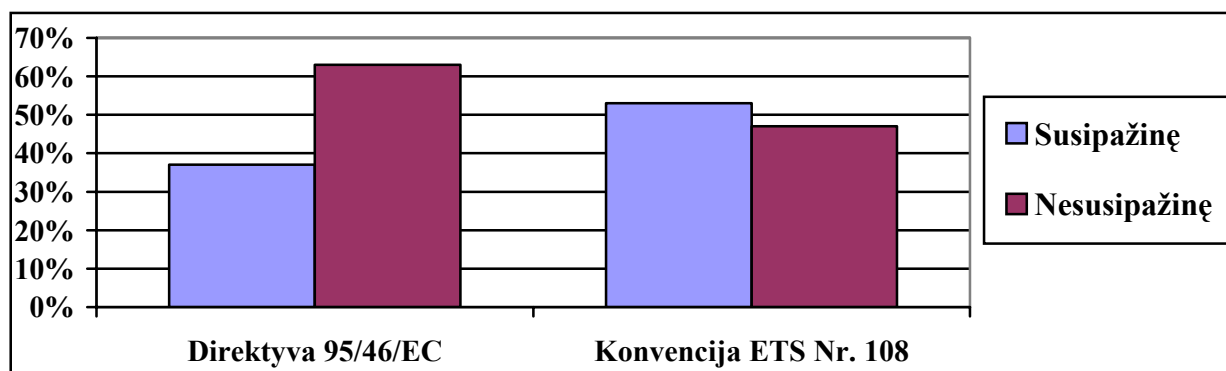
- i. **Tyrimo laikas:** 2002 m. sausio 23 – kovo 8 d.
- ii. **Apklaustų įmonių skaičius:** 30.
- iii. **Tyrimo objektas:** esami ir potencialūs duomenų valdytojai Lietuvoje.
- iv. **Apklauskos būdas:** tiesioginė įmonių atstovų apklausa – giluminis interviu.
- v. **Respondentas įmonėje:** įmonės vadovas arba kitas asmuo, atsakingas įmonėje už duomenų apsaugą.
Iš viso buvo susisiekiama su 170 organizacijų, tačiau tik 30 iš jų sutiko dalyvauti apklausoje. Kitos organizacijos dėl įvairių priežasčių dalyvauti apklausoje atsisakė.
- vi. **Apklauskos anketa** pridedame priede nr. 7.1.

5.1.2.2. Teisinių aktų žinomumas

Visų įmonių, įstaigų bei organizacijų atstovų buvo klausiama, ar jie yra susipažinę su asmens duomenų apsaugą reglamentuojančiais Lietuvos ir Europos Sąjungos teisės aktais.

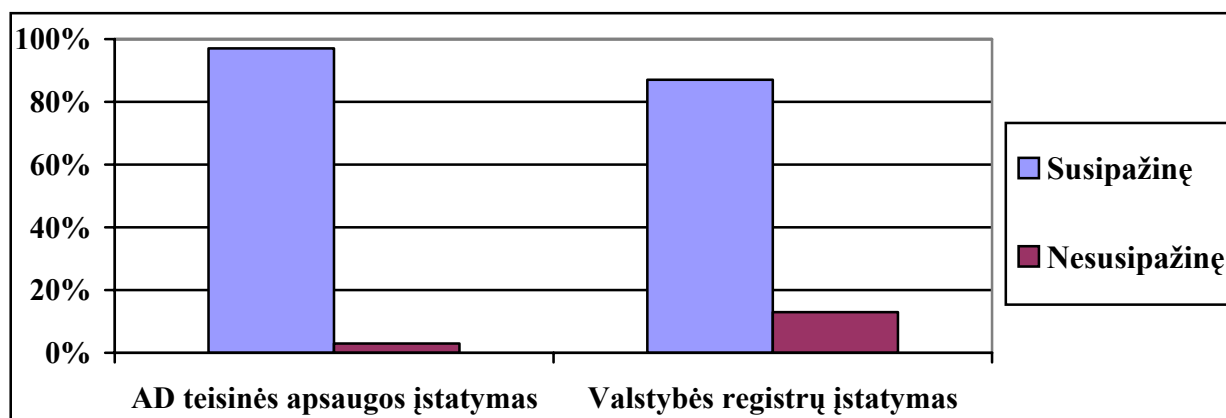
Su ES direktyva dėl asmens duomenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo (95/46/EC) buvo susipažinusi tik nedidelė dalis organizacijų atstovų, tuo tarpu su Konvencija dėl asmenų apsaugos ryšium su asmens duomenų automatizuotu tvarkymu (ETS Nr. 108) buvo susipažinę daugiau nei pusė apklaustų įstaigų.

1 grafikas. ES direktyvos ir konvencijos žinomumas, %

Lietuvos teisės aktų žinomumas yra daug didesnis. Šiuo metu Lietuvoje asmens duomenų apsaugą reglamentuojantį LR asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymą žino ir su juo yra susipažinę 29 iš apklaustų įmonių ir įstaigų atstovų. Taip pat gerai žinomas yra ir LR valstybės registrų įstatymas bei jo straipsniai, susiję su asmens duomenų valdytojų registravimusi – su šiuo įstatymu susipažinusi absoliuti įmonių atstovų dauguma.

2 grafikas. LR asmens duomenų teisinės apsaugos ir valstybės registrų įstatymų žinomumas, %

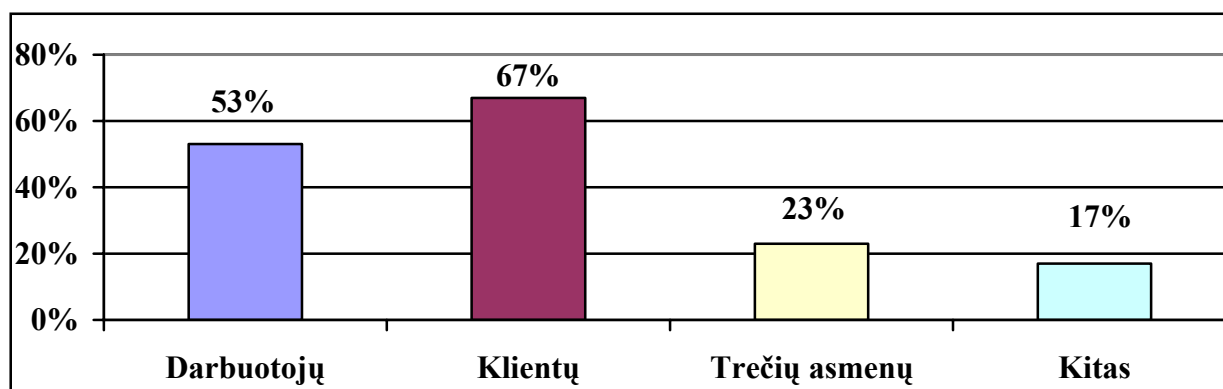

5.1.2.3. Asmens duomenų naudojimas savo veikloje

Tik viena iš visų apklaustų įmonių, įstaigų bei organizacijų, priklausančių potencialių duomenų valdytojų grupėms, nenaudoja asmens duomenų savo veikloje.

Iš visų įmonių, tvarkančių asmens duomenis, 16 tvarko savo darbuotojų, 20 tvarko klientų (fizinių asmenų), 7 - trečių asmenų tvarkymui pateiktas automatizuotas duomenų bazes. Taip pat po vieną organizaciją tvarko tokias automatizuotas duomenų bazes: debitorių, skolininkų, studentų, turizmo paslaugų, gyventojų registrą.

3 grafikas. Tvarkomos asmens duomenų bazės, %

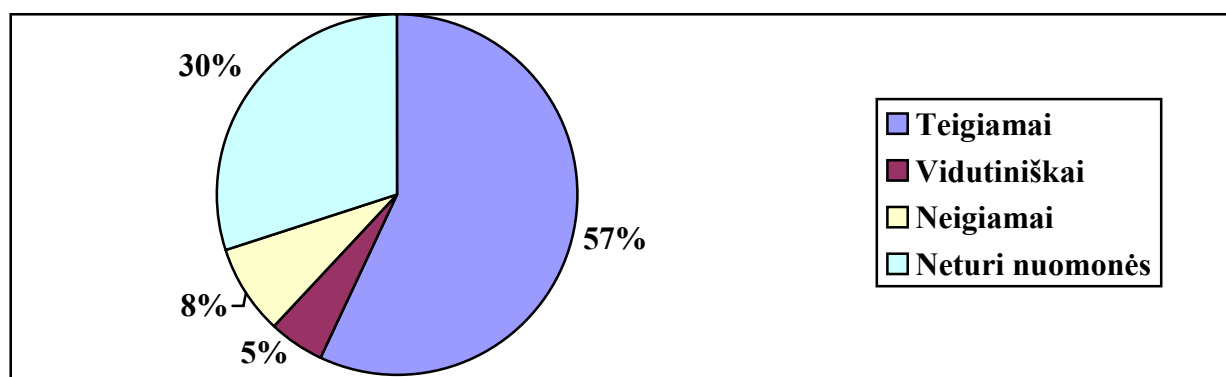

5.1.2.4. Asmens duomenų gavimo sunkumai

Su sunkumais gaunant asmens duomenis daugiausia susiduria finansinio tarpininkavimo įmonės. Pasak šių įmonių atstovų, jie susiduria su fizinių asmenų kreditingumo duomenų gavimo problema, kadangi ne visoms tokius duomenis kaupiančioms įstaigoms Duomenų apsaugos inspekcija leidžia perduoti tokio pobūdžio duomenis. Taip pat skundžiamasi Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 5 str. 1 dalies 6 p. neapibrėžtumu, kur nėra aišku, kada teisėtas interesas tampa svarbesnis už duomenų subjekto interesą.

5.1.2.5. Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos darbo vertinimas

23 iš apklaustų įmonių įstaigų ir organizacijų jau yra kontaktavusios su Valstybine duomenų apsaugos inspekcija. Dauguma minėtų organizacijų inspekcijos darbą vertina teigiamai, tuo tarpu 2 respondentai mano, jog duomenų apsaugos inspekcija dirba blogai. Paprašyti konkrečiau pateikti darbo trūkumus, šių įmonių bei įstaigų atstovai teigė, kad inspekcijos darbui trūksta lankstumo.

4 grafikas. Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos darbo vertinimas, %**5.1.2.6. Tiesioginė ir netiesioginė nagrinėjamų teisės aktų įgyvendinimo nauda duomenų valdytojams**

Didžioji dalis apklaustų organizacijų negalėjo išskirti tiesioginės ar netiesioginės nagrinėjamų asmens duomenų apsaugos teisės aktų teikiamos naudos. Tik 3 įmonių atstovai tokią naudą išskyrė. Buvo minėta tokia nauda:

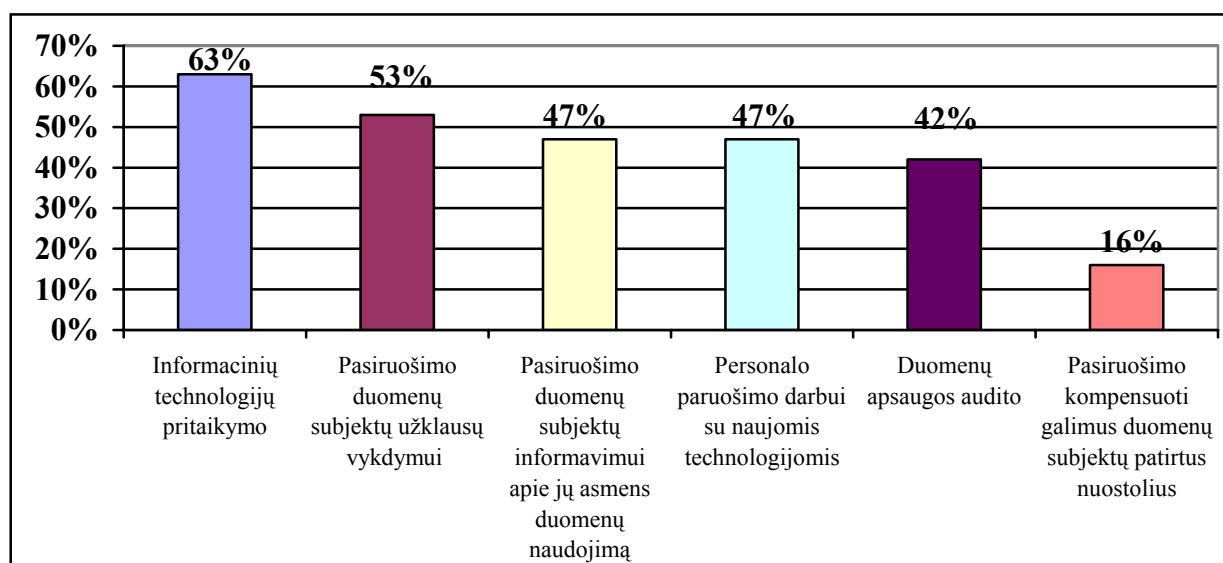
- sumažėjusi duomenų sugadinimo bei neteisėto panaudojimo rizika;
- geresnės galimybės bendradarbiauti su Europos Sąjungos šalių įmonėmis;
- padidėjęs įmonės konkurencingumas vidaus rinkoje.

5.1.2.7. Tiesioginiai vienkartiniai ir pasikartojantys (kasmetiniai) nagrinėjamų teisės aktų įgyvendinimo kaštai

Įmonių ir organizacijų patiriamus kaštus įvertinti yra sunku, nes dauguma įmonių teigia, kad asmens duomenų ir kitų duomenų apsaugos kaštai nėra atskiriami, kadangi visi duomenys yra saugomi vienodai. Paklausti apie tiesioginius vienkartinius kaštus, kuriuos patyrė/patirs organizacija, įgyvendinus minėtus asmens duomenų apsaugos teisės aktus, 11 respondentų atsakė, jog tokių kaštų jų įmonė ar įstaiga nepatiria. Pagrindinės tokio fakto priežastys yra nepakankamas organizacijų rūpinimasis asmens duomenų saugumu savo organizacijos viduje arba tiesiog negalėjimas išskirti tokių kaštų.

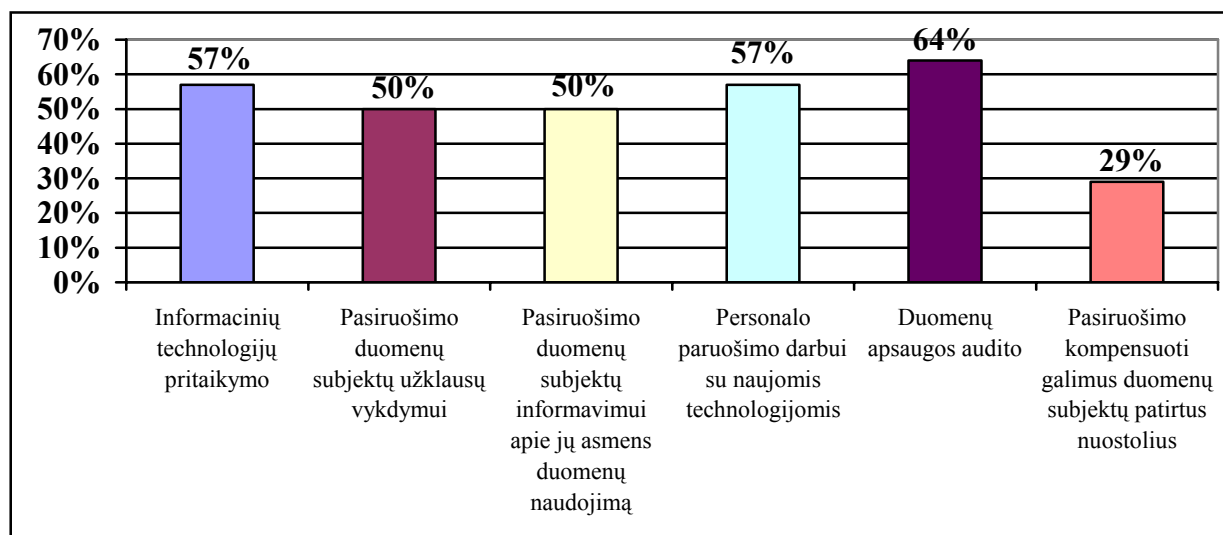
Iš likusių įstaigų, patiriančių vienkartinių kaštų, daugiausiai - 12 - teigia patiriantys informacinių technologijų pritaikymo, 10 - pasiruošimo duomenų subjektų užklausų vykdymui, 9 - pasiruošimo pranešimams duomenų subjektams apie jų asmens duomenų naudojimą bei personalo paruošimo darbui su naujomis informacinėmis technologijomis, 8 - duomenų apsaugos audito, 3 - pasiruošimo kompensuoti galimus duomenų subjekto patirtus nuostolius kaštus.

5 grafikas. Vienkartinių kaštų grupės tarp tokius kaštus patiriančių respondentų, %

Net 16 įmonių bei įstaigų negali išskirti pasikartojančių kaštų, patiriamų dėl nagrinėjamų asmens duomenų apsaugos teisinių aktų, arba teigia jų nepatiriantys. Tačiau iš likusių 14 organizacijų 9 teigia, kad patirs pasikartojančius duomenų apsaugos audito, 8 - informacinių technologijų pritaikymo ir personalo paruošimo darbui su naujomis informacinėmis technologijomis, 7 - pasiruošimo duomenų subjektų užklausų vykdymui ir pasiruošimo pranešimams duomenų subjektams apie jų asmens duomenų naudojimą, 4 - pasiruošimo kompensuoti galimus duomenų subjekto patirtus nuostolius kaštus.

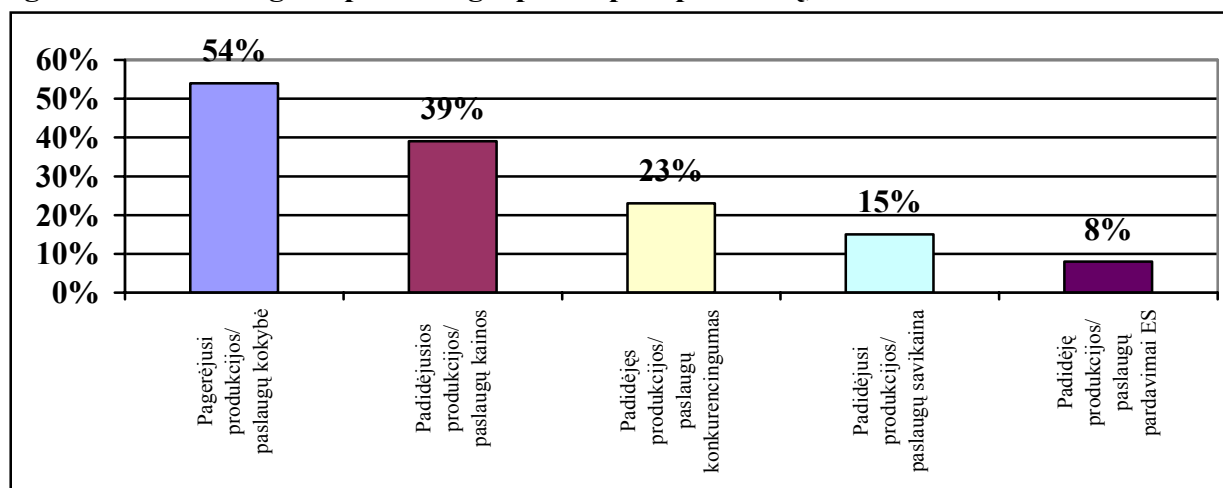
6 grafikas. Pasikartojančių kaštų grupės tarp tokius kaštus patiriančių respondentų, %

5.1.2.8. Netiesioginis nagrinėjamų teisės aktų įgyvendinimo kaštų ir naudos poveikis duomenų valdytojams

Paprašyti įvardinti galimą netiesioginį minėtų teisės aktų įgyvendinimo kaštų ir naudos poveikį savo organizacijai, dauguma respondentų teigė jokio pastebimo poveikio nepatirsiantys. Iš likusiųjų, manančių, kad toks poveikis gali būti, 7 nurodė, kad pagerės produkcijos/paslaugų kokybė, 5 - padidės produkcijos/paslaugų kainos, 3 - padidės produkcijos/paslaugų konkurencingumas, 2 - padidės produkcijos/paslaugų savikaina, 1 - padidės parduodamos produkcijos/paslaugų apimtis ES. Pasak įmonių atstovų, dėl asmens duomenų apsaugą reguliuojančių įstatymų įgyvendinimo patiriami kaštai nėra labai dideli, tačiau didina prekių ar paslaugų savikainą. Dalis įmonių dėl didėjančios savikainos didina kainas, tačiau dalis mano, kad konkurencinė aplinka kainų didinti neleidžia, todėl, padidėjus savikainai, sumažės pelnas.

7 grafikas. Netiesioginio poveikio grupės tarp respondentų, %

5.1.2.9. Kitų organizacijų tyrimai, netiesiogiai susiję su asmens duomenų apsauga

2001 m. rugsėjo – spalio mėn. “SIC rinkos tyrimai” atliko Informacinių technologijų ir interneto rinkos tyrimą, kurio tikslas buvo nustatyti pagrindines tendencijas kompiuterių ir interneto rinkoje bei apžvelgti kitus su IT susijusius aspektus. Tyrimas buvo atliktas anketavimo metodu; apklaustos kompiuterizuotos, t.y. turinčios bent vieną kompiuterį, Lietuvos įmonės.

Iš viso buvo apklaustos 443 įmonės, iš kurių apie 60% patenka į anksčiau išskirtas esamų ir potencialių duomenų valdytojų grupes.

Įmonių atstovų buvo teiraujama, kas įmonėje rūpinasi kompiuterinio tinklo ir duomenų saugumu. Beveik pusė (45%) organizacijų tyrimo metu teigė dar nepasirūpinę duomenų saugumu. Lyginant su analogiška apklausa, vykdyta 2001 m. sausio-vasario mėn., tokių įmonių sumažėjo 7%.

Net 62% apklaustų organizacijų atstovų teigė, jog Internetas kelia daug rūpesčių dėl duomenų saugumo.

Šio tyrimo rezultatai yra panašūs į įmonių apklausos dėl asmens duomenų apsaugos rezultatus – didelė dalis Lietuvos įmonių ir įstaigų nesirūpina ar nepakankamai rūpinasi duomenų, o tuo pačiu ir asmens duomenų, saugumu savo organizacijos viduje.

5.1.2.10. Duomenų valdytojų apklausos išvados

- Dauguma respondentų yra susipažinę su asmens duomenų apsauga Lietuvoje reglamentuojančiais įstatymais.
- Didžioji dalis įmonių ir įstaigų, turinčių užsienio ryšių su ES šalimis, yra susipažinusios su ten galiojančiomis Konvencija ETS Nr. 108 ir Direktyva 95/46/EC. Vertinant minėtų ES teisės aktų žinomumą tarp visų respondentų, su Direktyva 95/46/EC susipažinę mažiau nei 40 %, su Konvencija Nr. 108 – daugiau nei 50 % apklaustų įmonių ir organizacijų.
- Nedidelė dalis respondentų skundžiasi asmens duomenų gavimo problemomis ir duomenų apsaugos inspekcijos darbu.
- Dauguma atsakiusių įmonių ir organizacijų atstovų mano, kad nagrinėjami teisės aktai jokios tiesioginės naudos jiems nesuteiks.
- Gana daug respondentų teigia nepatiriantys jokių kaštų, susijusių su nagrinėjamų teisės aktų įgyvendinimu. To priežastis gali būti nepakankamas rūpinimasis asmens duomenų apsauga organizacijos viduje.
- Daugiau nei pusė įmonių bei įstaigų mano, kad minėtų teisės aktų įgyvendinimo nauda ar kaštai neturės jokio netiesioginio poveikio jų organizacijai.

5.1.3. Kitų suinteresuotų institucijų apklausos rezultatai

Tyrimo metu buvo susisiekiama su nevyriausybinėmis organizacijomis, tiesiogiai suinteresuotomis tyrimo rezultatais: Lietuvos bankų asociacija, Lietuvos draudikų asociacija, Nacionaline lizingo asociacija, Lietuvos prekybos įmonių asociacija, Nacionaline finansų maklerių asociacija, Nekilnojamojo turto įmonių asociacija, Prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacija. Buvo kontaktuota su šių organizacijų valdybų nariais ar darbuotojais, kurių pareigos susijusios su duomenų apsauga. Galima tik apgailestauti, kad didžioji dalis suinteresuotų asociacijų nėra pasidomėjusios nagrinėjamais asmens duomenų apsaugos teisės aktais ir susijusiomis problemomis. Šių organizacijų atstovai teigė, jog šis klausimas jiems nėra aktualus ir su tuo susijusių tyrimų nebuvo daroma.

Vienintelės Prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacijos projektų direktorius Darius Prialgauskas pasidalino turima informacija apie asociacijos narių vidutinius kaštus, susijusius su asmens duomenų apsauga bei pateikė kelis komentarus. Taip pat paminėtina, kad Nacionalinės lizingo asociacijos atstovas teigė, jog ateityje ši organizacija planuoja atlikti asmens duomenų apsaugos tyrimą ir prašė pasidalinti gautais rezultatais.

5.2. Poveikio duomenų valdytojams vertinimas

Prieš įgyvendinant esamų ir potencialių duomenų valdytojų apklausą, ekspertų apklausos būdu buvo atliktas preliminarus nagrinėjamų teisės aktų poveikio duomenų valdytojams vertinimas. Pagrindiniai vertinimo rezultatai pateikiami 7 lentelėje.

7 lentelė. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo poveikis duomenų valdytojams

Direktyvos straipsnio nr.	Teigiamas poveikis	Neigiamas poveikis
3	Efektyvesnės duomenų tvarkymo ir valdymo sistemos, taupančios laiką ir kitus išteklius, įgyvendinimas	Tokios sistemos sukūrimo ir įgyvendinimo kaštai
4	Kol kas Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas yra keičiamas ir tobulinamas, pritaikant ES direktyvai	
6	Visi duomenų valdytojai veiks pagal tas pačias konkurencines sąlygas bei bus įsitikinę, kad tiek jų konkurentai, tiek įgalioti duomenų tvarkytojai veiks pagal tas pačias taisykles	
7		
8	Įstatymiškai pagrįstas sveikatos apsaugos, valstybės saugumo įstaigų duomenų tvarkymo teisėtumas	
9	Įstatymiškai pagrįstas duomenų tvarkymo žurnalistiniais bei meniniais tikslais teisėtumas	
10	Užtikrinimas, informuojant duomenų subjektus, kad turimi duomenys gali būti teisėtai tvarkomi	Duomenų subjektų informavimo išlaidos
11		
12	Užtikrinimas, kad turimi asmens duomenys atitinka tikrovę	Duomenų subjektų užklausų aptarnavimo išlaidos
14		Duomenų valdytojai gali būti priversti panaikinti turimus asmens duomenis
15	Teisingų sprendimų priėmimo užtikrinimas	Automatinių sprendimų peržiūrėjimo teisės užtikrinimo išlaidos; galimi sprendimų priėmimo proceso pakeitimai
16	Užtikrinimas, kad duomenų tvarkytojai ir kiti įgalioti asmenys veiks tik pagal duomenų valdytojo nurodymus	
17	Turimų duomenų apsauga nuo bet kokių galimų pažeidimų	Tokiai apsaugai reikalingų techninių priemonių įsigijimas bei personalo apmokymas ir išlaikymas
18	Sudaromas oficialus nacionalinis asmens duomenų valdytojų registras	
23	Atsakomybės prieš duomenų subjektus egzistavimas	Būtinybė sudaryti finansinius rezervus galimiems nuostolių

		atlyginimams/papildyti draudimo sutartis
25	Duomenų apsaugos, šalyse nepasirašiusiose konvencijos, užtikrinimas	

5.2.1. Įmonėms bei organizacijoms dėl nagrinėjamų teisės aktų tenkančių kaštų įvertinimas

Siekiant įvertinti Lietuvos įmonių bei organizacijų patiriamus kaštus, buvo atliekama esamų bei potencialių duomenų valdytojų apklausa (apklausos anketa pateikiama 7 priede). Anketoje buvo išskirtos vienkartinųjų bei pasikartojančių kaštų grupės, kurios buvo numatytos tyrimo pradžioje, remiantis išoriniais šaltiniais bei Lietuvos ekspertų apklausos rezultatais. Ekspertų nuomone, tokios grupės geriausiai atitinka galimų kaštų, patiriamų dėl asmens duomenų apsaugos, išskaidymą į smulkesnes sudėtines dalis. Tyrimo eigoje, apklausiant įmones bei organizacijas, jų atstovams buvo sudarytos sąlygos pateikti naujų kaštų grupių ar pakoreguoti išskirtas. Tačiau nei vienas atstovas papildomai neišskyrė kitokių kaštų ir visus organizacijos patiriamus duomenų apsaugos kaštus priskyrė anketoje jau nurodytoms grupėms.

Įgyvendinant apklausą bei analizuojant apklausos rezultatus, buvo susidurta su keletu problemų, apsunkinančių tikslų kaštų, tenkančių įmonėms bei organizacijoms, vertinimą:

1. Nedidelis analizuojamų teisės aktų žinomumas įmonių bei organizacijų tarpe bei dėl šios priežasties ribotos įmonių bei organizacijų galimybės tiksliai įvertinti analizuojamų teisės aktų poveikio joms kaštus. Atliekant esamų bei potencialių duomenų valdytojų apklausą išryškėjo, jog apie pusė apklaustų įmonių ir organizacijų nėra susipažinusios su nagrinėjama teisės aktais ir teigia, kad nepatiria kaštų, susijusių su nagrinėjamų teisės aktų poveikiu. Tai ypač akivaizdu tarp įstaigų, nepatenkančių nei į užsiregistravusių duomenų valdytojų, nei į įspėtų duomenų valdytojų grupes. Tokių įmonių teigimu, jos kol kas nėra patyrusios panašių kaštų ir todėl negalėjo jų įvertinti. Iš apklaustų įmonių tik penktadalį sugebėjo įvertinti dėl analizuojamų teisės aktų patiriamus kaštus. Dar mažesnė įmonių dalis vertinant kaštus pinigine išraiška priskyrė patiriamus kaštus tam tikroms kaštų grupėms. Kelios apklaustos įmonės negalėjo patiriamų kaštų išskaidyti į grupes ir tokiais atvejais buvo nurodomos bendros susijusių išlaidų sumos. Apklausos metu, remiantis ekspertiniais tyrėjų bei respondentų vertinimais, tokie bendri kaštai buvo atitinkamomis proporcijomis paskirstomi nustatytoms kaštų grupėms.

2. Ribotos įmonių bei organizacijų galimybės išskirti asmens duomenų apsaugai tenkančius kaštus iš bendrų įmonės duomenų apsaugos kaštų. Įgyvendinant įmonių ir organizacijų apklausą, įmonių ir organizacijų atstovų teigimu, atskirti asmens duomenų apsaugai tenkančių kaštų dalį nuo bendrų įmonės duomenų apsaugos kaštų yra sudėtinga, o kai kuriais atvejais neįmanoma, nes su asmens duomenų apsauga susiję informacinių technologijų sprendimai bei administracinės organizacinės priemonės dažniausiai apima visą įmonės duomenų apsaugos procesą, neišskiriant asmens duomenų apsaugos. Dėl šios priežasties pakankamai sudėtinga tiksliai įvertinti dėl analizuojamų teisės aktų įmonėms ir organizacijoms tenkančius kaštus.

3. Vienkartinųjų ir pasikartojančių kaštų įvertinimo panašumas. Aukščiau išvardintos problemos, su kuriomis buvo susidurta įgyvendinant įmonių bei organizacijų apklausą (ypač pirmoji iš problemų), sąlygojo dar vieną problemą susijusią su analizuojamų teisės aktų sąlygotų kaštų, tenkančių įmonėms ir organizacijoms, tiksliu įvertinimu remiantis apklausos metu gautais rezultatais. Dėl pakankamai nedidelio analizuojamų teisės aktų žinomumo bei dėl to, jog

nemažai įmonių šiuo metu dar nėra susipažinusios su šių teisės aktų nuostatomis bei nėra susidūrusios su šių teisės aktų pasekmėmis, sąlygojo tai, jog įmonių atstovai, vertindami kai kurių vienkartinių ir pasikartojančių kaštų grupių dydį, vertino juos panašiai. Tuo tarpu tobulai rūpinantis duomenų apsauga, vienkartiniai kaštai turėtų būti didesni nei pasikartojantys.

Dėl tyrimo įgyvendinimo metu išryškėjusių problemų, buvo nuspręsta atlikti papildomą tyrimą, siekiant įvertinti kaštus, tenkančius įmonėms bei organizacijoms. Papildomo tyrimo metu buvo siekiama alternatyviu būdu įvertinti įmonėms bei organizacijoms tenkančius bendrus įmonių duomenų apsaugos bei asmens duomenų apsaugos kaštus. Šio tyrimo metu, tyrimo vykdytojų iniciatyva buvo kreiptasi į keletą Lietuvos bendrovių, teikiančių duomenų apsaugos paslaugas Lietuvoje. Viena iš Lietuvos informacinių technologijų bendrovių³ (toliau ITB) sutiko atlikti penkių tipinių Lietuvos įmonių, kurias pateikė tyrimo vykdytojai, duomenų apsaugos kaštų įvertinimą.

Toliau ataskaitoje pateikiamas vienai įmonei tenkančių asmens duomenų apsaugos kaštų vertinimas dviem būdais:

- kaštų vertinimas remiantis esamų ir potencialių duomenų valdytojų apklausos rezultatais;
- kaštų vertinimas remiantis ITB pateikiama vertinimo metodika.

5.2.2. Kaštų vertinimas remiantis esamų ir potencialių duomenų valdytojų apklausos rezultatais

Esamų ir potencialių duomenų valdytojų apklausos anketoje buvo išskirtos tokios patiriamų vienkartinių ir pasikartojančių kaštų, susijusių su analizuojamų teisės aktų poveikiu įmonėms ir organizacijoms, grupės:

1. Duomenų apsaugos audito;
2. Duomenų subjektų užklausų vykdymo ;
3. Pranešimo duomenų subjektams apie jų asmens duomenų naudojimą;
4. Informacinių technologijų pritaikymo teisės aktų reikalavimams;
5. Personalo paruošimo darbui su naujomis informacinėmis technologijomis;
6. Pasiruošimo kompensuoti galimus duomenų subjekto patirtus nuostolius.

Žemiau lentelėje yra pateikiamas atskirų kaštų grupių vienkartinių ir pasikartojančių kaštų vidutiniai dydžiai bei suminis vienkartinių ir pasikartojančių kaštų dydis, tenkantis vienai įmonei⁴, remiantis įmonių bei organizacijų apklausos rezultatais.

³ Bendrovės pageidavimu ataskaitoje nepateikiamas šios bendrovės pavadinimas

⁴ Skaičiuojant vidutinius kaštų, tenkančių vienai įmonei, dydžius pinigine išraiška, vertinimų ekstremumai neatmetami

8 lentelė. Kaštų vertinimas remiantis esamų ir potencialių duomenų valdytojų apklausos rezultatais

Nr.	Kaštų grupė	Vienkartiniai kaštai	Pasikartojantys kaštai
1	Duomenų apsaugos audito	4 200	5 200
2	Duomenų subjektų užklausų vykdymo	5 000	1 500
3	Pranešimo duomenų subjektams apie jų asmens duomenų naudojimą	30 500	400
4	Informacinių technologijų pritaikymo teisės aktų reikalavimams	14 300	3 600
5	Personalo paruošimo darbui su naujomis informacinėmis technologijomis	1 200	700
6	Pasiruošimo kompensuoti galimus duomenų subjekto patirtus nuostolius	5 200	5 300
	<i>Viso:</i>	<i>60 400</i>	<i>16 700</i>

Tyrimo vykdytojų vertinimu, įmonių skaičius, kurios tyrimo metu įvertino kaštus pinigine išraiška, yra per mažas, kad statistiškai tiksliai įvertinti vienai įmonei tenkančius asmens duomenų apsaugos kaštus dėl analizuojamų teisės aktų poveikio. Siekiant tiksliau įvertinti tokius kaštus būtina atsižvelgti į keletą rodiklių, kurie tiesiogiai įtakoja tokių kaštų dydį – kompiuterizuotų darbo vietų skaičių bei tvarkomų asmens duomenų bazių pobūdį. Nedidelis respondentų, įvertinusių kaštus skaičius, apribojo tyrimo vykdytojų galimybes analizuoti kaštų priklausomybę nuo minėtų rodiklių. Dėl šios priežasties buvo atliktas papildomas tyrimas siekiant tiksliau įvertinti vienkartinius ir pasikartojančius kaštus, tenkančius vienai įmonei bei suskaičiuoti bendrus, nagrinėjamų teisės aktų poveikio įmonėms ir organizacijoms, kaštus.

5.2.3. Kaštų vertinimas remiantis duomenų saugumo paslaugas teikiančios bendrovės vertinimo metodika

Siekiant tiksliau įvertinti dėl nagrinėjamų teisės aktų įmonių ir organizacijų patiriamus kaštus, buvo atliktas papildomas kaštų įvertinimas, paremtas vienos Lietuvos informacinių technologijų bendrovės patirtimi, diegiant duomenų saugumo sprendimus Lietuvos įmonėms ir organizacijoms. Vertinimo tikslams tyrimo vykdytojai pateikė minėtai bendrovei tipinius 5 skirtingoms duomenų valdytojų grupėms priklausančių bei skirtingo dydžio Lietuvos įmonių pavyzdžius ir pagrindinius įmonių rodiklius, lemiančius duomenų saugumo sprendimų diegimo kaštus. Vertinant įmones, nebuvo galimybės detaliam susipažinti su duomenų saugumo situacija įmonėje ir nebuvo atsižvelgta į įmonių realius saugumo poreikius, esamų duomenų srautų pobūdį ir intensyvumą, egzistuojančias saugumo sistemas, turimą saugumo techninę bei programinę įrangą, įmonę aptarnaujančio personalo skaičių ir kvalifikaciją.

Kadangi asmens duomenų apsaugos sprendimai yra neatsiejama duomenų saugumo dalis, pradžioje vertinimas apėmė bendrų duomenų saugumo sprendimų diegimo kaštus. Vėliau asmens duomenų apsaugos diegimo kaštai buvo išskirti iš bendrų duomenų apsaugos kaštų, suskaičiuoti vidutiniai vienai įmonei ar organizacijai tenkantys asmens duomenų apsaugos kaštai. Vertinimas buvo atliekamas atsižvelgiant į įmonių kompiuterizuotų darbo vietų skaičių.

Parenkant duomenų apsaugos sprendimus įvairaus dydžio biurams, daromos tokios prielaidos:

1. Mikro biuro (iki 10 vartotojų) poreikiai: perimetro apsauga, failų serverio antivirusinė apsauga, antivirusinė apsauga kiekvienoje darbo vietoje, apmokyto personalo nėra;
2. Mažo biuro (iki 50 vartotojų) poreikiai: perimetro apsauga, failo serverio antivirusinė apsauga, antivirusinė apsauga kiekvienoje darbo vietoje;
3. Vidutinio biuro (iki 100 vartotojų) poreikiai: perimetro apsauga, failo ir pašto serverio antivirusinė apsauga, antivirusinė apsauga kiekvienoje darbo vietoje;
4. Didelio biuro (iki 500 vartotojų) poreikiai: perimetro apsauga, failų ir pašto serverių antivirusinė apsauga, interneto srauto antivirusinis filtravimas, centralizuotas antivirusų valdymas, išsibrovimų aptikimas ir reagavimas;
5. Įrangos diegimus ir programinės įrangos instaliavimus atlieka trečia šalis;
6. Dėl kadru kaitos ir sparčiai kintančios informacinių technologijų aplinkos, baziniai personalo apmokymai rengiami kiekvienais metais;
7. Įmonių personalas pats atlieka kasdieninio administravimo darbus, ir nėra dedikuotas vien tik saugumo poreikiams, t.y. saugumo sistemų valdymui naudojamas papildomai apmokytas egzistuojantis IT skyrių personalas;
8. Įrangai yra perkama papildoma greito pakeitimo garantija, o programinei įrangai kasmetiniai atnaujinimai;
9. Viso kainos yra nurodytos remiantis oficialiais gamintojų kainininkais, neįvertinant galimų nuolaidų.

Toliau lentelėje pateikiamas tipinės įmonės vienkartinį ir pasikartojančių duomenų apsaugos kaštų, priklausomai nuo kompiuterizuotų darbo vietų skaičiaus, vertinimas, neatsižvelgiant į nutolusių darbo vietų skaičių filialuose.

9 lentelė. Įvairaus dydžio biurų apsaugos sprendimų kaštų įvertinimas, EUR.

	Vienkartiniai (įdiegimo) kaštai (EUR)	Pasikartojantys kaštai metams (EUR)
Mikro biuras (iki 10 vartotojų)	2.198,43 (v_1)	315,64 (p_1)
Mažas biuras (iki 50 vartotojų)	3.368,43 (v_2)	1.017,64 (p_2)
Vidutinis biuras (iki 100 vartotojų)	10.602,26 (v_3)	2.384,85 (p_3)
Didelis biuras (iki 500 vartotojų)	54.517,41 (v_4)	11.011,77 (p_4)

Siekiant įvertinti vidutinius asmens duomenų apsaugos kaštus, susijusius su nagrinėjamų teisės aktų įgyvendinimu, tenkančius vienai įmonei, toliau pateikiami Lietuvos įmonių kompiuterizacijos rodiklis bei įmonių pasiskirstymas pagal turimų kompiuterizuotų darbo vietų skaičių.

Pagal Lietuvos Respublikos Statistikos departamento pateikiamus duomenis, 2002 metų pradžioje Lietuvoje buvo 68 426 įmonės.

2002 metais kovo mėnesį SIC tyrimo “Informacinių technologijų ir interneto rinkos tyrimas” duomenimis, Lietuvoje yra 65% įmonių, turinčių nors vieną kompiuterį. Remiantis šiais duomenimis, kompiuterizuotų įmonių skaičius Lietuvoje turėtų siekti 44 tūkstančius (s_1).

10 lentelė. Įmonių pasiskirstymas pagal kompiuterių skaičių įmonėje⁵, %.

Kompiuterių skaičius	Įmonių dalis
1-9	92.4% (k ₁)
10-49	6.8% (k ₂)
50-99	0.7% (k ₃)
100 ir daugiau	0.2% (k ₄)

Įvertinus kompiuterizuotų įmonių skaičių Lietuvoje (s_1) bei įmonių pasiskirstymą pagal kompiuterių skaičių vienoje įmonėje (k_1, k_2 , ir t.t.), įvertinamas įmonių skaičiaus pasiskirstymas pagal kompiuterizuotų darbo vietų skaičių ($i_1 = s_1 * k_1, i_2 = s_1 * k_2$; ir t.t.)

11 lentelė. Įmonių pasiskirstymas pagal kompiuterizuotų darbo vietų skaičių, N.

Kompiuterių skaičius	Įmonių skaičius
Iki 10	41 096 (i ₁)
10-49	3 024 (i ₂)
50-99	311 (i ₃)
100 ir daugiau	89 (i ₄)

Atsižvelgiant į įvairaus dydžio biurų apsaugos sprendimų vienkartinį ir pasikartojančių kaštų įvertinimą ir įmonių skaičių atskirose grupėse pagal turimų kompiuterių skaičių, skaičiuojami vidutiniai vienai įmonei ar organizacijai tenkantys vienkartiniai (vienkartiniai kaštai = $(v_1 * i_1 + v_2 * i_2 + v_3 * i_3 + v_4 * i_4) / (i_1 + i_2 + i_3 + i_4)$) ir pasikartojantys (metiniai) kaštai (pasikartojantys kaštai = $(p_1 * i_1 + p_2 * i_2 + p_3 * i_3 + p_4 * i_4) / (i_1 + i_2 + i_3 + i_4)$) bei įvertinama asmens duomenų apsaugos kaštų dalis bendruose įmonės duomenų apsaugos kaštuose.

Tyrimo vykdytojų vertinimu, įmonės asmens duomenų apsaugos kaštų dalis bendruose duomenų apsaugos kaštuose gali sudaryti iki 25 %. Vertinant asmens duomenų apsaugos kaštų dalį įvertinti administraciniai (personalo apmokymo, duomenų subjektų užklausų vykdymo, darbo organizavimo), techninės ir programinės įrangos įsigijimo ir diegimo kaštai, galintys tekti asmens duomenų apsaugai.

12 lentelė. Vidutiniai įmonės vienkartiniai duomenų apsaugos ir asmens duomenų apsaugos kaštai, Lt.

	Kaštai, Lt
Vidutiniai vienkartiniai duomenų apsaugos kaštai	8.428,98
Vidutiniai vienkartiniai asmens duomenų apsaugos kaštai	2.107,25

⁵ Šaltinis: SIC rinkos tyrimai: "Informacinių technologijų ir interneto rinkos tyrimas", 2002 m. kovas.

13 lentelė. Vidutiniai įmonės pasikartojantys duomenų apsaugos ir asmens duomenų apsaugos kaštai, Lt.

	Kaštai, Lt
Vidutiniai pasikartojantys duomenų apsaugos kaštai (per metus)	1.378,22
Vidutiniai pasikartojantys asmens duomenų apsaugos kaštai	344,56

Siekiant įvertinti bendrus vienkartinis ir pasikartojančius kaštus, susijusius su analizuojamų teisės aktų įgyvendinimu, tenkančius įmonėms ir organizacijoms, buvo atliktas esamų ir potencialių duomenų valdytojų skaičiaus įvertinimas. Atsižvelgiant į potencialių bei esamų duomenų valdytojų grupes, išskirtas tyrimo įgyvendinimo pradžioje (žr. 6.1.1.), esamų bei potencialių duomenų valdytojų apklausos rezultatus (žr. 6.1.2.), ekspertų apklausos rezultatus bei tyrimo vykdytojų vertinimus buvo įvertintas įmonių bei organizacijų, kurias paveiks analizuojamų teisės aktų įgyvendinimas, skaičius.

5.2.4. Bendrų vienkartinių ir pasikartojančių kaštų vertinimas**14 lentelė. Įmonių ir organizacijų, patirsiančių kaštus dėl nagrinėjamų teisės aktų įgyvendinimo, skaičiaus įvertinimas, N.**

Veiklos sritis	Įmonių skaičius	Kaštus patirsiančių įmonių skaičius
1. Komunalinių paslaugų tiekimo įmonės	210	210
2. Didmeninės ir mažmeninės prekybos įmonės	22058	1100
3. Viešbučiai, restoranai	2 398	515
4. Transporto įmonės bei kelionių agentūros	5 809	500
5. Pašto ir telekomunikacijų įmonės	160	50
6. Finansinio tarpininkavimo, draudimo įmonės	514	514
7. Švietimo įstaigos	3 813	2428
8. Mokslinių tyrimų bei statistikos įmonės ir organizacijos	160	20
9. Kitos įmonės ir organizacijos		1000
VISO:		6337

Pagal Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos pateikiamus duomenis, 2002 m. sausio 1 d. buvo užsiregistravę 1269 duomenų valdytojai, kurie ir patiria nagrinėjamų asmens duomenų apsaugą reglamentuojančių teisės aktų įgyvendinimo kaštus. Remiantis faktiškai įregistruotų duomenų valdytojų skaičiumi, įmonių ir organizacijų, patirsiančių kaštus dėl asmens duomenų apsaugos teisės aktų įgyvendinimo, skaičiumi, Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos duomenų valdytojų registravimo planais buvo atlikta bendrų bei pasikartojančių kaštų prognozė.

Kaštų įvertinimo prielaidos:

1. Direktyvos 95/46/EC bei Konvencijos Nr. 108 žinomumo rodikliai įmonių bei organizacijų tarpe per ateinančius 4 metus didės po 5-10% per metus;
2. Nagrinėjamų teisės aktų įgyvendinimo kaštus patirs įmonės, užsiregistravusios arba ketinančios registruotis duomenų valdytojais Valstybinėje duomenų

apsaugos inspekcijoje bei tvarkančios arba ketinančios tvarkyti asmens duomenis automatinio būdu. Nors šiuos kaštus gali patirti ir įmonės, neužsiregistravusios ir neketinančios registruotis duomenų valdytojais (asmens duomenų apsaugos kaštai gali būti neatsiejama duomenų saugumo kaštų dalimi, diegiant duomenų saugumo sprendimus), šie kaštai nelaikomi nagrinėjamų teisės aktų įgyvendinimo pasekme, nes gali būti sąlygoti kitų veiksnių;

3. Vienkartiniai teisės aktų įgyvendinimo kaštai įmonių ir organizacijų tarpe patiriami tais pačiais kalendoriniais metais kada registruojamasi duomenų valdytoju;
4. Duomenų valdytojų skaičius, kurį Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija planuoja užregistruoti per metus – 1000 įmonių ar organizacijų;
5. Vidutinių vienos įmonės vienkartinių ir pasikartojančių kaštų suma išliks nepakitusi per artimiausius keturis metus;
6. Naujai užsiregistruojančių duomenų valdytojais įmonių bei organizacijų tarpe 2002-2006 metais įmonių pasiskirstymas pagal kompiuterizuotų darbo vietų skaičių keisis nežymiai.

15 lentelė. Įmonių, kurios patirs vienkartinius bei pasikartojančius kaštus, skaičius 2002-2006 metais. Bendri vienkartiniai ir pasikartojantys įmonių ir organizacijų kaštai, susiję su asmens duomenų apsauga reglamentuojančių teisės aktų įgyvendinimu 2002-2006 metais;

	Iki 2002.01.01	2002m.	2003m.	2004m.	2005m.	2006m.	Viso:
Įmonių, patyrusių/ patirsiančių vienkartinius kaštus, skaičius	1269	1000	1000	1000	1000	1000	6269
Įmonių, patirsiančių pasikartojančius kaštus, skaičius		1269	2269	3269	4269	5269	
Bendri vienkartiniai kaštai (Lt)	2.674.094	2.107.245	2.107.245	2.107.245	2.107.245	2.107.245	13.210.319
Bendri pasikartojantys kaštai (Lt)		437.240	781.795	1.126.350	1.470.905	1.815.460	5.631.751
Viso:	2.674.094	2.544.485	2.889.040	3.233.595	3.578.150	3.922.705	18.842.070

Kaštus didinantys veiksniai:

1. Didesnis nei vidutinis kompiuterizuotų darbo vietų skaičius tarp esamų ir potencialių duomenų valdytojų;
2. Didėjantis asmens duomenų panaudojimo poreikis įmonių veikloje, sąlygotas informacinių technologijų vystymosi sparta ir naujomis verslo galimybėmis (elektroninis verslas, CRM⁶ ir pan.)

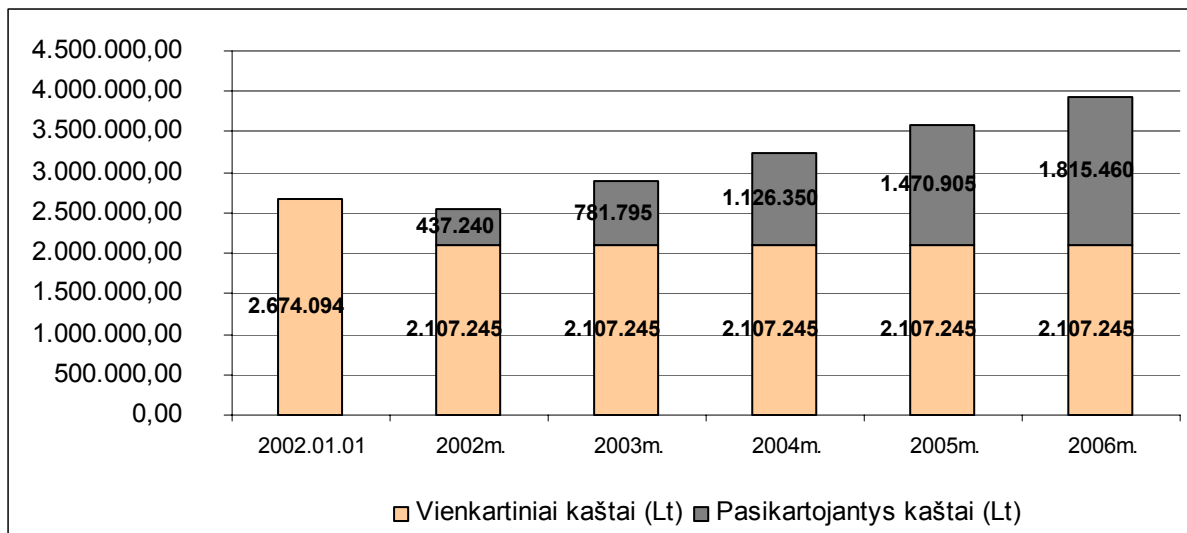
Kaštus mažinantys veiksniai:

1. Vidutinių vienkartinių ir pasikartojančių kaštų dydis, priklauso nuo pasirenkamų sprendimų, paslaugų teikėjo ir pan. Skaičiuojant vidutinius asmens duomenų apsaugos sprendimų diegimo kaštus buvo pasirinkti aukštos kokybės gerai žinomų užsienio gamintojų techninės bei programinės įrangos sprendimai. Įvertinus vietinių paslaugų teikėjų galimybes tiekti tokius sprendimus, nuolaidas, galima būtų vidutinius įmonių kaštus sumažinti iki 20 %;

⁶ Customer relationship management

2. Vertinant bendrus vienkartinį ir pasikartojančius kaštus neatsižvelgta į įmonių, išsiregistruojančių iš duomenų valdytojų registro, skaičių.

8 grafikas. Bendri vienkartiniai ir pasikartojantys įmonių ir organizacijų kaštai, susiję su asmens duomenų apsaugą reglamentuojančių teisės aktų įgyvendinimu 2002-2006 metais.

Bendri analizuojamų teisės aktų nuostatų įgyvendinimo kaštai, tenkantys įmonėms bei organizacijoms iki 2006 metų pabaigos turėtų siekti beveik 19 mln. litų. Apie 40% visų kaštų, t.y. apie 7,5 mln. Litų turėtų tekti valstybiniam sektoriui, likusi dalis – privačiam.

5.2.5. Išvados

- Vidutiniai vienkartiniai kaštai, susiję su asmens duomenų apsaugą reglamentuojančių teisės aktų įgyvendinimu, sudaro šiek tiek daugiau kaip 2000 Lt, pasikartojantys – beveik 350 litų.
- Beveik 6500 Lietuvos įmonių ir organizacijų patirs nagrinėjamų teisės aktų įgyvendinimo kaštus 2002-2006 metais.
- Bendri analizuojamų teisės aktų nuostatų įgyvendinimo kaštai, tenkantys įmonėms bei organizacijoms iki 2006 metų pabaigos turėtų siekti beveik 19 mln. litų. Bendri vienkartiniai kaštai siekia kiek daugiau nei 13 mln. litų, pasikartojantys – daugiau kaip 5,5 mln. litų.
- Vienkartinį bei pasikartojančių kaštų suma didėja kiekvienais metais nuo 2,5 mln. litų 2002 metais iki beveik 4 mln. litų 2006 metais.
- Apie 40% visų kaštų, t.y. apie 7,5 mln. litų turėtų tekti valstybiniam sektoriui, likusi dalis – privačiam.
- Remiantis duomenų valdytojų apklausos rezultatais, mažiau nei pusė duomenų valdytojų teigia, kad dėl kaštų padidėjimo atitinkamai kils produkcijos/paslaugų kainos. Todėl tikėtina, jog mažesniąją dalį kasmet patiriamų bendrų kaštų padengs vartotojai, o likusiąją - duomenų valdytojai.

5.3. Poveikio duomenų subjektams vertinimas

16 lentelė. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo poveikis duomenų subjektams

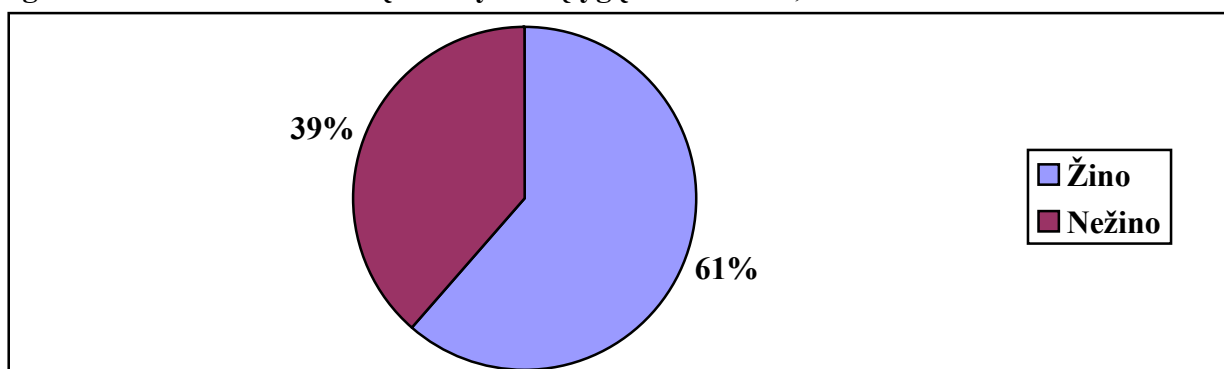
Direktyvos straipsnio nr.	Teigiamas poveikis	Neigiamas poveikis
6	Visi duomenų subjektai bus užtikrinti, kad duomenų tvarkytojai veiks pagal tas pačias taisykles ir užtikrins asmens duomenų valdymo teisėtumą	
7		
8	Visi duomenų subjektai bus užtikrinti, kad duomenys, atskleidžiantys jų rasinę ar etninę kilmę, religines pažiūras, intymų gyvenimą ir pan., nebus naudojami ar bus naudojami tik įstatymiškai pagrįstam sveikatos apsaugos, valstybės saugumo įstaigų duomenų tvarkymui	
10	Duomenų subjektai bus užtikrinti, kad jų asmeniniai duomenys bus renkami, tvarkomi ir perduodami tik jiems žinant	
11		
12	Duomenų subjektai turės teisę asmeniškai patikslinti savo duomenis, esančius pas duomenų valdytojus	
14	Duomenų subjektai turės teisę prieštarauti savo duomenų, esančių pas duomenų valdytojus, valdymui ar perdavimui; taip pat turės teisę reikalauti panaikinti savo duomenis	
15	Duomenų subjektai bus užtikrinti, kad jų atžvilgiu nebus priimami automatiniai sprendimai; o jei automatiniai sprendimai priimami, duomenų subjektai turės teisę reikalauti asmeninio sprendimo peržiūrėjimo	
17	Duomenų subjektai bus užtikrinti, kad jų asmens duomenys bus saugomi bei administruojami, pasitelkiant tinkamas technines ir organizacines priemones	
18	Duomenų subjektai turės galimybę surasti visus duomenų valdytojus, galinčius turėti ar tvarkyti jų asmens duomenis	
21		
23	Duomenų subjektai turės galimybę reikalauti, kad duomenų valdytojai atlygintų jiems padarytą žalą dėl neteisėtos tvarkymo ar kitos operacijos	

2002 metų vasario 7-10 d. tyrimo vykdytojų iniciatyva UAB "Vilmorus" atliko reprezentatyvią Lietuvos gyventojų apklausą. Apklausta 1113 vyresnių nei 15 metų gyventojų. Interviu vyko respondento namuose.

5.3.1. Žinomumas, kad asmeniniai duomenys gali būti tvarkomi tik su asmens sutikimu

Į pirmą užduotą klausimą “Ar Jūs žinote, kad pagal Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymą Jūsų asmeniniai duomenys gali būti renkami, užrašomi, kaupiami, saugomi ir kitaip tvarkomi tik su Jūsų sutikimu?” teigiamai atsakė 61,5% respondentų. Todėl galima daryti išvadas, kad asmens duomenų tvarkymo sąlygų žinomumas tarp Lietuvos gyventojų yra gana didelis.

9 grafikas. Asmens duomenų tvarkymo sąlygų žinomumas, %

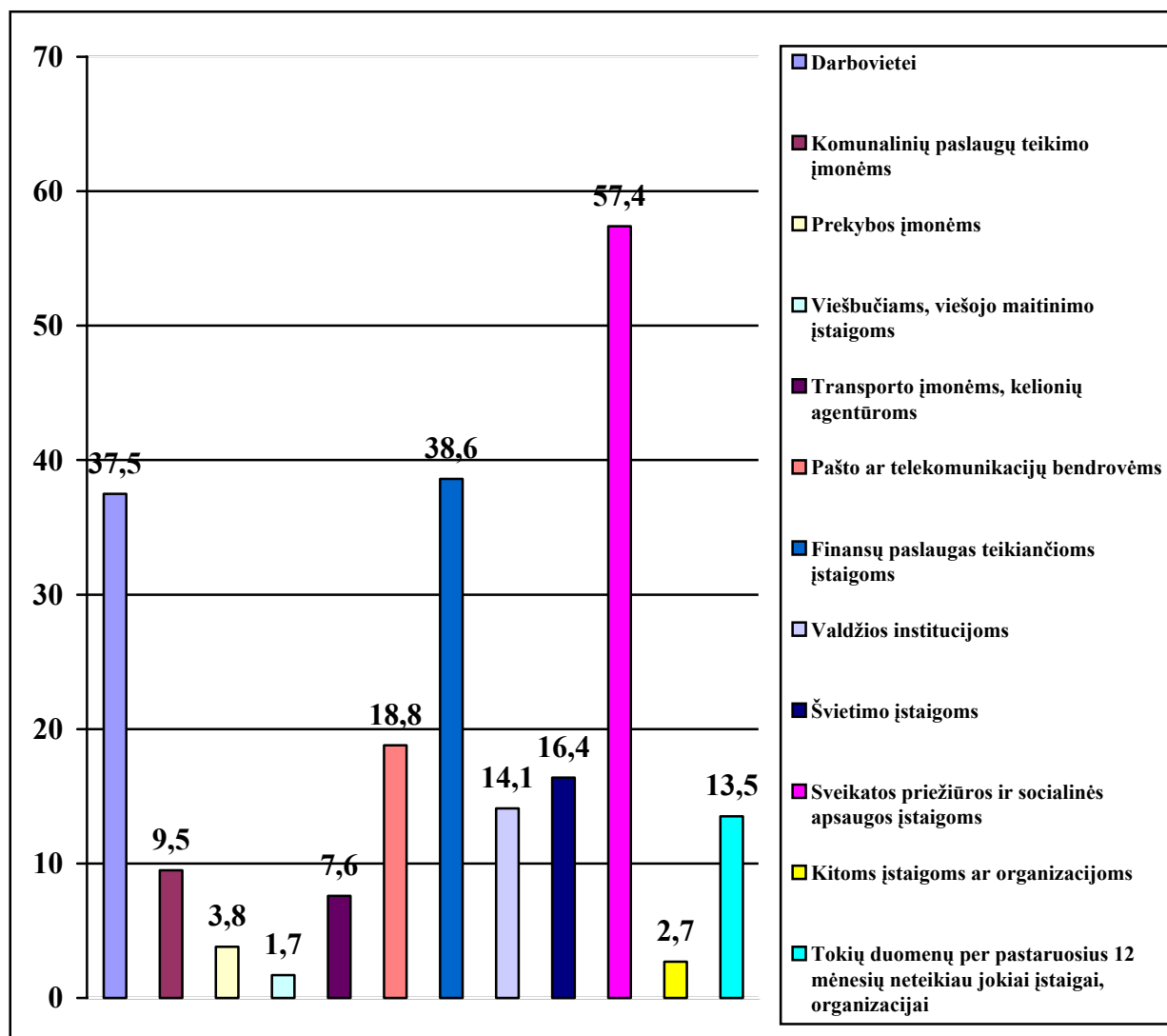
Atsižvelgiant į socialinius-demografinius rodiklius, žinomumas yra vienodai pasiskirstęs tarp skirtingų lyčių atstovų. Tačiau jis žymiai išsiskiria pagal gyvenamąją vietą – tik 54% respondentų, gyvenančių Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose ir Panevėžyje, žino apie šias asmens duomenų tvarkymo sąlygas; taip pat žinomumas mažesnis tarp jauniausių (iki 25 metų) ir vyriausių (nuo 66 metų) gyventojų.

Egzistuoja priklausomybė tarp respondentų išsimokslinimo lygio ir žinomumo apie asmens duomenų tvarkymą. Kuo aukštesnis išsilavinimas, tuo daugiau atsakiusių teigia žinantys apie savo asmens duomenų saugumą. Taip pat žinomumas yra didesnis tarp mažiausias (iki 100 Lt. vienam asmeniui per mėnesį) ir didžiausias (virš 700 Lt.) pajamas gaunančių atsakovų.

5.3.2. Gyventojų informuotumas apie duomenų rinkimo tikslus

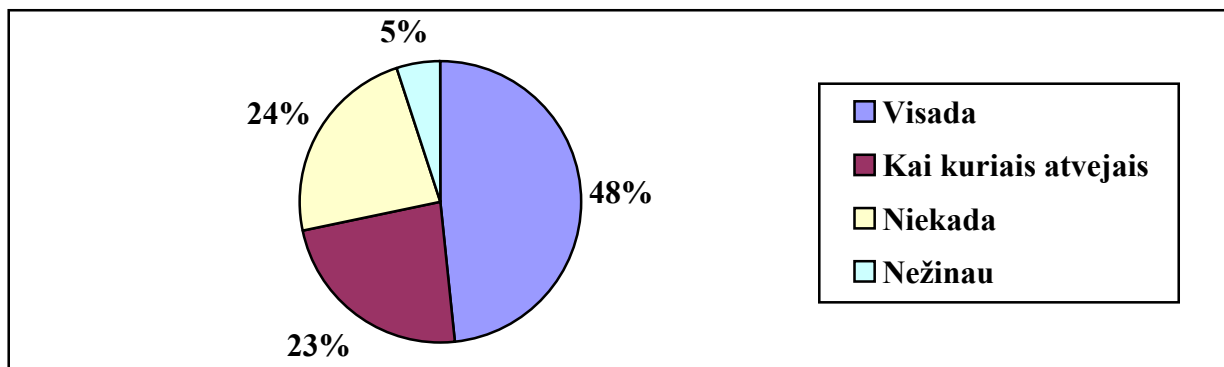
Antruoju klausimu buvo pasidomėta, kokioms įstaigoms, įmonėms ar organizacijoms per pastaruosius 12 mėnesių respondantai teikė savo asmeninius duomenis. Daugiausiai gyventojų duomenis teikė sveikatos priežiūros ir socialinės apsaugos įstaigoms (57,4% visų respondentų), finansinėms bendrovėms (38,6%), savo darbovietai (37,5%), pašto ir telekomunikacijų bendrovėms (18,8%), švietimo įstaigoms (16,3%), valdžios institucijoms (14,1%). Jokiems duomenų valdytojams informacijos neteikė 13,5% respondentų.

10 grafikas. Respondentų, teikusių asmens duomenis duomenų valdytojams, pasiskirstymas, %

79,4% respondentų, teikusių savo asmens duomenis darbovietai, buvo informuoti apie tokių duomenų rinkimo tikslus. Atitinkamai, buvo informuoti 75% respondentų, teikusių duomenis prekybos įmonėms. Mažiausiai tokios informacijos atsakovai gavo iš komunalinių paslaugų teikimo (67,6%), viešbučių ir maitinimo (61,1%) bei transporto ir kelionių įmonių (65,9%).

11 grafikas. Informuotumas apie asmens duomenų rinkimo tikslus, %

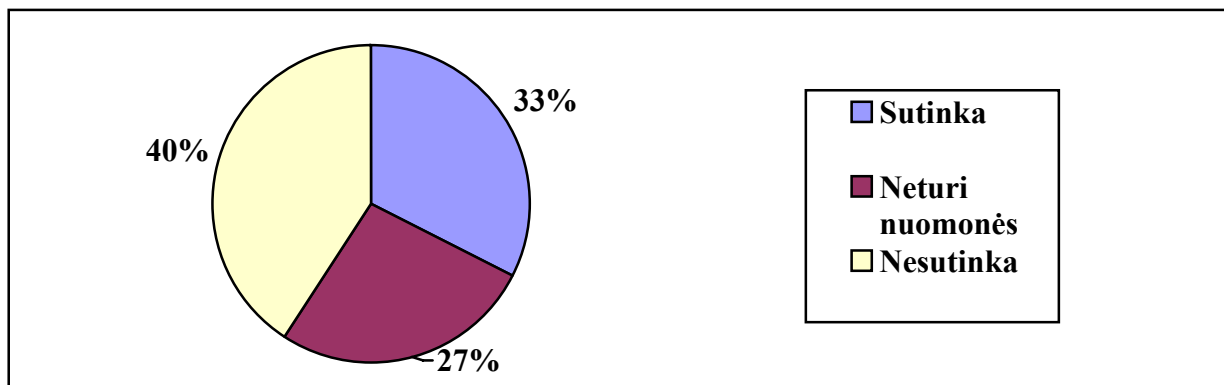
Į klausimą “Ar per pastaruosius 12 mėnesių pateikdami asmens duomenis kurioms nors iš išvardintų įstaigų, įmonių ar organizacijų Jūs buvote informuotas apie tai, kokiais tikslais iš Jūsų renkami asmens duomenys?” teigiamai atsakė 71,5% respondentų. Toks informuotumas daugiausiai priklauso nuo atsakovų gyvenamosios vietos, pajamų bei amžiaus. Apklaustųjų teigimu, rečiausiai informuojami yra didžiųjų miestų (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio) gyventojai, taip pat vyresni nei 55 metų, bei gaunantys aukštesnes nei vidutines pajamas (virš 500 Lt.) respondentai.

5.3.3. Įsitikinimas, kad duomenys tvarkomi be sutikimo

Apklausoje gyventojams taip pat buvo pateikti trys teiginiai, kuriuos respondentai turėjo įvertinti penkių balų skalėje nuo 1 iki 5, kur 1 - visiškai nesutinku, 5 – visiškai sutinku. Pagrindinėje ataskaitos dalyje reikšmės “visiškai nesutinku” ir “nesutinku” yra apjungtos į “nesutinku”, atitinkamai, “visiškai sutinku” ir “sutinku” – į “sutinku”.

Su pirmuoju teiginiu “Aš esu įsitikinęs, kad duomenys apie mane renkami, užrašomi, kaupiami, saugomi ir kitaip tvarkomi be mano sutikimo” sutiko 32,5% respondentų. Tačiau šis nepasitikėjimas yra mažesnis tarp asmenų, žinančių, kad jų asmens duomenys gali būti tvarkomi su sutikimu, ir sudaro tik 28,4% tokių respondentų. Tuo tarpu toks nepasitikėjimas yra didesnis tarp savo asmens duomenų tvarkymo sąlygų nežinančių žmonių – tokių yra 39,5%.

12 grafikas. “Aš esu įsitikinęs, kad duomenys apie mane tvarkomi be mano sutikimo”, %

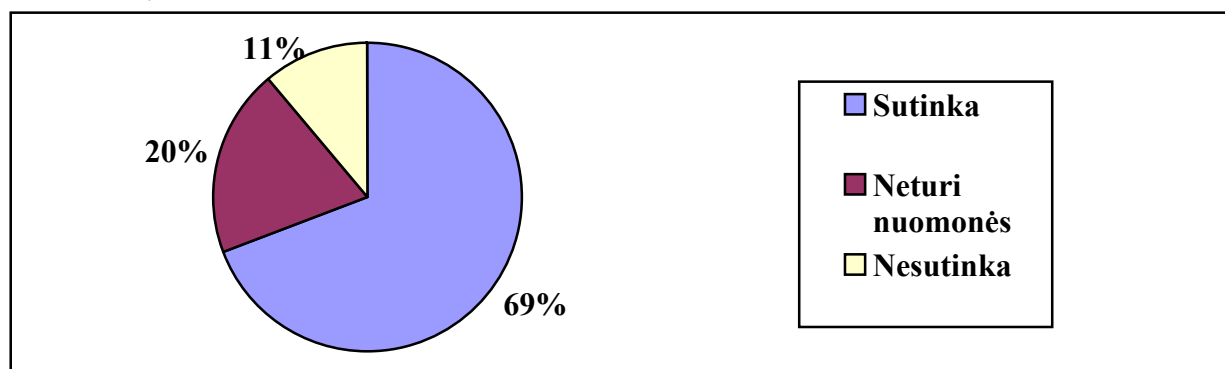

Atsižvelgiant į socialinius-demografinius rodiklius, nepasitikėjimas yra ryškesnis tarp jaunesnių (nuo 15 iki 25 metų), gaunančių didžiausias pajamas (virš 400 Lt) ar gyvenančių Vilniuje respondentų. Taip pat yra aiški nepasitikėjimo priklausomybė nuo išsimokslinimo – kuo aukštesnis išsilavinimas, tuo daugiau atsakiusių mano, jog jų asmens duomenys tvarkomi be jų sutikimo.

5.3.4. Pasitikėjimas duomenų valdytojais

Net 69,3% respondentų sutinka su antruoju teiginiu “Man svarbu, kaip įmonės, įstaigos ar organizacijos renka, užrašo, kaupia, saugo ir kitaip tvarko mano asmens duomenis”. Ši problema mažiausiai aktuali vyresniems nei 65 metai, gaunantiems mažiausias pajamas (100-200 Lt), taip pat gyvenantiems kituose nei didieji Lietuvos miestuose. Pastebima, kad aukštesnį išsilavinimą turintys žmonės labiau rūpinasi savo asmens duomenų tvarkymo būdais.

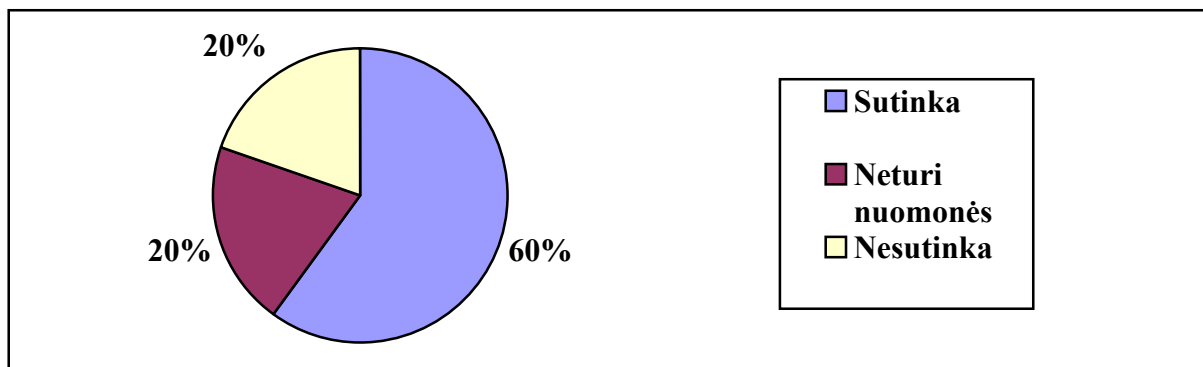
13 grafikas. “Man svarbu, kaip įmonės, įstaigos ar organizacijos tvarko mano asmens duomenis”, %

5.3.5. Rūpinimasis duomenų tvarkymo būdais

Su paskutiniu teiginiu “Teikdamas kokias nors įstaigai savo asmens duomenis aš paprastai išsiaiškinu, kaip ir kokiems tikslams šie duomenys bus naudojami” taip pat sutinka didžioji dalis respondentų – 60%. Tokių atsakovų yra mažiau tik tarp jauniausių (15-25 metų) ir vyriausių (virš 65 metų), gaunančių didžiausias pajamas (virš 700 Lt) ir gyvenančių miestuose.

14 grafikas. “Teikdamas kokiai nors įstaigai savo asmens duomenis aš paprastai išsiaiškinu, kaip ir kokiems tikslams šie duomenys bus naudojami”, %

5.3.6. Išvados

- ❑ Asmens duomenų tvarkymo sąlygas ir su tuo susijusias teises žino daugiau nei pusė Lietuvos gyventojų – tai žino 61,5% apklausoje dalyvavusių respondentų.
- ❑ Lietuvos įmonės nepakankamai informuoja gyventojus apie renkamų asmens duomenų panaudojimo tikslus - buvo informuoti 71% respondentų. Tarp mažiausiai informuojančių įmonių yra komunalinių paslaugų teikimo, viešbučių ir maitinimo bei transporto ir kelionių įmonės.
- ❑ Lietuvos gyventojų pasitikėjimas duomenų valdytojais yra mažesnis nei vidutinis. Tik 40% respondentų yra įsitikinę, kad jų asmens duomenys nėra tvarkomi be jų sutikimo.
- ❑ Nors 80% respondentų yra svarbu, kaip tvarkomi jų asmens duomenys, tačiau tik 60% išsiaiškina, kaip ir kokiais tikslais tie duomenys bus naudojami.
- ❑ Atsižvelgiant į socialinius-demografinius rodiklius, pastebima, kad žemiausią išsilavinimą turintys respondentai mažiausiai žino apie asmens duomenų saugumo problemą ir mažiausiai ja domisi.
- ❑ Vilniaus ir kitų didžiųjų Lietuvos miestų gyventojai skeptiškiausiai vertina duomenų valdytojus – jie yra įsitikinę, kad asmens duomenys yra tvarkomi be jų sutikimo ir jie yra mažiausiai informuojami apie duomenų naudojimo tikslus. Tuo tarpu, nors mažesnių miestų ir kaimų gyventojai yra dažniau informuojami apie duomenų naudojimo tikslus, dauguma jų taip pat mano, kad duomenys apie juos yra tvarkomi be jų sutikimo.
- ❑ Aktyviausi gyventojai yra 26-35 ir 46-55 metų. Jiems labiausiai svarbu, kaip tvarkomi jų asmens duomenys ir jie dažniausiai išsiaiškina arba siekia išsiaiškinti duomenų naudojimo tikslus.

5.4. Poveikio Valstybinei duomenų apsaugos inspekcijai vertinimas

5.4.1. Poveikio VDAI vertinimas

Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos direktorės teigimu, šiuo metu Inspekcija yra pakankamai nepriklausoma institucija ir toliau planuojanti veikti prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Toks nepriklausomumo laipsnis atitinka ES teisės aktuose reikalaujamą šios institucijos nepriklausomumą. Tačiau ateityje numatoma (Inspekcija yra paruošusi projektą)

įsteigti atskirą nepriklausomą komisiją-ombudsmeną (ją sudarytų 6 nariai bei aptarnaujantis personalas), daugiausiai nagrinėsiančią asmenų skundus. Tokiu atveju duomenų apsaugos inspekcijos pagrindinis uždavinys ir veiklos kryptis būtų duomenų valdytojų priežiūra.

Inspekcijos direktorės teigimu, dabartinė Inspekcijos struktūra yra pakankamai efektyvi ir tinkama veiklai. Tai patvirtina ir anksčiau atliktas palyginimas su Švedijos duomenų apsaugos inspekcija, kurios struktūra yra gana panaši. 2002 metais yra planuojami keli nežymūs pokyčiai, palengvinsiantys Inspekcijos darbą – bus priimti 3 planuoti darbuotojai, dirbsiantys Kontrolės bei Informacijos skyriuose. Numatomas maksimalus Inspekcijos etatų skaičius – 22. Šiuo metu maksimalus etatų skaičius nėra išnaudojamas dėl lėšų stygiaus.

Vertinant duomenų apsaugos inspekcijos darbuotojų atlyginimus, Inspekcijos vadovė pastebi, kad jie yra per maži net ir lyginant su kitomis panašia veikla užsiimančiomis Lietuvos biudžetinėmis institucijomis. Remiantis Inspekcijos pateikiamu 2001-2004 m. programų išlaidų suvestine bei Programos uždavinių įgyvendinimo rezultatų įvertinimo suvestine (jos yra viešai skelbiamos Inspekcijos interneto svetainėje), 2001 m. vieno darbuotojo vidutinis mėnesinis atlyginimas buvo 1380 Lt., 2002 – 1590 Lt., o 2003 m. planuojama – 2400 Lt., 2004 m. – 2400 Lt. Pasak Inspekcijos direktorės, tokie atlyginimai neužtikrina gerų specialistų pritraukimo, taip pat ir esamų darbuotojų išlaikymo.

Atsižvelgiant į duomenų apsaugos inspekcijos aprūpinimą organizacine technika bei kita reikalinga įranga, galima teigti, kad šiuo metu Inspekcija yra pakankamai aprūpinta – visi darbuotojai turi po asmeninį kompiuterį, yra užtekinai kopijavimo aparatų, spausdintuvų ir pan. Per artimiausius 3 metus nenumatoma jokio poreikio ir papildomų išlaidų šioje srityje. Tačiau nuo 2003 m. pradėjus teikti papildomą paslaugą – duomenų apie duomenų subjektą surinkimą iš visų duomenų valdytojų, bus reikalinga įdiegti informacinę sistemą, užtikrinančią efektyvų ir saugų tokios paslaugos teikimą. Kadangi paslauga nėra numatoma nagrinėjamos Direktyvoje bei Konvencijoje, todėl lėšų poreikis tokiai sistemai šiame tyrime nėra nagrinėjamas.

Šiuo metu Valstybinei duomenų apsaugos inspekcijai nepakanka turimų patalpų, tačiau artimiausiu metu bus pasirašyta sutartis ir numatytas persikėlimas į naujas erdvesnes patalpas, tinkamesnes efektyviai Inspekcijos veiklai.

Vertinant Inspekcijos atliekamas funkcijas, verta paminėti, kad neatliekama išankstinė duomenų valdytojų patikra. Nemažai daliai esamų ir potencialių duomenų valdytojų būtų naudinga, kuriant visapusišką duomenų apsaugos sistemą, konsultuotis su Inspekcijos darbuotojais. Tai, be abejo, būtų daroma už tam tikrą užmokestį, padengiantį duomenų apsaugos inspekcijos ir jos darbuotojų patiriamas išlaidas, tačiau šiuo metu ši paslauga nėra teikiama. Taip pat siūloma teikti daugiau rekomendacijų, esant reikalui, kurti jas su kitomis institucijomis.

Iš dabar atliekamų funkcijų, kaip jau buvo pastebėta lyginyje su Švedijos duomenų apsaugos inspekcija, yra nepakankamai išplėtotą informavimo veikla. Duomenų apsaugos inspekcija planuoja per artimiausius 3 metus skirti daugiau lėšų bei pastangų šiai funkcijai: numatoma Duomenų apsaugos diena, moksleivių rašinių konkursai, dažnesnis ir išsamesnis žiniasklaidos informavimas apie asmens duomenų apsaugos problemas. Šiai veiklai finansuoti numatomos PHARE lėšos. Tačiau dar nėra pakankamai atsižvelgta į esamų ir potencialių duomenų valdytojų informavimą, mokymus ir pan.

Remiantis Inspekcijos Programos uždavinių įgyvendinimo rezultatų įvertinimo suvestine, darbo apimtys per ateinančius 3 metus padidės (žr. lentelę):

17 lentelė. Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos planuojamos darbų apimtys 2002-2004 m.

Rodiklio pavadinimas	2002 m. planas	2003 m. planas	2004 m. planas
Registruotų per metus duomenų valdytojų skaičius	1000	1000	1000
Suteiktų konsultacijų skaičius	1200	1200	1200
Asmens skundų ir prašymų skaičius	20	30	40
Atliktų patikrinimų skaičius	155	160	170
Tarnautojų, kėlusių kvalifikaciją, santykinis didėjimas, lyginant su 2001 m.	3	3	2
Parengtų metodinių dokumentų skaičius	5	4	2
Visuomenės informuotumo santykinis didėjimas, lyginant su 2001 m.	3	5	7
Parengtų teisės aktų skaičius	3	2	1
Derintų teisės aktų skaičius	12	12	12
Derintų taisyklių ir informacinių sistemų dokumentų skaičius	5	6	7
Etatų skaičius	22	22	22

Labiausiai didės skundų ir prašymų nagrinėjimo, duomenų valdytojų patikrinimų bei visuomenės informavimo apimtys. Šioms sritims turės būti skirta daugiausiai lėšų. Pasak Inspekcijos direktorės, didžioji ar netgi visa visuomenės informavimo ir darbuotojų kvalifikacijos kėlimo išlaidų dalis bus finansuojama iš PHARE struktūrinių fondų. Likusioji dalis turės būti dengiama iš valstybės biudžeto. Numatomos išlaidos šioms programoms pateiktos lentelėje.

18 lentelė. Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos planuojamas biudžeto lėšų poreikis 2002-2004 m.

2002 m. planas			2003 m. planas			2004 m. planas		
Išlaidos darbo užmokesčiui	Kitos išlaidos	Iš viso	Išlaidos darbo užmokesčiui	Kitos išlaidos	Iš viso	Išlaidos darbo užmokesčiui	Kitos išlaidos	Iš viso
419	295	714	632	496	1128	642	459	1101

Kaip matome iš lentelės, išlaidos darbo užmokesčiui turėtų būti didinamos, kadangi, kaip buvo minėta, dabar esantys atlyginimai neleidžia pritraukti ir išlaikyti kvalifikuotų darbuotojų. Tuo tarpu kitos išlaidos taip pat turi būti didinamos, remiantis 1 lentelėje numatytu skundų ir prašymų nagrinėjimo bei patikrinimo apimčių didėjimu.

5.4.2. Lietuvos ir Švedijos duomenų apsaugos inspekcijų palyginimas

Siekiant įvertinti nagrinėjamų ES teisės aktų poveikį duomenų apsaugos inspekcijai, buvo palyginta Švedijos ir Lietuvos situacija, susijusi su asmens duomenų apsauga, šių valstybių atitinkamų inspekcijų veikla bei rodikliai, įtakoiantys duomenų apsaugos inspekcijų veiklos apimtį.

Švedijoje veikia Švedijos duomenų apsaugos inspekcija (DAI), kurios atitikmuo Lietuvoje yra Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija.

Lyginant Lietuvoje ir Švedijoje galiojančius asmens duomenų apsaugos įstatymus bei duomenų apsaugos inspekcijų metines ataskaitas, pastebima, jog abiejų inspekcijų tikslai bei uždaviniai beveik sutampa. Išskirtina tik tai, kad Švedijos DAI kontroliuoja ne tik asmens duomenų apsaugos, bet ir kredito informacijos bei skolų išieškojimo įstatymų vykdymą, kurių atitikmenų Lietuvoje nėra išleista.

19 lentelė. Švedijos ir Lietuvos DAI funkcijos

Švedijos DAI	Lietuvos DAI
Prašymų ir skundų nagrinėjimas	Prašymų ir skundų nagrinėjimas
DV tikrinimas	DV tikrinimas
	DV registro tvarkymas
Leidimų išdavimas	Leidimų išdavimas
Rekomendacijų rengimas	Rekomendacijų rengimas
Taisyklių rengimas	
Tarptautinė veikla	Tarptautinė veikla
Informavimas	Informavimas
IT saugumo rekomendacijos	

Apžvelgiant šių DAI funkcijas, reikia paminėti, kad Lietuvos DAI yra įgaliota tik rekomendacijų bei teisės aktų projektu, jų vertinimų leidimui, tuo tarpu Švedijos DAI gali savarankiškai leisti ir taisykles dėl:

- atveju, kai asmens duomenų tvarkymas draudžiamas;
- reikalavimų duomenų valdytojams, tvarkantiems asmens duomenis;
- išskirtinių atveju, kai yra leidžiamas asmens kodo naudojimas;
- informacijos pobūdžio ir tvarkos, suteikiant ją registruotam asmeniui;
- DAI informavimo apie asmens duomenų tvarkymą.

Švedijos DAI taip pat turi didesnes teises apsprendžiant duomenų valdytojų organizacinę ir techninę saugumo lygį – Švedijos duomenų apsaugos įstatyme yra nurodyta, jog Švedijos DAI atskirais atvejais gali nuspręsti, kokias apsaugos priemones turi turėti duomenų valdytojas.

Vienas iš Švedijos DAI uždavinių, kurio nevykdo Lietuvos DAI, yra informacinių technologijų plėtros stebėjimas ir aprašymas, nuolat papildant rekomendacijas duomenų valdytojams dėl jų naudojamų saugumo priemonių.

5.4.2.1. Priežiūra

Tiek Lietuvos, tiek Švedijos DAI vykdo įmonių tikrinimus, remdamiesi atskirų asmenų skundais, žiniasklaidos pranešimais ar savo iniciatyva.

Labai aiški yra Lietuvos gyventojų aktyvumo, domintis savo asmens duomenų panaudojimu, stoka: Švedijoje per 1999 metus DAI gavo 4,62 skundų 100 000 gyventojų dėl neteisėto asmens duomenų tvarkymo, tuo tarpu Lietuvoje per 2000 m. 100 000-ių gyventojų teko tik 0,23 tokių skundų. Tačiau Lietuvos situacija gali po truputį artėti prie Švedijos, labiau informuojant piliečius apie jų teises. Be to, tokių skundų gali pagausėti vis labiau didėjant interneto vartotojų skaičiui Lietuvoje, nes didžioji dalis skundų, gaunamų Švedijoje, yra dėl neteisėtos veiklos internete.

Per 1999 m. Švedijoje DAI atliko 2 iš 10 000 įmonių patikrinimus, o Lietuvoje – 3. Atsižvelgiant į tai, kad įmonių skaičius Švedijoje viršija tokį skaičių Lietuvoje apie 14 kartų, o

užsiregistravusių duomenų valdytojų skaičius Švedijoje yra net 43 kartus didesnis nei Lietuvoje, galima teigti, kad tikrinimų Lietuvoje buvo atlikta pakankamai.

5.4.2.2. Informavimas

Pagal Švedijos DAI 1999 m. ataskaitą, 22,5% inspekcijos darbo laiko sudaro informavimas. Tai yra atsakymas į fizinių asmenų, duomenų valdytojų, kitų įmonių ar organizacijų užklausas telefonu, raštu, el. paštu ar internete, paskaitos, konferencijos ir pan.

Lietuvoje visuomenės informavimas lyginant su Švedija nėra pakankamas. Per 1999 m. Švedijos DAI gavo 169 telefoninius pasiteiravimus, tenkančius 100 000 gyventojų, tuo tarpu Lietuvoje – tik 18. Tai rodo, kad gyventojai nepakankamai gerai žino apie savo teises ir nėra gerai informuoti apie asmens duomenų apsaugą.

Švedijos DAI atstovai per 1999 m. skaitė 137 paskaitas įvairiuose seminaruose, taip pat surengė 4 konferencijas. Be to, pastaruoju metu yra akivaizdus vis didėjantis sektoringų paskaitų/apmokymų poreikis.

5.4.2.3. Organizacija

Švedijos DAI dirba 42 žmonės, Lietuvos DAI – 18. Atsižvelgiant į gana didelį skirtumą tarp įmonių skaičiaus Lietuvoje ir Švedijoje, darbuotojų skaičius Lietuvoje yra pakankamas, tačiau labai skiriasi asignavimai vienam darbuotojui: Švedijos DAI išlaidos vienam darbuotojui 1999 m. sudaro 650 000 Švedijos kronų per metus (pagal 2002 m. vasario 19 d. oficialų Lietuvos Banko kursą tai sudaro apie 244 000 litų), tuo tarpu Lietuvoje asignavimai iš biudžeto 2001 m. sudarė 19 000 litų vienam darbuotojui.

Lyginant Švedijos bei Lietuvos DAI organizacines struktūras, pastebėtina, kad jos yra gana panašios. Švedijos DAI veikia 4 skyriai: leidimų ir priežiūros, informavimo, teisės, finansų. O Lietuvoje veikia kontrolės skyrius, teisės inspektoriai tarptautiniam bendradarbiavimui, inspektoriai registru, vyr. juriskonsultas, vyr. specialistas informacijai bei vidaus administravimo skyrius.

20 lentelė. DAI veiklą įtakojantys rodikliai

Rodiklis	Lietuva	Švedija	Prognozės, pasiekus Švedijos lygį
Gyventojų skaičius	3,491 mln.	8,861 mln.	Gyventojų skundai – 161 per metus (dabar – 8) Pasiteiravimai – 5900 per metus (dabar 636)
Įmonių ir užsiregistravusių DV santykis	2%	7%	DV skaičius – 4000 (dabar – 1300)

5.4.3. Poveikio vertinimo išvados

- Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos nepriklausomumas, kurio reikalaujama nagrinėjamuose ES teisės aktuose, yra užtikrintas ir pakankamas.
- Inspekcijoje numatytų etatų skaičius (22) pakankamas, per ateinančius 3 metus turėtų padidėti užimtų etatų skaičius, nes šiuo metu, dėl lėšų stygiaus, užimtų etatų skaičius – 17,5.

- Inspekcijos materialinis aprūpinimas, reikalingas atlikti nagrinėjamų Direktyvos bei Konvencijos reikalaujamas funkcijas, yra pakankamas ir, artimiausiu metu persikėlus į naujas patalpas, neturėtų būti plečiamas ar atnaujinamas.
- Inspekcijai rekomenduojama, esant tinkamoms sąlygoms, atlikti išankstinės patikros funkciją, plėtoti rekomendacijų sudarymą bei organizacijų informavimą.
- Remiantis didėjančiomis darbų apimtimis per ateinančius 3 metus, numatomas didesnis lėšų iš biudžeto poreikis. Iš viso per 2002-2004 metus bus reikalingi apie 3 milijonai litų.
- Numatant daugiau dėmesio skirti visuomenės informavimui bei darbuotojų kvalifikacijos kėlimui, šioms veikloms reikalingos lėšos planuojamos gauti iš PHARE struktūrinių fondų.
- Lietuvos DAI ateityje turės labiau rūpintis informacinių technologijų vystymosi stebėjimu bei rekomendacijų dėl duomenų saugumo rengimu. Rekomenduojama apsvarstyti galimybę vykdyti tokią veiklą (savarankiškai arba kartu su Informatikos ir ryšių departamentu prie Vidaus reikalų ministerijos).
- Atsižvelgiant į tai, jog telefoninių užklausų ateityje, gerėjant visuomenės informavimui, gali didėti, vertėtų atsižvelgti į Švedijos patirtį ir numatyti galimybę įsteigti skambučių centrą. Švedijoje tokiame centre dirba 2 teisininkai, atsakantys į telefoninius pasiteiravimus.
- Kadangi dabartinis visuomenės informavimo lygis apie asmens duomenų apsaugą nėra pakankamas, rekomenduojama daugiau dėmesio skirti DAI interneto svetainei, viešai žiniasklaidoje skelbti DAI kontaktinius duomenis.
- Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje domėjimasis duomenų apsauga ir poreikis informacijai apie ją didėja, be to, dalis apklaustų Lietuvos įmonių pareiškė pageidavimą išsamesniam informavimui, Lietuvos DAI ateityje galėtų taikyti papildomus duomenų valdytojų informavimo būdus, pasiremdamas Švedijos patirtimi: paskaitas, seminarus, sektorines paskaitas/apmokymus.

6. Išvados ir pasiūlymai

6.1. Išvados dėl nagrinėjamų teisės aktų

Lietuvos Respublikoje asmens duomenų apsaugą įtvirtina 1992 metais priimta Lietuvos Respublikos Konstitucija, o reglamentuoja Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas (2002 m. sausio 22d., Nr. IX-719). Šis įstatymas kol kas nėra pilnai harmonizuotas su Europos Sąjungos direktyva 95/46/EC. Tuo tarpu konvencija ETS Nr. 108 jau nuo 2001 m. vasario 20 d. yra ratifikuota Lietuvos Respublikos Seimo ir įsigaliojusi 2001 m. spalio 1 d.

Nors dauguma įstatyme reglamentuojamų nuostatų parengtos atsižvelgiant į Direktyvos 95/46/EC nuostatas, pažymėtina, kad kai kurios nuostatos reglamentuojamos griežčiau nei Direktyvoje (asmens duomenų teisėto tvarkymo kriterijai, duomenų valdytojų registravimas, asmens duomenų teikimas duomenų gavėjams esantiems užsienio valstybėse). Duomenų apsaugos įstatyme taip pat nenumatytos kai kurios išimties, susijusios su duomenų valdytojų registravimu bei asmens duomenų teikimu duomenų gavėjams esantiems užsienio valstybėse. Todėl galima daryti išvadą, kad nors pastaruoju metu įstatymas buvo nemažai tobulinamas siekiant suderinti jį su ES teisės normomis, vis dar išlieka kai kurie nuostatų netikslumai.

6.2. Išvados dėl poveikio duomenų valdytojams

2002 m. sausio 1 d. duomenimis Lietuvoje buvo 1269 užsiregistravę duomenų valdytojai. Prognozuojama, kad iki 2006 m. pabaigos užsiregistravusių duomenų valdytojų skaičius bus didesnis nei 6000.

Dauguma užsiregistravusių ir duomenų apsaugos inspekcijos perspėtų duomenų valdytojų yra gerai susipažinę su duomenų apsaugą reglamentuojančiais Lietuvos ir ES įstatymais. Pasak tokių organizacijų atstovų, šie teisės aktai nesuteiks jiems jokios tiesioginės naudos, o iš netiesioginės daugiausia išskiria produkcijos ir paslaugų kokybės pagerėjimą. Dėl minėtų teisės aktų įgyvendinimo yra patiriami kaštai, iš kurių svarbiausi yra susiję su informacinių technologijų pritaikymu. Tačiau reikia pabrėžti, kad didelė dalis įmonių teigia kaštų visai nepatirsia, o tai rodo nepakankamą rūpinimąsi asmens duomenų apsauga.

Bendri analizuojamų teisės aktų nuostatų įgyvendinimo kaštai, tenkantys įmonėms bei organizacijoms iki 2006 metų pabaigos turėtų siekti beveik 19 mln. litų. Bendri vienkartiniai kaštai siekia kiek daugiau nei 13 mln. litų, pasikartojantys – daugiau kaip 5,5 mln. litų. Vienkartinį bei pasikartojančių kaštų suma didėja kiekvienais metais nuo 2,5 mln. litų 2002 metais iki beveik 4 mln. litų 2006 metais. Apie 40% visų kaštų, t.y. apie 7,5 mln. litų turėtų tekti valstybiniam sektoriui, likusi dalis – privačiam.

6.3. Išvados dėl poveikio duomenų subjektams

Lietuvos visuomenė yra gana neblogai informuota apie asmens duomenų tvarkymo sąlygas ir su tuo susijusias teises, tačiau pasitikėjimas duomenų valdytojais nėra didelis, ypač dėl informuotumo apie duomenų rinkimo tikslus stokos. Todėl svarbiausia minėtų teisės aktų įgyvendinimo pasekmė gyventojams bus pasitikėjimo tokiomis organizacijomis, tvarkančiomis asmens duomenis, didėjimas.

6.4. Išvados dėl poveikio Valstybinei duomenų apsaugos inspekcijai

Kadangi duomenų valdytojų skaičius bei gyventojų užklausų skaičius yra veikiami informacinių technologijų plėtros, taip pat atsižvelgiant į gyventojų ir organizacijų apklausų rezultatus bei atitinkamų priežiūros institucijų Europos Sąjungoje patirtį, galima teigti, kad Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija ateityje turės apdoroti daugiau gyventojų užklausų (telefoninių, elektroninių ir t.t.), registruoti daugiau duomenų valdytojų. Taip pat daugiau dėmesio turės būti skiriama visuomenės ir duomenų valdytojų informavimui, todėl dėl asmens duomenų apsaugos teisės aktų įgyvendinimo inspekcija turės padidinti darbo apimtį savo funkcijų vykdymui. Tam darbuotojų skaičius bus didinamas iki 22. Padidėjęs biudžeto lėšų poreikis per 2002-2004 metus sudarys apie 3 milijonus litų.

6.5. Pasiūlymai dėl tolimesnių analogiškų tyrimų

- Norint įvertinti visuomenės informavimo kampanijų rezultatus bei stebėti pokyčius visuomenėje, susijusius su asmens duomenų apsauga, siūloma po vienerių metų pakartoti reprezentatyvią gyventojų apklausą, įtraukiant kelis klausimus iš šio tyrimo metu vykdytos apklausos.
- Siekiant tiksliau įvertinti asmens duomenų apsaugos padėtį Lietuvos organizacijose, siūloma atlikti reprezentatyvią organizacijų apklausą. Šios apklausos rezultatai turėtų tiksliau atspindėti bendrą Lietuvos įmonių ir įstaigų rūpinimąsi asmens duomenų apsauga. Iš tokios apklausos galima būtų sužinoti pakankamai tikslų neužsiregistravusių asmens duomenų valdytojų skaičių Lietuvoje, tikslų organizacijų, suskirstytų pagal įvairius firmografinius rodiklius, informuotumą, nustatyti sunkumus, kylančius tokioms organizacijoms dėl asmens duomenų apsaugos.

6.6. Pasiūlymai ir rekomendacijos Valstybinei duomenų apsaugos inspekcijai

- Kadangi duomenų apsauga organizacijose labai priklauso nuo naudojamų informacinių technologijų (taip pat kitose valstybėse pastebimas ryškus asmens duomenų apsaugos pažeidimų Internetu protrūkis), rekomenduojama savarankiškai arba kartu su kita institucija atlikti informacinių technologijų, susijusių su duomenų apsauga, plėtros monitoringą ir teikti rekomendacijas duomenų valdytojams.
- Remiantis įmonių bei gyventojų apklausų rezultatais ir Švedijos duomenų apsaugos inspekcijos patirtimi, siūloma daugiau dėmesio skirti visuomenės bei duomenų valdytojų informavimui:
 - toliau vykdyti visuomenės informavimo kampanijas (kaip 2001 m. pab. – 2002 m. pr. vykstanti “Domėkis” ar pan.), ypatingai jas plečiant kituose didžiausiuose Lietuvos miestuose (Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje), kuriuose, remiantis gyventojų apklausa, žmonės yra mažiau informuoti apie asmens duomenų apsaugą;
 - daugiau dėmesio skirti Lietuvos įmonių bei organizacijų informavimui apie būtinumą rūpintis asmens duomenų apsauga ir registruotis Duomenų apsaugos inspekcijoje;
 - rengti seminarus ar kitus informavimo renginius ir konsultacijas esamiems bei potencialiems duomenų valdytojams ir taip skatinti organizacijas labiau rūpintis asmens duomenų apsauga organizacijos viduje, kadangi, kaip parodė įmonių apklausa, didelė dalis organizacijų tuo nesirūpina.
- Remiantis atliktos įmonių bei įstaigų apklausos rezultatais, rekomenduojama lanksčiau organizuoti Inspekcijos darbą, atsižvelgti į besiregistruojančių ir užsiregistravusių duomenų valdytojų poreikius, problemas bei siūlymus.

7. Priedai

7.1. Duomenų valdytojų apklausos anketa

Gerbiamieji,

Vykdamas LIETUVOS STOJIMO Į ES SOCIALINIŲ IR EKONOMINIŲ POKYČIŲ TYRIMO NACIONALINĘ PROGRAMĄ, šiuo metu Europos Komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės užsakymu atliekamas tyrimas, skirtas EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS DIREKTYVOS dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo (95/46/EC) ir KONVENCIJOS dėl asmenų apsaugos ryšium su asmens duomenų automatizuotu tvarkymu (ETS Nr. 108) įgyvendinimo pasekmių įvertinimo. Šie reikalavimai šiuo metu yra atspindėti "LR asmens duomenų teisinės apsaugos įstatyme" bei kituose Lietuvos teisės aktuose.

Asmens duomenų apsaugos teisės aktai taikomi visoms įstaigoms (įmonėms) bei fiziniams asmenims, kurie automatinio (kompiuteriu) ar neautomatinio (sąrašais, kartotekomis ir pan.) būdu tvarko asmens duomenų bazes.

Tokios įmonės, organizacijos bei fiziniai asmenys (duomenų valdytojai) turi užtikrinti teisėtą duomenų rinkimą ir valdymą: duomenų subjektai (asmenys apie kuriuos renkami duomenys) turi duoti sutikimą tvarkyti savo asmens duomenis arba yra sudaroma sutartis, kai viena iš šalių yra duomenų subjektas. Taip pat duomenų valdytojai turi teisę rinkti ir tvarkyti tokius duomenis, jei yra įpareigoti valstybės valdymo, savivaldybių įstaigų ar įstatymų.

Visiems duomenų valdytojams yra privalu užsiregistruoti Valstybinėje duomenų apsaugos inspekcijoje, išskyrus, kai asmens duomenys tvarkomi vidaus administravimo, žurnalistikos, sveikatos apsaugos tikslais ar fondų, asociacijų, profesinių sąjungų arba politinių partijų.

Be to duomenų valdytojas privalo sudaryti sąlygas duomenų subjektui žinoti apie savo duomenų tvarkymą, susipažinti su savo asmens duomenimis, reikalauti juos ištaisyti ar sunaikinti.

Visoms asmens duomenų kompiuterinėms bazėms, kartotekoms, sąvadams ir pan. apsaugoti nuo sunaikinimo, pakeitimo ar atskleidimo, duomenų valdytojai turi užtikrinti tinkamas organizacines ir technines priemones.

Siekiant geriau pasirengti ES norminių aktų vykdymui, prašome užpildyti pateikiamą klausimyną apie teigiamą ar neigiamą šių teisės aktų poveikį Jūsų įmonės, organizacijos veiklai.

Iš anksto dėkojame už pateiktus atsakymus.

Darius Dulskis
Projekto grupės vadovas,

Kostas Valančiauskas,
Projekto grupės narys

Iškilius neaiškumams prašome kreiptis telefonais: (22) 339383, 333990,
arba el. pašto adresais: darius@nms.lt, kostas@ekt.lt

Klausimai apie teisės normų poveikį Jūsų įmonei

1. Ar Jūs esate susipažinęs su šiais teisiniais aktais:

a)	ES direktyva dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo (95/46/EC)	taip	ne
b)	Konvencija dėl asmenų apsaugos ryšium su asmens duomenų automatizuotu tvarkymu (ETS Nr. 108)	taip	ne
c)	LR asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas	taip	ne
d)	LR valstybės registrų įstatymas	taip	ne

2. Ar Jūsų įmonės veikloje yra naudojami asmens duomenys (asmens kodas, adresas bei kiti duomenys, kurių pagalba galima būtų identifikuoti fizinius asmenis)?

- a) taip
- b) ne

3. Ar Jūs savo įmonės veikloje susiduriate su asmens duomenų gavimo problema?

- a) taip
- b) ne

Jei taip, prašome įvardinti konkrečiau:

4. Įvardinkite Jūsų įmonėje renkamų ir tvarkomų asmens duomenų bazių pobūdžius:

- a) Darbuotojų duomenų bazė
- b) Klientų (fizinių asmenų) duomenų bazė
- c) Trečių asmenų tvarkymui pateikta duomenų bazė
- d) Kita:

5. Ar Jums jau teko kontaktuoti su Valstybine duomenų apsaugos inspekcija?

- a) taip
- b) ne
- c) ne, bet planuojate artimiausiu metu
- d) ne, ir neplanuojate

6. Kaip jūs įvertintumėte Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos darbą:

- a) labai gerai
- b) gerai
- c) vidutiniškai
- d) blogai
- e) labai blogai
- f) neturiu nuomonės

7. Kokią **tiesioginę naudą** (pvz.: rizikos ir pavojaus jūsų įmonei bei vartotojams sumažėjimą) gaus jūsų įmonė, įgyvendinus minėtus teisės aktus?

8. Kokią **netiesioginę naudą** (pvz.: geresnes sąlygas išėjimui į ES rinką ar pan.) gaus jūsų įmonė, įgyvendinus minėtus teisės aktus?

9. Ar galite kiekybine išraiška (jei įmanoma, litais, rinkos kainomis) įvertinti minėtų teisės aktų jūsų įmonei:

- a) tiesioginę naudą
- b) netiesioginę naudą
- c) negaliu įvertinti

10. Kokius **tiesioginius vienkartinius kaštus** patirs jūsų įmonė, įgyvendinus minėtus teisės aktus? Jei galite, įvertinkite juos kiekybine išraiška (jei įmanoma, litais, rinkos kainomis):

- a) duomenų apsaugos audito
- b) duomenų subjektų užklausų vykdymo (pvz.: priemonių, personalo parengimo)
- c) pranešimo duomenų subjektams apie jų asmens duomenų naudojimą
- d) informacinių technologijų pritaikymo teisės aktų reikalavimams
- e) personalo paruošimo darbu su naujomis informacinėmis technologijomis

f) pasiruošimo kompensuoti galimus duomenų subjekto patirtus nuostolius (pvz.: papildomas draudimas nuo tokių situacijų)

g) kitus:

11. Kokius **tiesioginius pasikartojančius (metinius) kaštus** patirs jūsų įmonė, įgyvendinus minėtus teisės aktus? Jei galite, įvertinkite juos kiekybine išraiška (jei įmanoma, litais, rinkos kainomis):

a) duomenų apsaugos audito

b) duomenų subjektų užklausų vykdymo (pvz.: priemonių, personalo parengimo)

c) pranešimo duomenų subjektams apie jų asmens duomenų naudojimą

d) informacinių technologijų pritaikymo teisės aktų reikalavimams

e) personalo paruošimo darbui su naujomis informacinėmis technologijomis

f) pasiruošimo kompensuoti galimus duomenų subjekto patirtus nuostolius (pvz.: papildomas draudimas nuo tokių situacijų)

g) kitus:

12. Koks bus anksčiau minėtų kaštų bei naudos netiesioginis poveikis Jūsų įmonei:

a) produktų ar paslaugų kainų didinimas

b) produkcijos/paslaugų kokybės pagerėjimas

c) produkcijos/paslaugų konkurencingumo padidėjimas

d) mažesnė parduodamų produktų ir paslaugų apimtis vidaus rinkoje

e) didesnė parduodamų produktų ir paslaugų apimtis ES rinkoje

f) kita:

Klausimai apie Jūsų įmonę

13. Įvardinkite Jūsų įmonės ekonominės veiklos rūšį:

- a) žemės ūkis, medžioklė, miškininkystė ir žuvininkystė
- b) kasyba ir karjerų eksploatavimas
- c) apdirbamoji pramonė
- d) elektros, dujų ir vandens tiekimas
- e) statyba
- f) didmeninė ir mažmeninė prekyba, remontas
- g) viešbučiai ir restoranai
- h) transportavimas, sandėliavimas ir telekomunikacijos
- i) finansinis tarpininkavimas
- j) nekilnojamas turtas, nuoma ir kita verslo veikla
- k) viešasis valdymas ir gynimas
- l) švietimas
- m) sveikatos priežiūra ir socialinis darbas
- n) kita veikla:

14. Įvardinkite Jūsų įmonės rūšį:

- a) tikroji, komanditinė ūkinė ar kita bendrija
- b) akcinė ar uždaroji akcinė bendrovė
- c) biudžetinė įstaiga
- d) visuomeninė organizacija
- e) individuali įmonė
- f) kita:

15. Įvardinkite darbuotojų skaičių Jūsų įmonėje:

Labai ačiū už atsakymus.

7.2. Apklaustų duomenų valdytojų pasiskirstymas pagal firmografinius rodiklius

21 lentelė. Apklaustų duomenų valdytojų pasiskirstymas pagal veiklos grupes

7.2.1.1. Duomenų valdytojų grupė	7.2.1.2. Apklaustos įmonės
2.1	SPAB "Vilniaus šilumos tinklai", AB "Lietuvos dujos"
2.2	UAB "Autodina", UAB "Select Vilnius", UAB "E5-Mode"
2.3	UAB "Balatonas"
2.4	UAB "Novaturas"
2.5	UAB "Bitė GSM", UAB "Telekomunikaciniai projektai", UAB "Omnitel"
2.6	UAB "Intrum justitia", UAB "Hanza lizingas", UAB "Vilniaus banko gyvybės draudimas", UAB "Lietuvos draudimo kreditų draudimas", UAB "Skolų valdymo centras", UAB "Patikimos verslo sistemos"
2.7	Valstybės turizmo departamentas, Vilniaus apskrities viršinininko administracija, Muitinės departamentas prie LR finansų ministerijos, Valstybinė darbo inspekcija, Valstybinė kelių transporto inspekcija
2.8	Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Vilniaus pedagoginis universitetas
2.9	Respublikinė darbo birža, Geniaus A.Norvaišo ambulatorinė klinika, Respublikinė Vilniaus psichiatrinė ligoninė
2.10	Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės
2.11	Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų asociacija
Kitos	IĮ "Preilė"

22 lentelė. Apklaustų duomenų valdytojų pasiskirstymai pagal įmonės rūšį, N, %

Įmonės rūšis	N	%
Akcinė ar uždaroji akcinė bendrovė	17	56
Biudžetinė įstaiga	9	30
Individuali įmonė	2	7
Kita	2	7
Viso	30	100

23 lentelė. Apklaustų duomenų valdytojų pasiskirstymas pagal darbuotojų skaičių, N, %

Darbuotojų skaičius	N	%
0-9	2	7
10-49	12	40
50-99	3	9
100-249	2	7
> 250	11	37
Viso	30	100

7.3. Gyventojų apklausos anketa

D1. Ar Jūs žinote, kad pagal Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymą Jūsų asmeniniai duomenys (asmens kodas, paso numeris, socialinio draudimo pažymėjimo numeris, adresas bei kiti duomenys, kurių pagalba galima būtų Jus identifikuoti) gali būti renkami, užrašomi, kaupiami, saugomi ir kitaip tvarkomi tik su Jūsų sutikimu?

1. Taip
2. Ne

D2. Kokioms įstaigoms, įmonėms ar organizacijoms per pastaruosius 12 mėnesių Jūs teikėte savo asmeninius duomenis (asmens kodą, paso numerį, socialinio draudimo pažymėjimo numerį, adresą bei kitus duomenis, kurių pagalba galima būtų Jus identifikuoti)?

Galimi keli atsakymai

1. Savo darbovietai;
2. Komunalinių paslaugų teikimo įmonėms;
3. Prekybos įmonėms;
4. Viešbučiams, viešojo maitinimo įstaigoms;
5. Transporto įmonėms, kelionių agentūroms;
6. Pašto ar telekomunikacijų bendrovėms;
7. Bankams, draudimo bendrovėms, kitoms finansų paslaugas teikiančioms įstaigoms, organizacijoms;
8. Valdžios bei viešojo valdymo įstaigoms, institucijoms;
9. Švietimo įstaigoms;
10. Sveikatos priežiūros ir socialinės apsaugos įstaigoms;
11. Kitoms įstaigoms ar organizacijoms (*prašome išvardinti*): _____
12. Tokių duomenų per pastaruosius 12 mėnesių neteikiau jokiai įstaigai, organizacijai; → *Pereikite prie D4 kl.*

D3. Ar per pastaruosius 12 mėnesių pateikdami asmens duomenis kurioms nors iš išvardintų įstaigų, įmonių ar organizacijų Jūs buvote informuotas apie tai, kokiais tikslais iš Jūsų renkami asmens duomenys (asmens kodas, paso numeris, socialinio draudimo pažymėjimo numeris, adresas bei kiti duomenys, kurių pagalba galima būtų Jus identifikuoti)?

1. Taip, visada;
2. Taip, kai kuriais atvejais;
3. Niekada;
4. Nežinau.

KLAUSKITE VISŲ

D4. Aš perskaitysiu Jums teiginius. Prašau įvertinti kiekvieną iš jų, ar Jūs su juo sutinkate, ar nesutinkate. Vertinkite penkiabalėje skalėje, kur "1" reiškia, kad Jūs visiškai nesutinkate su tuo teiginiu, o "5" – kad visiškai sutinkate.

Kiekvienoje eilutėje - po atsakymą.

		Visiškai Visiškai nesutinku sutinku
1.	Aš esu įsitikinęs (-usi), kad duomenys apie mane renkami, užrašomi, kaupiami, saugomi ir kitaip tvarkomi be mano sutikimo	1-----2-----3-----4-----5
2.	Man svarbu, kaip įmonės, įstaigos ar organizacijos renka, užrašo, kaupia, saugo ir kitaip tvarko mano asmens duomenis	1-----2-----3-----4-----5
3.	Teikdamas kokiai nors įstaigai savo asmens duomenis aš paprastai išsiaiškinu, kaip ir kokiems tikslams šie duomenys bus naudojami	1-----2-----3-----4-----5

7.4. Gyventojų apklausos rezultatai

7.4.1. Duomenų tvarkymo nuostatų žinomumas

24 lentelė. Žinomumas, kad duomenys gali būti tvarkomi tik su sutikimu, N, %

Žino		Nežino	
N	%	N	%
678	61,5	425	38,5

- 61,5% visų respondentų žino, kad jų asmens duomenys gali būti tvarkomi tik su asmens sutikimu.

25 lentelė. Žinomumas, kad duomenys gali būti tvarkomi tik su sutikimu, pagal lytį, N, %

Lytis	Žino		Nežino	
	N	%	N	%
Vyrai	322	61,3	203	38,7
Moterys	356	60,5	232	39,5
Viso	678	60,9	435	39,1

- 60,9% visų respondentų teigia, jog žino, kad jų asmens duomenys gali būti tvarkomi tik su jų sutikimu. Žinomumas vienodai pasiskirstęs tarp vyrų ir moterų.

26 lentelė. Žinomumas, kad duomenys gali būti tvarkomi tik su sutikimu, pagal gyvenamąją vietą, N, %

Gyvenamoji vieta	Žino		Nežino	
	N	%	N	%
Vilnius	110	60,4	72	39,6
Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys	150	54,2	127	45,8
Rajono centras	157	57,1	118	42,9
Kiti miestai	22	81,5	5	18,5
Kaimas	239	67,9	113	32,1
Viso	678	60,9	435	39,1

- Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje ir kituose rajono centruose žinomumas yra mažesnis nei bendras. Tuo tarpu didesnis žinomumas pastebimas kituose miestuose bei kaimo vietovėse.

27 lentelė. Žinomumas, kad duomenys gali būti tvarkomi tik su sutikimu, pagal amžių, N, %

Amžius	Žino		Nežino	
	N	%	N	%
15-25	112	58,6	79	41,4
26-35	106	65,4	56	34,6
36-45	134	63,5	77	36,5
46-55	113	68,5	52	31,5
56-65	117	62,2	71	37,8
66 >	96	49,0	100	51,0
Viso	678	60,9	435	39,1

- Atsižvelgiant į respondentų amžių, vidutinio ir vyresnio amžiaus žmonės (nuo 26 iki 66 metų) apie savo asmens duomenų tvarkymo sąlygas žino labiau, o jaunesnio amžiaus (iki 25 metų) ir vyriausieji (nuo 66 metų) – žino mažiau.

28 lentelė. Žinomumas, kad duomenys gali būti tvarkomi tik su sutikimu, pagal išsimokslinimą, N, %

Išsimokslinimas	Žino		Nežino	
	N	%	N	%
Pradinis	51	47,2	57	52,8
Nebaigtas vidurinis	98	55,4	79	44,6
Vidurinis	179	60,9	115	39,1
Aukštesnysis/spec. vidurinis	217	63,8	123	36,2
Aukštasis	132	68,4	61	31,6
Viso	678	60,9	435	39,1

- Egzistuoja priklausomybė tarp respondentų išsimokslinimo lygio ir jų žinojimo apie asmens duomenų tvarkymą. Kuo aukštesnis išsilavinimas, tuo daugiau atsakiusiųjų teigia žinantys apie savo asmens duomenų saugumą.

29 lentelė. Žinomumas, kad duomenys gali būti tvarkomi tik su sutikimu, pagal pajamas, N, %

Pajamos 1-am šeimos nariui per mėnesį	Žino		Nežino	
	N	%	N	%
< 100 Lt.	78	66,1	40	33,9
101-200 Lt.	125	60,1	83	39,9
201-300 Lt.	172	60,6	112	39,4
301-400 Lt.	110	59,1	76	40,9
401-500 Lt.	67	63,8	38	36,2
501-700 Lt.	50	60,2	33	39,8
701 Lt. >	48	64,0	27	36,0
Viso	678	60,9	435	39,1

- Daugiausiai apie savo duomenų saugumą žino mažiausias (iki 100 Lt.) ir didžiausias (virš 700 Lt.) pajamas gaunantys respondentai. Tuo tarpu mažiausiai žino vidutines pajamas gaunantys atsakovai.

7.4.2. Asmens duomenų teikimas duomenų valdytojams

30 lentelė. Asmens duomenų teikimas įstaigoms, N, %

Duomenų valdytojas	Teikė		Neteikė	
	N	%	N	%
Savo darbovietė	417	37,5	696	62,5
Komunalinių paslaugų teikimo įmonės	106	9,5	1007	90,5
Prekybos įmonės	42	3,8	1071	96,2
Viešbučiai, viešojo maitinimo įstaigos	19	1,7	1094	98,3
Transporto įmonės, kelionių agentūros	84	7,6	1029	92,4
Pašto ar telekomunikacijų bendrovės	209	18,8	904	81,2
Bankai, draudimo bendrovės, kitos finansų paslaugas teikiančioms įstaigoms, organizacijos	130	38,6	683	61,4
Valdžios bei viešojo valdymo įstaigos, institucijos	167	14,1	956	85,9
Švietimo įstaigos	182	16,3	931	83,7
Sveikatos priežiūros ir socialinės apsaugos įstaigos	160	57,4	474	42,6
Kitos įstaigos ar organizacijos	30	2,7	1083	97,3
Duomenų neteikė	150	13,5	963	86,5

- Dažniausiai respondentų asmens duomenys buvo teikiami sveikatos priežiūros ir socialinės apsaugos įstaigoms, finansų paslaugas teikiančioms įmonėms bei darbovietei.

31 lentelė. Informavimas apie duomenų rinkimo tikslus pagal duomenų valdytojus, N

Ar buvo informuoti	Duomenų valdytojas*												Viso
	N												
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
taip	211	45	20	6	34	80	212	72	85	281	20	20	1086
kai kada	108	24	10	5	20	60	93	32	39	171	3	3	568
niekada	83	33	10	7	28	60	113	46	52	158	6	6	602

32 lentelė. Informavimas apie duomenų rinkimo tikslus pagal duomenų valdytojus, %

Ar buvo informuoti	Duomenų valdytojas*												Viso
	%												
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
taip	52,5	44,1	50,0	33,3	41,5	40,0	50,7	48,0	48,3	46,1	69,0	69,0	48,1
kai kada	26,9	23,5	25,0	27,8	24,4	30,0	22,2	21,3	22,2	28,0	10,3	10,3	25,2
niekada	20,6	32,4	25,0	38,9	34,1	30,0	27,1	30,7	29,5	25,9	20,7	20,7	26,7

*Duomenų valdytojai:

1. Darbovietė
2. Komunalinių paslaugų teikimo įmonės
3. Prekybos įmonės
4. Viešbučiai, viešojo maitinimo įstaigos
5. Transporto įmonės, kelionių agentūros
6. Pašto ar telekomunikacijų bendrovės
7. Bankai, draudimo bendrovės, kitos finansų paslaugas teikiančios įstaigos, organizacijos
8. Valdžios bei viešojo valdymo įstaigos, institucijos
9. Švietimo įstaigos
10. Sveikatos priežiūros ir socialinės apsaugos įstaigos
11. Kitos įstaigos ar organizacijos
12. Duomenų neteikė

- Respondentai dažniausiai apie savo asmens duomenų rinkimo tikslus yra informuojami savo darbovietės (79,4% respondentų, teikusių savo asmens duomenis darbovietei), prekybos įmonių (75%) bei kitų įstaigų (79,3%). Mažiausiai informuoja komunalinių paslaugų teikimo (67,6%), viešbučių ir maitinimo (61,1%) bei transporto ir kelionių įmonės (65,9%).

7.4.3. Informuotumas apie pateiktų asmens duomenų rinkimo tikslus

33 lentelė. Informuotumas apie asmens duomenų rinkimo tikslus pagal gyvenamąją vietą, N, %

Gyvenamoji vieta	Visada		Kai kada		Niekada	
	N	%	N	%	N	%
Vilnius	66	42,6	35	22,6	54	34,8
Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys	109	44,3	61	24,8	76	30,9
Rajono centras	132	57,4	45	19,6	53	23,0
Kiti miestai	5	21,7	17	74,0	1	4,3
Kaimas	153	58,4	66	25,2	43	16,4
Viso	465	50,8	224	24,4	227	24,8

- Mažiausiai respondentų apie pateiktų asmens duomenų rinkimo tikslus buvo informuoti didžiuosiuose miestuose: Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje. Tuo tarpu didesnis informuotumas pastebimas kituose miestuose bei kaime.

34 lentelė. Informuotumas apie asmens duomenų rinkimo tikslus pagal gyvenamąją amžių, N, %

Amžius	Visada		Kai kada		Niekada	
	N	%	N	%	N	%
15-25	92	48,2	44	23,0	36	28,8
26-35	69	42,6	39	24,1	33	33,3
36-45	102	48,3	44	20,9	42	30,8
46-55	78	47,3	34	20,6	34	32,1
56-65	72	38,3	31	16,5	47	45,2
66 >	52	26,5	32	16,3	35	57,2
Viso	465	41,8	224	20,1	227	38,1

- Atsižvelgiant į respondentų amžių, vyresnio amžiaus žmonės (nuo 55 metų) yra mažiau informuojami apie savo asmens duomenų tvarkymo tikslus, o jaunesnio ir vidutinio amžiaus (nuo 15 iki 55 metų) – informuoti daugiau.

35 lentelė. Informuotumas apie asmens duomenų rinkimo tikslus pagal išsimokslinimą, N, %

Išsimokslinimas	Visada		Kai kada		Niekada	
	N	%	N	%	N	%
Pradinis	31	55,4	11	19,6	14	25,0
Nebaigtas vidurinis	69	50,4	32	23,4	36	26,2
Vidurinis	137	53,5	60	23,4	59	23,1
Aukštesnysis/spec. vidurinis	142	49,3	76	26,4	70	24,3
Aukštasis	86	48,0	45	25,1	48	26,8
Viso	465	50,8	224	24,4	227	24,8

- Išsimokslinimas neturi didelės įtakos respondentų informuotumui apie asmens duomenų rinkimo tikslus – visų grupių informuotumas pasiskirstęs tarp 73,1% ir 76,9%.

36 lentelė. Informuotumas apie asmens duomenų rinkimo tikslus pagal gyvenamąją pajamas, N, %

Pajamos 1-am šeimos nariui per mėnesį	Visada		Kai kada		Niekada	
	N	%	N	%	N	%
< 100 Lt.	54	56,8	29	30,5	12	12,7
101-200 Lt.	90	54,2	37	22,3	39	23,5
201-300 Lt.	119	53,8	49	22,2	53	24,0
301-400 Lt.	72	48,3	39	26,2	38	25,5
401-500 Lt.	40	45,0	27	30,3	22	24,7
501-700 Lt.	42	53,2	15	19,0	22	27,8
701 Lt. >	36	50,7	15	21,1	20	28,2
Viso	453	52,1	211	24,3	206	23,6

- Pagal gaunamų pajamų lygį, mažiausias pajamas gaunantys respondentai (iki 100 Lt.) yra geriausiai informuoti apie asmens duomenų rinkimo tikslus, tuo tarpu aukščiausias pajamas gaunantys respondentai (virš 500 Lt.) – mažiausiai informuoti.

7.4.4. Pasitikėjimas duomenų valdytojais

Pastaba: įsitikinimas, kad duomenys tvarkomi be sutikimo buvo vertinami 5-ių balų skalėje, kur 1 – visiškai nesutinku, 5 – visiškai sutinku.

37 lentelė. Įsitikinimas, kad duomenys tvarkomi be sutikimo, pagal duomenų tvarkymo sąlygų žinomumą, N, %

Žinojimas apie sutikimą	Įsitikinimas, kad duomenys tvarkomi be sutikimo									
	1		2		3		4		5	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Taip	219	32,3	99	14,6	167	24,7	85	12,6	107	15,8
Ne	79	18,6	50	11,8	128	30,1	57	13,4	111	26,1
Viso	298	27,0	149	13,5	295	26,8	142	12,9	218	19,8

- Tarp respondentų, žinančių, kad jų asmens duomenys gali būti tvarkomi tik su jų sutikimu, tik 28,4% mano, jog įmonės tvarko duomenis be sutikimo. Tuo tarpu, iš nežinančių, kad jų asmens duomenys gali būti tvarkomi tik su jų sutikimu, jau 39,5% mano, kad įmonės tvarko jų duomenis be sutikimo.

38 lentelė. Įsitikinimas, kad duomenys tvarkomi be sutikimo, pagal amžių, N, %

Amžius	Įsitikinimas, kad duomenys tvarkomi be sutikimo									
	1		2		3		4		5	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
15-25	59	30,9	27	14,1	43	22,5	21	11,0	41	21,5
26-35	46	28,6	18	11,2	33	20,5	28	17,4	36	22,4
36-45	45	21,3	34	16,1	62	29,4	30	14,2	40	19,0
46-55	43	26,1	25	15,2	37	22,4	14	8,5	46	27,9
56-65	56	29,8	23	12,2	56	29,8	23	12,2	30	16,0
66 >	49	25,1	27	13,8	67	34,4	26	13,3	26	13,3
Viso	298	26,8	154	13,9	298	26,8	142	12,8	219	19,7

- Iš visų respondentų amžiaus grupių išsiskiria atsakovai nuo 26 iki 35 metų, daugiausiai įsitikinę, kad jų asmens duomenys yra tvarkomi be sutikimo – tokių yra beveik 40%. Tuo tarpu iš vyresnių nei 65 metai atsakovų taip mano tik 26,6%.

39 lentelė. Įsitikinimas, kad duomenys tvarkomi be sutikimo, pagal pajamas, N, %

Pajamos	Įsitikinimas, kad duomenys tvarkomi be sutikimo									
	1		2		3		4		5	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
< 100 Lt.	36	30,5	12	10,2	30	25,4	15	12,7	25	21,2
101-200 Lt.	61	29,3	31	14,9	54	26,0	24	11,5	38	18,3
201-300 Lt.	81	28,6	46	16,3	81	28,6	37	13,1	38	13,4
301-400 Lt.	41	22,2	21	11,4	59	31,9	23	12,4	41	22,2
401-500 Lt.	32	30,5	11	10,5	23	21,9	14	13,3	25	23,8
501-700 Lt.	20	24,1	9	10,8	25	30,1	13	15,7	16	19,3
701 Lt. >	20	26,7	16	21,3	13	17,3	9	12,0	17	22,7
Viso	291	27,5	146	13,8	285	27,0	135	12,8	200	18,9

- Atsižvelgiant į respondentų pajamas, skeptiškiausiai nusiteikę didžiausias pajamas gaunantys gyventojai (virš 400 Lt.), tuo tarpu mažiausiai manančių, kad jų asmens duomenys tvarkomi be sutikimo, yra tarp vidutinės pajamas (nuo 300 iki 400 Lt) gaunančiųjų.

40 lentelė. Įsitikinimas, kad duomenys tvarkomi be sutikimo, pagal gyvenamąją vietą, N, %

Gyv.vieta	Įsitikinimas, kad duomenys tvarkomi be sutikimo									
	1		2		3		4		5	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Vilnius	36	19,9	26	14,4	43	23,8	28	15,5	48	26,5
Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys	78	28,2	31	11,2	71	25,6	35	12,6	62	22,4
Rajono centras	80	29,1	46	16,7	74	26,9	22	8,0	53	19,3
Kiti miestai	9	33,3	1	3,7	7	25,9	9	33,3	1	3,7
Kaimas	95	27,1	50	14,2	103	29,3	48	13,7	55	15,7
Viso	298	26,8	154	13,9	298	26,8	142	12,8	219	19,7

- Respondentai, gyvenantys Vilniuje, yra labiausiai įsitikinę, jog jų asmens duomenys yra tvarkomi be sutikimo (tokių yra net 42%). O rajonų centrų gyventojai mažiausiai nusiteikę skeptiškai – manančių, kad jų duomenys tvarkomi be sutikimo yra 27,3%.

41 lentelė. Įsitikinimas, kad duomenys tvarkomi be sutikimo, pagal išsimokslinimą, N, %

Išsimokslinimas	Įsitikinimas, kad duomenys tvarkomi be sutikimo									
	1		2		3		4		5	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Pradinis	28	25,9	16	14,8	42	38,9	12	11,1	10	9,3
Nebaigtas vidurinis	63	35,6	23	13,0	47	26,6	15	8,5	29	16,4
Vidurinis	85	29,0	42	14,3	71	24,2	38	13,0	57	19,5
Aukštesnysis/spec. vidurinis	84	24,7	35	10,3	99	29,1	48	14,1	74	21,8
Aukštasis	38	19,7	38	19,7	39	20,2	29	15,0	49	25,4
Viso	298	26,8	154	13,9	298	26,8	142	12,8	219	19,7

- Atsižvelgiant į respondentų išsimokslinimą, pastebima, kad kuo aukštesnis išsilavinimas, tuo daugiau atsakiusių mano, jog jų asmens duomenys tvarkomi be sutikimo.

7.4.5. Rūpinimasis duomenų tvarkymo būdais

Pastaba: svarbumas, kaip tvarkomi asmens duomenys, respondentų buvo vertinamas 5-ių balų skalėje, kur 1 – visiškai nesutinku, 5 – visiškai sutinku.

42 lentelė. Svarbumas, kaip tvarkomi asmens duomenys, pagal amžių, N, %

Amžius	Svarbu, kaip tvarkomi asmens duomenys									
	1		2		3		4		5	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
15-25	12	6,3	4	2,1	37	19,4	44	23,0	94	49,2
26-35	7	4,3	12	7,5	21	13,0	25	15,5	96	59,6
36-45	13	6,2	12	5,7	38	18,0	45	21,3	103	48,8
46-55	8	4,8	6	3,6	27	16,4	32	19,4	92	55,8
56-65	16	8,5	7	3,7	37	19,7	33	17,6	95	50,5
66 >	14	7,1	13	6,6	57	29,1	40	20,4	72	36,7
Viso	70	6,3	54	4,9	217	19,5	219	19,7	552	49,6

- Respondentai, kuriems yra svarbiausia, kaip tvarkomi jų asmens duomenys, yra nuo 15 iki 55 metų amžiaus (ypač išsiskiria 26-35 ir 46-55 metų atsakovai).

43 lentelė. Svarbumas, kaip tvarkomi asmens duomenys, pagal pajamas, N, %

Pajamos	Svarbu, kaip tvarkomi asmens duomenys									
	1		2		3		4		5	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
< 100 Lt.	7	5,9	5	4,2	24	20,3	19	16,1	63	53,4
101-200 Lt.	13	6,3	14	6,7	46	22,1	40	19,2	95	45,7
201-300 Lt.	17	6,0	12	4,2	55	19,4	73	25,8	126	44,5
301-400 Lt.	13	7,0	7	3,8	42	22,6	34	18,3	90	48,4
401-500 Lt.	4	3,8	3	2,9	15	14,3	16	15,2	67	63,8
501-700 Lt.	6	7,2	5	6,0	17	20,5	13	15,7	42	50,6
701 Lt. >	7	9,3	6	8,0	9	12,0	12	16,0	41	54,7
Viso	67	6,3	52	4,9	208	19,7	207	19,6	524	49,5

- Atsakovams, gaunantiems 400-500 Lt. pajamas, yra svarbiausia, kaip tvarkomi jų asmens duomenys. O ši problema mažiausiai aktuali mažas pajamas (100-200 Lt.) gaunantiems.

44 lentelė. Svarbumas, kaip tvarkomi asmens duomenys, pagal gyvenamąją vietą, N, %

Gyv.vieta	Svarbu, kaip tvarkomi asmens duomenys									
	1		2		3		4		5	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Vilnius	13	7,1	10	5,5	38	20,9	28	15,4	93	51,1
Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys	22	7,9	11	4,0	47	17,0	40	14,4	157	56,7
Rajono centras	19	6,9	10	3,6	64	23,3	57	20,7	125	45,5
Kiti miestai	1	3,7	4	14,8	9	33,3	3	11,1	10	37,0
Kaimas	15	4,3	19	5,4	59	16,8	91	25,9	167	47,6
Viso	70	6,3	54	4,9	217	19,5	219	19,7	552	49,6

- Tik 48% kitų nei didieji Lietuvos miestai gyventojų yra svarbu, kaip tvarkomi jų asmens duomenys.

45 lentelė. Svarbumas, kaip tvarkomi asmens duomenys, pagal išsimokslinimą, N, %

Išsimokslinimas	Svarbu, kaip tvarkomi asmens duomenys									
	1		2		3		4		5	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Pradinis	4	3,7	4	3,7	36	33,3	29	26,9	35	32,4
Nebaigtas vidurinis	12	6,8	10	5,6	42	23,7	35	19,8	78	44,1
Vidurinis	16	5,4	16	5,4	50	17,0	59	20,1	153	52,0
Aukštesnysis/spec. vidurinis	24	7,1	14	4,1	56	16,5	64	18,8	182	53,5
Aukštasis	14	7,3	10	5,2	33	17,1	32	16,6	104	53,9
Viso	70	6,3	54	4,9	217	19,5	219	19,7	552	49,6

- Atsižvelgiant į respondentų išsimokslinimą, aukštesnį išsilavinimą turintys labiau rūpinasi savo asmens duomenų tvarkymo būdais.

7.4.6. Duomenų tvarkymo tikslų išsiaiškinimas

Pastaba: duomenų tvarkymo tikslų išsiaiškinimas respondentų buvo vertinamas 5-ių balų skalėje, kur 1 – visiškai nesutinku, 5 – visiškai sutinku.

46 lentelė. Išsiaiškinimas, kam ir kaip bus naudojami asmens duomenys, pagal amžių, N, %

Amžius	Išsiaiškina, kam ir kaip bus naudojami asmens duomenys									
	1		2		3		4		5	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
15-25	28	14,7	16	8,4	35	18,3	29	15,2	83	43,5
26-35	12	7,5	16	9,9	30	18,6	31	19,3	72	44,7
36-45	24	11,4	18	8,5	38	18,0	42	19,9	89	42,2
46-55	16	9,7	8	4,8	30	18,2	35	21,2	76	46,1
56-65	30	16,0	9	4,8	37	19,7	30	16,0	82	43,6
66 >	22	11,3	21	10,8	56	28,7	41	21,0	55	28,2
Viso	132	11,9	88	7,9	226	20,3	208	18,7	457	41,1

- Daugiausiai respondentų, kurie, teikdami savo asmens duomenis, išsiaiškina kaip ir kokiems tikslams jie bus naudojami, yra jaunesnio ir vidutinio amžiaus (nuo 26 iki 55 metų).

47 lentelė. Išsiaiškinimas, kam ir kaip bus naudojami asmens duomenys, pagal pajamas, N, %

Pajamos	Išsiaiškina, kam ir kaip bus naudojami asmens duomenys									
	1		2		3		4		5	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
< 100 Lt.	8	6,8	5	4,2	24	20,3	20	16,9	61	51,7
101-200 Lt.	21	10,1	19	9,1	39	18,8	36	17,3	93	44,7
201-300 Lt.	33	11,7	17	6,0	58	20,5	70	24,7	105	37,1
301-400 Lt.	20	10,8	18	9,7	46	24,7	30	16,1	72	38,7
401-500 Lt.	12	11,5	10	9,6	19	18,3	14	13,5	49	47,1
501-700 Lt.	10	12,0	8	9,6	14	16,9	17	20,5	34	41,0
701 Lt. >	18	24,0	8	10,7	12	16,0	11	14,7	26	34,7
Viso	122	11,5	85	8,0	212	20,1	198	18,7	440	41,6

- Didžiausia dalis respondentų, išsiaiškinančių, kam ir kaip bus naudojami jų asmens duomenys, yra tarp mažiausias pajamas (iki 100 Lt.) gaunančių. Tuo tarpu mažiausiai tokių respondentų yra tarp didžiausias pajamas (nuo 700 Lt.) gaunančiųjų.

48 lentelė. Išsiaiškinimas, kam ir kaip bus naudojami asmens duomenys, pagal gyvenamąją vietą, N, %

Gyv.vieta	Išsiaiškina, kam ir kaip bus naudojami asmens duomenys									
	1		2		3		4		5	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Vilnius	22	12,2	15	8,3	41	22,7	28	15,5	75	41,4
Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys	55	19,9	24	8,7	65	23,5	37	13,4	96	34,7
Rajono centras	28	10,2	20	7,3	54	19,6	53	19,3	120	43,6
Kiti miestai	3	11,1	5	18,5	7	25,9	6	22,2	6	22,2
Kaimas	24	6,8	24	6,8	59	16,8	84	23,9	160	45,6
Viso	132	11,9	88	7,9	226	20,3	208	18,7	457	41,1

- Pastebėtina, kad didžiausia dalis respondentų, išsiaiškinančių, kam ir kaip bus naudojami jų asmens duomenys, gyvena kaimo vietovėse. O gyvenantieji miestuose (išskyrus rajonų centrus) tai išsiaiškinti bando daug rečiau.

49 lentelė. Išsiaiškinimas, kam ir kaip bus naudojami asmens duomenys, pagal išsilavinimą, N, %

Išsimokslinimas	Išsiaiškina, kam ir kaip bus naudojami asmens duomenys									
	1		2		3		4		5	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Pradinis	11	10,2	9	8,3	30	27,8	30	27,8	28	25,9
Nebaigtas vidurinis	20	11,3	9	5,1	44	24,9	29	16,4	75	42,4
Vidurinis	36	12,2	20	6,8	50	17,0	60	20,4	128	43,5
Aukštesnysis/spec. vidurinis	41	12,1	27	7,9	69	20,3	60	17,6	143	42,1
Aukštasis	24	12,5	23	12,0	33	17,2	29	15,1	83	43,2
Viso	132	11,9	88	7,9	226	20,3	208	18,7	457	41,1

- Atsižvelgiant į respondentų išsilavinimą, didžioji dalis bet kokį išsilavinimą turinčių atsakovų (nuo 59% iki 64%) išsiaiškina, kam ir kaip bus naudojami jų asmens duomenys. Tik tarp pradinį išsilavinimą turinčių tokių yra mažiau – 53,7%.